



JELENLÉT HATÁRON INNEN ÉS TÚL

EGY NEMZETKÖZI MINTAPROGRAM TÖRTÉNETE



SZÉCHENYI 2020



MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap



BEFEKTETÉS A JÖVŐBE



JELENLÉT HATÁRON INNEN ÉS TÚL

EGY NEMZETKÖZI MINTAPROGRAM TÖRTÉNETE

Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felzárkózásának elősegítése és az ezzel kapcsolatos magyarországi szakmai tudás gyarapítása a Kárpát-medence szomszédos országaival együttműködésben végrehajtott módszertani fejlesztések és tapasztalatcsere által (EFOP-1.12.1-17-2017-00008) projekt keretében készítette a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület

Írta és szerkesztette: Korondi Anita

Lektorálta: Lőrincz Norbert, Mészáros Eszter

A tanulmány létrejöttében közreműködő Máltai munkatársak: András Lóránd, Farkas Éva, Hegedüs János, Kató Ferenc, Polgári Andrea, Sinai Elekes Adina.

Borítókép: Bihardiószegi gyerekek

Borítóterv, tördelés: Bánlaki Szabolcs

Felelős kiadó: Győri-Dani Lajos ügyvezető alelnök

Magyar Máltai Szeretetszolgálat

1125 Budapest, Szarvas Gábor út 58-60.

Nyomda: Premier Nyomda

A tanulmányban főként a program Jelenlét Pontjain dolgozó erdélyi és magyarországi stábok havi, heti és egyéb program beszámolóiból merítettünk, valamint a szakmai vezető és az erdélyi programkoordinátor beszámolóira, emellett a projekthez kapcsolódó kutatás során felvett terepi és intézményi interjúkra, családkövetési jegyzetekre támaszkodtunk.



Tartalomjegyzék

1. rész: Szemelvények a hároméves nemzetközi mintaprogram életéből	7
Bevezetés	9
A program kezdete és célja	11
Erdélyi és magyarországi helyszínek	13
Főbb programelemek bemutatása	27
Alapesély programelem	27
Délutáni fejlesztő	28
„Nő mint esély”	29
Mozgó Játsszótér	30
Foglalkoztathatóságot elősegítő programelem	31
Szakmai-módszertani támogatások és humán háttér	32
Képzések és csapatépítő	32
Szakmai műhelyek	35
Humán erőforrás háttér	36
Erdély – Kezdeti kihívások és sikerek	38
Bihardiószeg – Konténerek felállítása és a program indulása	39
Szatmárnémeti – Elkezdődik a munka a tömbházban élő családokkal	42
Kisiratos – Konténerek felállítása, elkezdődik a munka a roma családokkal	44
Sepsiszentgyörgy/Őrkő – Jelenlét Pont az őrkői szegregátumban	46
Pandémia - A program harmadik éve	51
Örömmorzsák és részeredmények	54
Hogyan tovább? Tanulságok, tervek és lehetőségek	63
2. rész: Szemelvények családjaink és telepeink életéből	67
Előszó a második részhez	69
Emberi sorsok – Búza család története	71
Emberi sorsok – Árvaházi háttér, diszfunkcionális családok	73
Erdély – A pandémia árnyékában	74
Emberi sorsok – Elveszett kincs a sötét éjszakában	78
Emberi sorsok – Amikor a létezés is nehéz	80
Erdély – Kérdőívezünk	82
Emberi sorsok – Akinek sikerült kitörni	84
Emberi sorsok – Zsebi, aki a Szamos partjára született	85
Utószó – Ahol a lélek kisimul	87

JELENLÉT HATÁRON INNEN ÉS TÚL

I. RÉSZ

SZEMELVÉNYEK A HÁROMÉVES NEMZETKÖZI MINTAPROGRAM ÉLETÉBŐL





Bevezetés

Számos társadalmi felzárkózást célzó telepprogram fut ma is, vagy valósult már meg az elmúlt évtizedekben Magyarországon és Európa-szerte. Ezek megvalósítása során összegyűjtött tapasztalatok egy része jól ismert a szociális területen dolgozók körében, ugyanakkor többségük a laikusok vagy más érintettek számára rendszerint ismeretlen marad. Jelen tanulmány első részében – a teljesség igénye nélkül –, megkíséreljük rövid szemelvények formájában bemutatni a 2018.01.01. - 2020.12.31. között megvalósult EFOP-1.12.1-17-2017-00008 kódszámú társadalmi felzárkózást célzó nemzetközi projekt történetét, a mintaprogramba bevont erdélyi és magyarországi helyszíneket, az alkalmazott módszereket, az induláskor és a megvalósítás során felmerült kisebb-nagyobb nehézségeket, küzdelmeket és sikereket, elsősorban az erdélyi helyszínekre koncentrálni. A határon átnyúló és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Jelenlét módszertanán alapuló hároméves projekt legfőbb célja a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése, a szegregált telepeken mélyszegénységben élő, leszakadó és kirekesztett rétegek felzárkóztatásának elősegítése volt, romániai és magyarországi szakemberek bevonásával, kipróbált módszerek és jó gyakorlatok megosztásával és adaptálásával. Az Erdélyben újonnan felállított Jelenlét Pontokkal a mélyszegénységgel erősen érintett, gettósodott területeken kívántunk hiánypótló szolgáltatásokat bevezetni azoknak a magyar ajkú rászoruló családoknak, akiknek túlnyomó többsége a nem megfelelő lakhatási körülmények mellett súlyos megélhetési gondokkal is küzd.

A generációs szegénység és a szegregált, telepszerű lakókörnyezetek kialakulása és léte egy olyan komplex probléma, amely leginkább halmozottan hátrányos helyzetű kistérségekben jelentkezik, azonban a mögöttes okok strukturális és egyedi tényezőkre egyaránt visszavezethetők. Ilyen tényezők lehetnek többek között a tartós munkanélküliség, a leromlott és egészségtelen lakhatási viszonyok, az alapvető létfenntartási körülmények hiánya, a szociális és az alapvető egészségügyi szolgáltatások hiányossága, az alacsony iskolázottság vagy analfabetizmus, a korai gyerekvállalás gyakorlata, a nem megfelelő családi háttér vagy közösségi modell, egyedi, adott etnikumra jellemző értékrend és tradíció vagy világnézeti kép hatása. Mindezekre a problémákra reagálva a program során alkalmazott tevékenységek között szerepelt szociális információ-szolgáltatás és közösségi szolgáltatások biztosítása, fiataloknak és nőknek szóló prevenciós programok megvalósítása, közösségi programok szervezése, tanoda típusú szolgáltatások és sportprogramok bevezetése, aktív szociális munka és családsegítés, higiénés blokk működtetése, kríziskezelés és azonnali személyes segítségnyújtás, továbbá a magyarországi helyszíneken az adósságkezelés és a foglalkoztathatóság elősegítése is célunk volt. A telepeken bevezetett szolgáltatások és a Jelenlét típusú szociális munka teljes körű bemutatása jelen tanulmányban nem célunk, ezek részletes leírását a projekthez kapcsolódó Jó gyakorlat gyűjtemény, továbbá a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Jelenlét programjai, általános módszertani alapok című kiadvány tartalmazza.

A nemzetközi mintaprogram konzorciumi együttműködés keretében valósult meg a Magyar Máltai Szeretetszolgálat, mint konzorciumvezető, valamint az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő, mint konzorciumi partner részvételével. Az EMET által koordinált társadalompolitikai kutatás egyrészt a Magyarország határain kívül élő, hátrányos helyzetű társadalmi csoportok, kiemelten a roma népesség társadalompolitikai helyzetének feltérképezésére¹, valamint munkaerő-piaci helyzetének vizsgálatára fókuszált. A tanulmány írásakor ugyanakkor e kutatások még csupán a megvalósítás kezdeti fázisában tartottak.

1 – A roma lakosság milyen lokációval és létszámmal él a vizsgálati területen, milyen szociális helyzet jellemzi háztartásaikat - anyagi és lakhatási depriváció, munkanélküliségi index -, és milyen társadalmi és nemzetiségi identitás-tudattal rendelkeznek.



Jelen tanulmányban elsősorban az erdélyi helyszínekre és az ott beinduló Jelenlét típusú szociális munka bemutatására fókuszáltunk, mivel a magyarországi szegregátumokban zajló Máltai programokról széles körű információ áll az érdeklődők rendelkezésére². Reméljük, hogy az alábbiakban és a tanulmány második részében megosztott tapasztalatok, szemelvények és gondolatok inspirációt jelentenek mindazon személyek és karitatív szervezetek számára, akik a szegregált telepeken élők társadalmi csoportjának jelen korunkat övező problémáira érzékenyek, és ezek csökkentésére valamilyen formában törekszenek.

2 – Lásd részletesen például: <https://jelenlet.maltai.hu/>



A program kezdete és célja

„Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok felzárkózásának elősegítése és az ezzel kapcsolatos magyarországi szakmai tudás gyarapítása a Kárpát-medence szomszédos országaival együttműködésben végrehajtott módszertani fejlesztések és tapasztalatcsere által” EFOP-1.12.1-17-2017-00008 kódszámú hároméves projekt, továbbiakban röviden társadalmi felzárkózás, vagyis „TF” projekt.

Az erdélyi projekt gondolata nagyjából 2014 táján fogalmazódott meg, s a cél az volt, hogy európai uniós pályázati finanszírozásban működtetett, Jelenlét típusú telepprogramokon keresztül megerősítsük testvérszervezetünket, a Romániai Máltai Szeretetszolgálatot úgy, hogy az általuk kiválasztott egyes helyszínekre konkrét tevékenységeket viszünk, és egy olyan működőképes rendszert hozunk létre, mely a román szociális ellátási törvény által előírt, állami akkreditációs követelményeknek is megfelel³. Fő célkitűzés az volt, hogy a hároméves projekt végére olyan, hátrányos helyzetben lévő közösségeket támogató, a Jelenlét módszertanon alapuló sikeres programok álljanak fel az erdélyi helyszíneken is, melyek hosszú távon fenntarthatóak, és az állami akkreditáció szigorú feltételeinek megfelelnek. Korábbi tapasztalatok alapján tudtuk, hogy az elbírálás folyamata 6 hónaptól akár 2 évig is elhúzódhat, ezért sietnünk kellett, hogy minél hamarabb, de legkésőbb a hároméves projekt végére helyszínenként meglegyenek a kitűzött akkreditációk⁴. Szatmárnémetiben például a helyi Málta már működtetett egy tanoda típusú, akkreditált ifjúsági szolgáltatást⁵, ugyanakkor munkájuk kiterjesztéséhez szükségük volt egy közösségi területre szóló akkreditációra is, így ott ennek a megszerzése volt a cél. Kisiratoson szintén hosszú évek óta működött már a Romániai Máltai Szeretetszolgálat szociális intézménye – mely egy idősek és fogyatékkal élők számára létrehozott otthon –, de a településen közösségi érdekeket szolgáló Máltai program korábban még nem valósult meg.

A projekthez szorosan kapcsolódó kutatómódszertan alapjául a magyarországi gyakorlatban már kipróbált, Jelenlét típusú telepprogramok megvalósításán keresztül végzett részvételi akciókutatást választottuk, amelynek egyszerre volt célja az egyének és a közösség legfontosabb problémáinak felmérése, valamint az ezekre adható válaszok, illetve problémamegoldási módszerek kipróbálása, és azok eredményeinek vizsgálata. Ez utóbbi érdekében került kidolgozásra az úgynevezett tükör, vagy „testvér-telep” rendszer, amelynek keretében a határon túli helyszínek mellé olyan magyarországi települések lettek kapcsolva, amelyek mind területi, mind szociális szempontból hasonló jellegzetességekkel rendelkeznek, így segítve a lehető leghatékonyabb programelemek kiválasztását és adaptálását, valamint azok eredményeinek összehasonlító jellegű elemzését.⁶

3 – EU-s pályázat megvalósításához nem szükséges akkreditáció Romániában, ez az országban elérhető állami támogatásokhoz szükséges, azonban az elérhető EU-s források csupán infrastrukturális beruházásokra szóltak, soft elemekre ekkortájt még nem írtak ki pályázatot.

4 – Romániában egy-egy új területre vonatkozó állami akkreditáció megszerzése nem kevés pénzt, időt és energiát igényel a civil szervezetektől, szociális szolgáltatóktól, mivel első lépésként nagyjából egy-másfél éven keresztül a szigorú előírásokat betartva, saját erőből kell finanszírozniuk és működtetniük az adott tevékenységet, illetve szolgáltatást. Amennyiben a vizsgáló bizottság az ellenőrzések során mindent az előírásoknak megfelelőnek talál, akkor az adott szervezet megkaphatja az állami akkreditációt a kiválasztott területre. Ezt követően a szociális szolgáltatók a tevékenységük folytatása érdekében, immáron a licenccel a kezükben különböző helyekre fordulhatnak támogatásért. Megkereshetik a helyi vagy a megyei tanácsokat, vagy akár az országos költségvetési alaphoz is fordulhatnak pénzügyi támogatásért.

5 – "Nappali központ hátrányos helyzetű családok gyermekei számára" - étkeztetéssel és higiéniai lehetőséggel egybekötött tanoda jellegű szolgáltatás.

6 – A települések összehasonlító tanulmánya, valamint a részvételi akciókutatás eredményeihez kapcsolódó átfogó vizsgálat összefoglaló elemzése a Városkutatás Kft. által készített Összefoglaló tanulmányban olvasható.

A magyarországi helyszínek, vagyis az úgynevezett „testvér-telep” párok kiválasztásánál arra törekedtünk, hogy egyrészt olyan, a Máltai Jelenlét módszertanon alapuló és jó példával szolgáló telepeket vonjunk be a projektbe, melyeken a Jelenlét program⁷ már régebb óta működik, másrészt ahol az egyes programelemek párhuzamosan vizsgálhatóak. Így került kiválasztásra Tarnabod, a befogadó falu, a miskolci Lyukó-völgy telep, a veszprémi kilencemeletes Pokoli torony és a tatabányai Mésztelep, mely utóbbin már 2012 óta működik Jelenlét típusú Máltai modellprogram. A magyarországi szegregátumokban már kipróbált és bevált jó gyakorlatok reményeink szerint mintául szolgálhattak a mintaprogramba bevont erdélyi „testvér-telepek”⁸ számára, melyeken az újonnan felállított Máltai Jelenlét Pontok egyrészt a kapcsolatépítés és az aktív szociális munka kiindulópontjaivá, későbbiekben pedig akár a Jelenlét típusú telepi szociális munka zászlóshajóivá válhatnak.

A kutatási elemhez kapcsolódóan kötelező feladatként szerepelt egy szociálpolitikai szempontrendszer alapján történő vizsgálat megvalósítása is az erdélyi helyszínekre koncentrálva, mely feladattal a Cordi Kft. lett megbízva. Ennek célja a romániai szegregátumok részletes szociális- és problématerképének elkészítése, a telepeken élő családok életkörülményeinek, problémáinak, attitűdjeinek és a velük kapcsolatba kerülő szakemberek, valamint a helyi döntéshozók tapasztalatainak, attitűdjeinek feltérképezése volt kvalitatív és kvantitatív adatfelvételi módszerek alkalmazásával. 2019 – 2020 között zajlott a Jelenlét program családkövetésen keresztüli vizsgálata is, melynek során közel 30 telepi család életét követtük nyomon Bihardiószezen, Kisiratoson⁹, Szatmárnémetiben, Órkőn, Miskolc – Lyukó-völgyben és a tatabányai Mésztelepen a helyi szociális munkások segítségével és a projektbe bevont kutatók közreműködésével. A családkövetés célja egyrészt az attitűdök és kulcsproblémák feltárása, valamint a telepi családok életében bekövetkező változások, és az egyes programok, illetve támogató tevékenységek hatásának nyomon követése volt.

7 – A Jelenlét program komplex közösségi rehabilitációs folyamat elindítása és működtetése a szegregált telepeken. Lényege állandó és folyamatos segítő jelenlét biztosítása a szegregátumokban élők számára, ezért a Jelenlét Pont a telep egyik házában vagy akár egy mobil konténerben kerül kialakításra, így könnyen megközelíthető a segítségre szorulóknak számára. Komplex, mivel több szakterületre - szociális ellátás, oktatás/képzés, foglalkoztatás, egészségügy, kultúra - együttesen koncentrál. Közösségi, mert a családokat és a közösséget aktivizálva felkutatja és felhasználja a belső erőforrásokat. Rehabilitáció, mivel pozitív jövőképet ad, lehetővé téve azoknak az alapvető, sokszor az emberi méltósággal összefüggő igényeknek a kielégítését, amelyek a szegregátumokban élők számára gyakran elérhetetlenek.

8 – Az EFOP-1.12.1-17-00008 projektben részt vevő erdélyi és magyarországi „testvér-telep” párok: Szatmárnémeti CD2 lakótömb – Veszprém, (volt) Pokoli torony; Kisiratos – Tarnabod; Bihardiószeg – Miskolc, Lyukó-völgy; Sepsiszentgyörgy, Órkő – Tatabánya, Mésztelep

9 – Kisiratos esetében nem beszélhetünk telepről, mivel a településen belül csupán egy 26 házas úgynevezett roma negyed található.

Erdélyi és magyarországi helyszínek

A négy „testvér-telep” pár főbb jellegzetessége

Sepsziszentgyörgy/Őrkő (RO) – Tatabánya/Mésztelep (HU): mindkét szegregátum önmagát létrehozó képződmény, közepes város peremkerületén. Mindkettő a helyi önkormányzat által ismert és támogatott telep, s szinte kizárólag romák lakta területekről beszélünk. Az ingatlanok állapota és a telepeken élő emberek lehetőségei nagyban hasonlítanak egymáshoz. Ugyanakkor Mésztelepen szinte kizárólag szociális bérlakásokban, Őrkőn pedig jellemzően rendezetlen tulajdonviszonyok között élnek a családok. Mindkét telepen jelen van a bűnözés, a különböző függőségek, az uzsora¹⁰ és a prostitúció.

Szatmárnémeti, CD2 tömbház (RO) – Veszprém, (volt) Pokoli torony (HU):

A városi tömbházas szegregátumok bizonyos szempontból a legnehezebb helyszínek, mivel a vidéki telepekkel ellentétben itt a nyomor és a vele járó problémák és konfliktusok egy nagyon szűk vertikális térben koncentrálnak. Mindkét telep magára hagyott, blokkházas terület, az egyes családok és emberek egymástól való elszigeteltségével, reménytelenségével, belső konfliktusaival. Mindkét helyen hiányzik a közösség, ezenkívül jelentős probléma a higiénés és lakhatási körülmények alacsony színvonal.

Kisiratos (RO) – Tarnabod (HU):

mindkét település olyan leszakadó falu, melyre a területi és gazdasági hátrányok koncentrációja jellemző. A munkavállalási lehetőségek távol esnek, a közösségi közlekedés fejlesztésre szorul, sok az elhanyagolt háztáj, ugyanakkor a roma lakosság és a gyermekek száma folyamatosan nő. Lakhatás terén nagyrészt magántulajdonokról van szó, ezért a helyi önkormányzat nem tud hatást gyakorolni a fennálló állapotokra, csak speciális közösségi beavatkozási módszerekkel érhető el változás.

Bihardiószeg (RO) - Miskolc/Lyukó-völgy (HU):

mindkét helyszín városi peremkerület hasonló gondokkal és nehézségekkel, a telepeken 90%-os a roma lakosság aránya. Mindkét szegregátumban több típusú lakhatás is megfigyelhető, magántulajdon, szíveségi lakhatás, tartós albérlet és önkényes lakásfoglalás. Magas a munkanélküliség, illetve a fekete-munka aránya, emellett a telepen élő családok egy része háztáji gazdálkodással, növénytermesztéssel és állattartással (baromfi, sertés, nyulak, galambok tartásával) is foglalkozik.

Tatabánya, Mésztelep

A Dunántúl egyik legnagyobb szegregátumának számító Mésztelep Tatabánya délkeleti részén, a volt óvárosi ipartelepek közelében található, perifériális helyzetben lévő önálló városszerkezeti egység. A telepen álló első hatajtós, azaz hatlakásos téglalapépítésű házak a helyi kőbányai és a mészüzemi munkások részére épültek még az 1900-as évek elején, majd a cementgyár építésével párhuzamosan újabb lakónegyedek jöttek létre. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) 2018-as adatai alapján Tatabánya lakossága közel 68 ezer fő, melyből körülbelül 1100-1300 fő lakik Mésztelepen, s az egykori bányatelep alacsony komfortfokozatú szociális bérlakásaiban ma már jellemzően halmozottan hátrányos helyzetű és nagyrészt roma származású lakosság él. A telep jelenlegi népessége nagyon fiatalnak mondható, a 18 év alatti személyek aránya 50 százalék körüli, míg a 65 év felettiek mindössze 5,3 százalékát teszik ki

10– Az uzsorás a szorult helyzetben lévő személynek kölcsönadott pénzért aránytalanul magas kamatot számít fel.

a szegregátum lakosságának. A telepen élők iskolázottsági szintje messze a városi átlag alatt marad, a lakosok 40 százaléka a nyolc évfolyamnál alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezik.

Mésztelepen a sorházszerű egységekben elhelyezkedő, mindössze 30-36 négyzetméteres önkormányzati tulajdonban lévő szociális bérlakások jellemzően rendkívül rossz állapotban vannak, az illemhelyiségek kint az udvaron, az épületek két végében állnak, egy-egy lakáson belül 1, illetve 2 szobát, valamint egy picike konyhát és egy kamra helyiséget találunk. A lakásokba 2013 során előrefizetős villanyórákat telepítettek¹¹, s bár a csatornarendszer korábban szintén ki lett építve, az épületek többsége ugyanakkor nem lett rácsatlakoztatva. Víznyerési lehetőségről az utcai közutak gondoskodnak, kiépített fűtésrendszer hiányában pedig a legtöbb házban fa- vagy vegyes tüzelésű kályhával oldják meg a fűtést. A telepen a 2-3 fős háztartások aránya alacsony, jellemzően az itt élő családok három vagy több gyermeket nevelnek, de nem ritka a 4-8 gyermekes család sem, így az egy szoba-konyhás lakásokban akár 10 fő is élhet összezsúfolódva. A telep életében jelen van a bűnözés, az uzsora, a prostitúció és a drog, mely utóbbi komoly problémákat okoz a fiatalok körében¹².



11 – 2013-ban az E.ON, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat és Tatabánya Város Önkormányzata között egy együttműködési megállapodás született, melynek célja az illegális és életveszélyes mésztelepi „áramvételezés” tömeges gyakorlatát kívánta megszüntetni. A magasított villanyoszlopokra duplán szigetelt vezetékek kerültek, emellett megkezdődött a feltöltő kártyás, előrefizetős mérőórák kiépítése is a telepen álló ingatlanokban. A mintegy 100 millió forintos műszaki beruházásnak, valamint a telepen folyó aktív szociális munkának köszönhetően a hálózati veszteség 2016 elejére 2%-ra esett vissza, a 2014 elején regisztrált 86%-ról.

12 – Legelterjedtebb drog az úgynevezett „káfonya”, ami a herbál vagy biofű megfelelője, s amit legálisan beszerezhető anyagokból, helyben állítanak elő. A „káfonya” hivatalosan nem számít kábítószernek, nem lehet kimutatni, ugyanakkor gyors függőséget és leépülést okoz.



A Metodista Egyház missziója 2002 óta van jelen a telepen, kezdetben a gyermekekre fókuszáltak, majd komplett családokat is elkezdtek bevonni a programjaikba. Ma már nagyjából 30-35 családdal foglalkoznak, s elsődlegesen a belső változások generálásán, az erkölcsi és hitre való nevelés mentén a családok helyreállításán és a közösségépítésen dolgoznak.

A 2012 óta Mésztelepen futó Máltai komplex telepprogram célja a szegregátumban élő családok segítése a szociális munka eszközrendszerével. A Jelenlét Ponton tanácsadás, információ és segítségadás hivatali ügyintézéshez, szociális ellátási jogosultságok érvényesítéséhez, lakhatási és foglalkoztatási ügyekben, E.ON szolgáltatási problémák kapcsán; emellett az egyéni esetkezelések jelentős hányadában mentális segítségnyújtás is megvalósul. Mésztelepen a közmunka programból sokaknak sikerült átlépni a forprofit szektorba, mivel Tatabánya környékén jelenleg bőven van munkalehetőség, ugyanakkor, akik bekerülnek a munkaerőpiacra, azok sem képesek saját lakást vásárolni, így továbbra is szociális bérletben vagy albérletben tudnak gondolkodni. A telepen folyamatos a mozgás, az el- és visszavándorlás, emiatt állandóan cserélődnek a családok, ami nehezíti a szociális munkát. A megkezdett telep felszámolása, a kilakoltatások és az üresen maradt házak azonnali bontása a kiszolgáltatottság és bizonytalanság érzését erősíti az itt maradók körében. A folyamatos bizonytalanság és jövőkép-nélküliség demoralizáló hatása nagy, nincs perspektíva a telepen élő emberek előtt, így nehéz közösséget építeni.

Sepsiszentgyörgy/Őrkő

A Kovászna megyei (Románia) Sepsiszentgyörgy peremén elterülő Őrkő 100%-ban roma családok (magyar ajkú, lovas, szekeres cigányság) által lakott, nagyjából 2-3000 fős szegregátum. A telepen található aprócska épületek nagy része kritikus állapotban van, s a lemezekből, talált vagy lopott építőanyagokból összetákolt, megfelelő alapot nélkülöző házak java része illegális építmény. A területen nincs kiépített úthálózat, sem csatorna és vízvezeték rendszer, a háromezer fős lakosság számára csupán 3 közkút biztosítja az ivóvizet. Nincs kiépített villamosenergia-hálózat sem, ugyanakkor civil szervezetek pár éve lakóház céljából néhány konténert telepítettek a telep szélére, ahová bevezették az áramot is, s ezektől a családoktól több lakó is illegálisan vételezi az áramot.



Egy 2011-es sepsiszentgyörgyi felmérés szerint az őrkői egyszobás építményekben általában több generáció él együtt, s nem ritka, hogy akár 10-12 ember él összezsúfolódva az átlagosan 20 négyzetméteres lakásokban. A telep lakosságára általánosan jellemző az alacsony iskolázottság, illetve az analfabetizmus, mely maga után vonja a munkanélküliséget. Az itt élő családok fő célja a napi megélhetés biztosítása, ennek érdekében igyekeznek kihasználni a segélyek nyújtotta lehetőségeket. A telepen nagy a jövé-menés, mivel sokan járnak külföldre, Németország, Spanyolország és Portugália a célszország. Kezdetben jellemzően koldulni vagy lomnizni (kidobott bútorok és egyéb használati tárgyak gyűjtögetése) mentek ki a családok, később már egyéb alkalmi munkákat is elvállaltak. Többen használt tárgyak és bútorok kereskedésével keresik jövedelmüket, Németország – Ausztria – Románia között fuvarozzák a lomnizásból származó árukat. Néhányan lovak tenyésztésével és kereskedésével is foglalkoznak, s mivel az őrkőiek szemében igen nagy érték a ló, nagy becsben tartják, így előfordul, hogy az állat a családdal együtt bent lakik a házban.

A szegregátum alapproblémája az, hogy egy szemétteléből nőtte ki magát, amely a fentebb tárgyalt lakhatási körülményekkel kiegészülve járvány- és fertőzésveszély lehetőségét hordozza magában. Az őrkői lakosok körében nem megfelelő a higiénia és az egészségtudatosság sem, melynek következtében gyakoriak a különböző fertőzőes megbetegedések, a problematikus szülések vagy koraszülések. A telepen általános az elégtelen és egészségtelen étkezésből, valamint az embertelen lakhatási körülményekből és a különböző szenvedélybetegségekből fakadó leromlott egészségi állapot. Sok a beteg csecsemő, emellett a nem megfelelően gondozott, iskolázatlan, rossz anyagi és szociális körülmények között élő gyermek.

A telepen sok a gyermek, s a fiatalok a kulturális elvárásoknak megfelelően jellemzően nagyon hamar családot alapítanak. Az őrkői cigány közösségben még mindig él a „szóktetés” gyakorlata, amire akkor kerül sor, ha az egyik vagy másik fél családja ellenzi a kibontakozó kapcsolatot. Ilyenkor a fiatal szerelmesek (13-17 évesek) együtt szöknek el otthonról, és valamelyik rokonhoz menekülnek, majd egy idő után hírt adnak magukról. A család és a közösség ettől kezdve párként tekint rájuk, és felnőtt személynek számítanak a roma kultúra szerint. Innentől kezdve automatikus az iskola elhagyása is, mivel a leányzó dolga az, hogy gyerekeket szüljön, a fiatalember feladata pedig, hogy eltartsa a családját.

Az őrkői telepen több civil szervezet is jelen van, a romániai Caritas közösségi házat és Tanodát üzemeltet, emellett a Román Máltai Szeretetszolgálat és az Esély Egyesület által közösen működtetett multifunkcionális központ segíti a telepen élők mindennapjait, a gyermekház, és a fiatal lányokat és anyákat célzó „Nő mint esély” program keretében. A közösség életében fontos szerepet játszik a vallás, a telep melletti utcában található egy templom, melynek alagsorában óvoda üzemel, s az elkötelezett plébános missziója a telep.

Szatzmárnémeti

Szatzmárnémeti, köznapi nevén Szatzmár város Romániában, Nagyváradtól 135 km-re északkeletre, a Szamos két partján fekszik, és a mai Partium részét képezi. A város több szegény negyeddel is rendelkezik, s a Romániai Máltai Szeretetszolgálat karitatív munkájával 1997 óta van jelen a település életében. A város szívében található Máltai Szent József nappali szociális központ a súlyos szociális problémákkal küzdő családokból származó gyermekek, és az utcagyermek megsegítésére, támogatására jött létre. A nappali központban dolgozó 15 állandó szakember - szociális munkások, pedagógusok, asszisztensek és Máltai önkéntesek - közel 160 hátrányos helyzetű gyermek számára nyújt különböző szociális szolgáltatást



számos tevékenység keretén belül¹³. Fő célcsoportjuk az iskoláskorú gyermekek, akik részére délutáni tanoda típusú szolgáltatást biztosítanak, emellett egyéni tanácsadás, a higiénéval kapcsolatos ismeretek átadása és a kreativitás fejlesztése is munkájuk részét képezi. Mindezek mellett a szatmári központ meleg ebédet és hideg uzsonnát is biztosít pártfogoltjai számára, az élelem kiosztását és a lelki tevékenységek vezetését, melyre nagy hangsúlyt fektetnek, szintén a központban dolgozó Máltai szakemberek és önkéntesek végzik.

Szatmárban a Jelenlét Pont helyszínéül egy a városban rossz hírű és erősen leromlott állapotú szociális bérlakásokból álló négyemeletes tömbház került kiválasztásra, mely házból több gyermek is igénybe vette a nappali központ által nyújtott szolgáltatásokat. Terveink szerint ezt a munkát szerettük volna meg támogatni a Jelenlét Ponton beinduló, s többek között a gyermekek családjaira, szüleire is kiterjesztett, aktív szociális munkával. A túlszűfolt és erőteljesen lelakott önkormányzati tulajdonban lévő bérházban a veszprémi Pokoli toronyhoz hasonló állapotok¹⁴ uralkodtak, a bűncselekmények több típusa is jelen volt,

13 – Hétköznaponként mintegy 80 gyermek vesz részt aktívan a nappali központban zajló iskola utáni tevékenységekben, emellett hétvégi programokba szoktak még bekapcsolódni nagyobb számban gyermekek.

14 – Itt a Pokoli torony tekintetében a 2009-ben uralkodó állapotokra utalunk, mivel ma már a több mint 10 éves máltai jelenlétnek köszönhetően a veszprémi tömbházat nem neveznénk pokolinak. A veszprémi volt Pokoli torony története és a benne folyó máltai Jelenlét program részletes leírása a „Nyomunk a nyomorból kivezető úton” című máltai tanulmányban olvasható.

mint például az illegális drogok terjesztése, az uzsora és a prostitúció, s a kedvezőtlen életkörülmények egészségügyi és szociális szempontból is halmozottan veszélyeztetett lélettérre minősítették a telepet, ami mellett nem lehetett szó nélkül elmenni.

A tömbházban található kis alapterületű, 16 négyzetméteres lakásokban sokszor 8-10 fő él összezsúfolódva, ivóvíz, elektromos szolgáltatás és csatornarendszer a lakók rendelkezésére áll, vezetékes gázszolgáltatás azonban nem lett kiépítve, így a téli hónapokban a családok jellemzően villannyal tudják megoldani a fűtést. A régi és rossz nyílászárók, a külső szigetelés és a megfelelő fűtés hiánya miatt a lakások hidegek és penészesek, ennek következtében gyakoriak az asztmatikus megbetegedések. A házban található sötét és kiégett folyosók padlóját szemét, állati és emberi ürülékmaradványok borítják, de a külső tér sem mutat kedvezőbb látványt, mivel az aszfaltozott utca képét a tömbház ablakaiból kidobott szemétkupacok tarkítják. A felhalmozódott hulladék miatt a tömbházban elszaporodtak a különböző élősködők, melyből kifolyólag bogár- (csótány, poloska) és rágcsálóirtásra (patkány) folyamatosan nagy szükség van.

A 99 lakásos, korábban munkásszállóként funkcionáló tömbházban főként roma származású családok élnek, s a lakók közötti konfliktusok napi szintűek. Az itt élők közel 40 százaléka 18 éven aluli, 30-30 százalékos a 18 és 35 év közötti, valamint az ennél idősebb korosztály megoszlása. A felnőttek többsége csupán általános iskolai végzettséggel rendelkezik, ugyanakkor nagy számban előfordul körükben az analfabetizmus is. A családok jelentős része munkanélküli, és minimális havi jövedelemmel rendelkezik. Jelen van az alkoholizmus, a drogfogyasztás, a szerencsejáték és a családon belüli erőszak is. A gyermekeknél gyakori a többszöri osztályismétlés, valamint a korai iskolaelhagyás és a korai családalapítás gyakorlata. A lakóház zárt közösséget alkot, amely nehezen tűr meg bármilyen külső beavatkozást (önkormányzati intézkedések, fertőtlenítő csapatok munkája, szociális munkások jelenléte), ugyanakkor a területen jelen lévő civil és egyházi segítő szervezetek (Caritas, Stea Egyesület, SF. Acoperamant, Romániai Máltai Szeretetszolgálat) segítségét elfogadják, valamint az állam által nyújtott segélyeket és juttatásokat igénybe veszik.



Veszprém, (volt) Pokoli torony

A Pokoli torony néven elhíresült volt munkásszálló 10 emeletes épülete Veszprém külterületén, a ma rohamosan fejlődő ipari övezetben, a várost elkerülő körgyűrű mellett magasodik. A jelenleg társasházként üzemelő toronyépület többségi tulajdonosa a Magyar Máltai Szeretetszolgálat, de a Magyar Honvédség és egyéb vállalkozások is rendelkeznek területtel az épületen belül. A ház életében 2009 óta van jelen a Szeretetszolgálat, 2010 óta portaszolgálat működik, valamint a lépcsőfordulók és a ház környezete is kamerarendszerrel felszerelt, ami sokat segít a rend és a közbiztonság fenntartásában. A toronyépületben található lakások 17, illetve 34 négyzetmétereseek, amelyek közül van saját tulajdonban lévő is, de a lakók nagy része a Magyar Máltai Szeretetszolgálattól bérli lakását. Utóbbiak nyílászáró cserén átesett, felújított állapotú lakások, melyekben előrefizetős villanyórák vannak felszerelve, ami azonban problémát jelent, hogy a toronyház négy szintjén a központi fűtés nem lett kiépítve, így ezeken a szinteken a lakóknak maguknak kell megoldani a fűtést, legtöbbször villamos árammal működő berendezésekkel.



2018-ban 90 háztartás volt nyilvántartva az összesen mintegy 250 lakóval rendelkező épületben, akiknek nagy részét a 18 és 65 közötti korosztály tette ki, de a gyermekek száma sem elhanyagolható, a 0-18 éves korosztályba összesen 48 fő, míg a legidősebb korosztályhoz (65 év feletti) 21 fő volt sorolható. A városba és környékére folyamatosan települő gyáregységeknek köszönhetően az elhelyezkedési esélyek jóknak mondhatók, ugyanakkor sokan dolgoznak közfoglalkoztatásban, főleg a szakképzetlen,

illetve idősebb lakók közül. 2018-ban a nyilvántartott háztartásokból 37 rendelkezett állandó, bejelentett munkából származó jövedelemmel, sokan alkalmi munkákból tartották fent magukat, így elmondható, hogy néhány háztartás kivételével mindenki rendelkezik valamilyen jövedelemmel (munkabér vagy szociális ellátás különböző formái). A Szeretetszolgálat több éves jelenléte sok területen pozitív változást hozott a tömbház életében, problémát okoznak a mai napig is használatban lévő közös mellékhelyiségek, a már említett fűtésrendszer hiánya, valamint a városban meglévő és időről időre a házban is megjelenő drogfogyasztás.



Bihardiószeg

Bihardiószeg község Bihar megyében (Románia), Nagyvárad tágabb agglomerációjában található közel 7000 lelkes település, mely néhány kilométerre fekszik a magyar-román határtól. A település három beazonosítható szegregátummal is rendelkezik, legnagyobb a Sziget nevű terület, mely az utóbbi években némi fejlődésnek indult a külföldi munkavállalásból származó jövedelmeknek köszönhetően. A legkisebb, legeldugottabb és egyben legrosszabb állapotban levő telep a község határában elhelyezkedő Dögtér, mely a dögműt mellett található, s ahol a legkiszolgáltatottabb, legszegényebb emberek és családok húzzák meg magukat. A TF projekt helyszínéül a község harmadik telepét, a temető szomszédságában található Libertății (Egyed) utca roma lakta negyedét választottuk, mely a Szigetnél jóval kisebb, de elmaradottabb terület. A Libertății utcába a 70-es évek végén kezdtek el beköltözni az első roma családok, akik a kiöregedett magyar lakosok után fennmaradt házakat aprópénzért vásárolták meg, emellett önkényes területfoglalások is történtek. Így alakult ki ez a rokoni szálakkal szorosan egymáshoz kapcsolódó – ma is a telepen él az úgynevezett „ősanya”, akinek a leszármazottai, rokonai az utcában lakó emberek – kis roma közösség a temető mellett, majd teljesen elszigetelődött, mivel az itt élő családok jellemzően még a másik teleptől, a Szigettől is távol tartották magukat. Becslések szerint ma nagyjából 250 fő él ezen a területen, s az itt élő lakosság több mint fele kiskorú, mintegy 60% körül lehet a 18 év alatti személyek aránya, s kevesebb, mint 15 fő képviseli az idősebb, 50 év feletti korosztályt.

A Libertății utcában élő, főként roma származású emberek jellemzően alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek, s az egészségtelen lakhatási és életkörülmények mellett problémát okoz az analfabetizmus és a korai gyermekvállalás¹⁵, családalapítás gyakorlata is, mely általában jellemző a bihari telepeken élő cigányságra. A telepen élők rendkívül rossz állapotú vályogházakban élnek, a legtöbb ház nem

15– A korai gyermekvállalás ugyanakkor minden helyszínen probléma, mely összefügg a roma kultúra hagyományaival, a nők családon belüli szerepével, és a felnőtté válás beszükülő mintázataival. Az ellátórendszer nem tudja kezelni ezt a gyakorlatot, mert sem a szexuális nevelés, sem a pályaorientáció nem tartozik hatáskörébe.

rendelkezik semmilyen alappal, emellett illegálisan lett felépítve. A vezetékes vízhalózat ki van építve és a legtöbb udvarba be is van kötve, de csatornahálózat az egész községben nincs. Az elektromos hálózat szintén ki van építve a Libertății utcában, azonban az illegálisan felépített házakban lakók nem tudják bekötni a villanyt, így a családok egymástól vételezik az áramot hosszabbító kábeleken keresztül. A telepen általános, hogy egy mindössze 8-10 négyzetméteres laktérben 4-5 személy is lakik.



A rossz lakhatási körülmények mellett komoly probléma az iskolázottság hiánya és az ebből fakadó magas munkanélküliség, amely spirált indítva mélyíti generációról generációra a szegénységet. A legtöbb család a szociális hálóra támaszkodva él, emellett alkalmi munkákból, napszámból, külföldi koldulásból tartja fenn magát. Többségüknek nincs biztosítása, mivel nem rendelkeznek bejelentett munkahellyel, így adott esetben vagy fizetnek az ellátásért, vagy nem kezelik magukat. A telepen élők körében gyakori betegség a magas vérnyomás, az asztma és a TBC, továbbá különböző szemproblémák és fer-

tőzések is gyakran előfordulnak, emellett a felnőtt lakosság körében az alkoholizmus és a szerencsejáték-függőség is súlyosbítja a problémákat. Víz csupán 5 ingatlanba van bevezetve, de a legtehetősebb lakóházban sincs fürdőszoba. Egy-egy udvari WC-re általánosságban 10 személy jut, s az iszapos terület miatt nagy a bűz és a fertőzésveszély. Mindezek mellett a telep szélén egy illegális szeméttlerakó található, ami vonzza a rágcsgálókat, s ami miatt hemzsegnek az utcában a patkányok.

A gyermekek nagy része – a napi megélhetésbe való bevonásuk miatt – nem jár rendszeresen iskolába, ebből kifolyólag legtöbbjük még az általános iskolát sem végzi el. Jellemző, hogy a lánygyermekek nagyobb arányban maradnak ki az oktatásból, mivel őket gyakrabban tartják otthon, hogy édesanyjukat helyettesítve vigyázzanak kisebb testvéreikre. Emellett sok esetben a korai családalapítás miatt akár 13-14 évesen abbahagyják tanulmányaikat, ez a fiú- és lánygyermekekre egyaránt jellemző. 2018-ban az előző évhez viszonyítva megduplázódott a leányanyák száma a telepen, mivel a kamaszlányok egyfajta dicsőségnek tekintik, ha fiatalon szülnék, s ebben a 35-40 éves nagymamák is támogatják őket. Mindezek mellett sok az abortusz, a tudatos és felelősségteljes családtervezés hiánya miatt. A településen állami, civil, illetve egyházi szervezetek is próbálnak segíteni a szegregátumokban élő, hátrányos helyzetű családokon, a Bihardiószegi Önkormányzat mellett a Katolikus Caritas, valamint a Diakónia Keresztyén Alapítvány is szíven viseli sorukat.

Miskolc, Lyukó-völgy

Lyukó-völgy Miskolc közigazgatási határán belül, a település északnyugati részét felosztó patak völgyek egyikeként a Lyukó-patak vízgyűjtő területén fekszik. A terület teljes mérete 1118 hektár, mely magában foglalja a bezárt bányát és annak környezetét, a környező erdős területeket és egy 526 hektáros beépített területet, amely magát a telepet adja. A völgyet behálózó úthálózat az aszfaltozott főút kivételével rendkívül rossz állapotban van, a csapadékvíz-elvezetés sok helyen megoldatlan. A szegregátumban az áramellátás nagyrészt mindenhol elérhető, de sem a közvilágítás, sem a víz- és csatornahálózat nincs kiépítve, így a lakosság közutakról vételezi az ivóvizet. A zártkertes területen elszórtan elhelyezkedve vegyesen találhatóak hétvégi házak, téliesített kisebb-nagyobb téglavagy fa épületek, régi parasztházak, és állattartásra is alkalmas nagyobb tanyák. Az újonnan betelepültekre jellemző, hogy a család bővülésekor a meglévő ingatlant egy-egy toldalékkal bővítik, vagy egy melléképületet tesznek lakható állapotúvá.





Önkormányzati felmérés alapján Lyukó-völgyben nagyjából 3500¹⁶, jórészt halmozottan hátrányos helyzetű ember él, de folyamatos a mozgás, a területről való ki- és bevándorlás. A lakosság összetétele három fő rétegből tevődik: saját tulajdonnal rendelkező, régi lyukói tanyarendszer megmaradt tagjai, ők az őslakosok, akik több esetben generációkra visszamenve a völgyben gazdálkodtak, s akiknek nagy része ma már nyugdíjas korú; a Miskolcra létfenntartási okokból kényszeredetten kitelepült elszegényedett lakosság; valamint az északkelet-Magyarország legkülönbözetesebb vidékeiről létfenntartási okokból betelepült, jobbára cigány családok, akik itt bérelnék vagy itt vettek zártkertes ingatlant.

A telep legfőbb problémáit a várostól való elszakítottasága, környezeti adottságai és infrastruktúráis elmaradottsága adja. Lyukó-völgyet egyetlen helyi járat köti össze a várossal, ami az utak rossz minősége miatt csupán a főúton közlekedik, így a völgy lakosainak többsége akár kilométereket is gyalogol naponta – rossz idő esetén sárban-hóban –, hogy a buszmegállók egyikéhez eljusson. A jellemzően mélyszegénységben élő lakosság körében az aluliskolázottság és az ebből fakadó magas munkanélküliség, továbbá a különböző függőségek jelenléte, és a fiatalok körében növekvő tendenciát mutató drogfogyasztás gyakorlata is komoly problémákat okoz.

A völgy központjában található a Magyar Máltai Szeretetszolgálat által működtetett Lyukó-völgyi közösségi ház, amelyben 2014 óta Jelenlét program, Biztos Kezdet Gyerekház és Tanoda valósul meg, emellett az önkormányzat mentorhálózatot, valamint kihelyezett orvosi rendelőt működtet a közösségi ház szomszédságában található mobil konténerekben. A területen végzett szociális munkában nagy segítséget jelent a Lyukó-völgyi Fiatalok Közössége (LYFK), mely egy önkéntesekből álló körülbelül 10 fős csapat, akik helyiek lévén jól ismerik a közösséget, és egy-egy program lebonyolításába örömmel bekapcsolódnak.

Kisiratos

Kisiratos Arad megyében (Románia), Arad városától mintegy 25 km-re fekvő rendezett település, amelynek nagyjából 1700 fős lélekszáma folyamatosan csökken. A lakosság közel 94 százaléka vallja magát magyarnak és mindössze 1,2 százalék roma nemzetiségűnek, ennél azonban a roma népesség aránya számottevőbb a helyi önkormányzat adatai alapján. A településen belül található egy 26 házas úgyne-

16– Pontos adat nem áll rendelkezésünkre, de nagyjából 900 család élhet a zártkertes szegregátumban.

vezett roma negyed, itt a házak többségében van elektromos áram, csatornahálózat és gázszolgáltatás egyáltalán nincs kiépítve a településen. Egyes házaknál található kút az udvaron, mások az utcai csapokat használják ivóvíz vételezésre. A házak vályog, illetve vert falú épületek, állapotuk többségében a lehetőségekhez mérten megfelelő, környezetük viszonylag rendezett.

A roma lakosság körében az iskolázottsági szint 8 általános, az idősebb (50 éves kor feletti) korosztályra 4 osztályos végzettség vagy analfabetizmus a jellemző. A fiataloknál ugyanakkor már javuló tendencia figyelhető meg, vannak, akik az általános iskola befejezése után továbbtanulnak, és a 12. osztályt is elvégzik. Az alacsony iskolázottság mellett problémát okoz a függőségek (leginkább az alkoholizmus) jelenléte, de a droghasználat és a prostitúció nem jellemző. A roma lakosság egy része rendelkezik állandó munkahellyel, többségük azonban idénymunkákból, napszámból tartja fenn magát és családját, mivel a településen sokoldalú mezőgazdasági tevékenység folyik. Emellett néhányan külföldre járnak dolgozni, építkezésekre, takarítócéges munkákra, gyümölcszedésre, jellemzően Anglia, Franciaország, Spanyolország vagy Ausztria a célpont. A helyi közlekedés nagyon rossz, csupán nyáron üzemel Arad és Kisiratos között állandó buszjárat.

A Romániai Máltai Szeretetszolgálat 1998 óta van jelen a településen, a Máltai fenntartású Szociális és Mozgássérült Központban közel 40 rászoruló, idős vagy mozgássérült embert gondoznak. A közösség életében jelen lévő egyéb civil szervezetek, mint például a Szent Ferenc Alapítvány, valamint a PRO-KIDOR Kulturális Szervezet sem kifejezetten a roma családok problémáival foglalkozik, családgondozási feladatokat nem látnak el munkájuk során.

Tarnabod

Tarnabod a Gyöngyösi-síkon, Hevestől 16 km-re fekvő alföldi település. A falu lakossága 645 fő, s az itt élők nagyjából 95 százaléka roma származású. Tarnabod esetében egy fiatal faluról beszélhetünk, hiszen nagyon magas a gyerekszám, a lakosság 41 százaléka 18 éven aluli, s ez a szám évről évre növekvő tendenciát mutat. Az általános iskola elvégzése a gyermekek körében problémát okoz, a tanköteles kort elérve a fiatalok sok esetben kiesnek az ellátórendszerből. A településen élő, jellemzően alacsony iskolai végzettséggel rendelkező családok nehéz szociális helyzetben vannak, a lakosság nagy része tartós munkanélküli, és a szociális ellátórendszerre támaszkodik¹⁷. Az egyik legnagyobb problémát a munkahelyek hiánya jelenti, mivel a közmunkát leszámítva kevés munkalehetőség érhető el helyben, illetve a környéken.

A településen belül főként családi és kertes házak biztosítják a lakhatást, de az ingatlanok állapota elhanyagolt, többségük felújításra, korszerűsítésre szorul. Jelentős probléma a lakhatási körülmények alacsony színvonala, nagyjából az ingatlanok 50 százalékába van bevezetve a víz, 80 százalékuk rendel-



17 – A munkanélküliek közel 80 százalékának nincs 8 általánosnál magasabb végzettsége.

kezik árammal (legtöbb esetben előre fizetős mérőórával vannak felszerelve), jellemzően a téli hónapokban a fűtést fa-, illetve szénttüzelésű kályhakkal biztosítják. A gyermekek körében gyakoriak az akut légúti megbetegedések, ami a rossz lakhatási körülményekre, a nyirkos és dohos lakóterekre vezethető vissza, s amit a fűtési szezonban még a vegyes tüzelésű kályhák használatából és a szemétiégetésből adódó levegőszennyezés is súlyosbít.

Problémát okoz a lepusztult úthálózat és a megfelelő tömegközlekedés hiánya, ami az iskolába és munkába járást is akadályozza, illetve nagyban nehezíti. A közösségre jellemző a motiváció hiánya, a családok rendszerint egyik napról a másikra élnek, nincs jövőképük, perspektívájuk. A településen gyakoriak a kisebb bűncselekmények, jelen van az uzsora, a prostitúció és a különböző függőségek mellett a kábítószer-kereskedelem is.

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat 2004-ben a Befogadó Falu program keretében jelent meg a településen, ahol ekkortájt semmilyen gazdasági tevékenység nem zajlott, így az iskolából kikerült gyerekek esélytelenül váltak munkanélkülivé. 2006-ban a Szeretetszolgálat létrehozott egy elektronikai bontóüzemet, s a nonprofit vállalkozás harminc munkahelyet adott a falunak, később pedig a Szeretetszolgálat Iskola Alapítványa által üzemeltetett helyi iskola, óvoda, Biztos Kezdet Gyerekház és a Tanoda is munkát tudott már biztosítani a helyi lakosság számára, s a lakosok közel 60 százaléka a közmunkaprogramban helyezkedett el. A folyamatos Máltai jelenlétnek és a megvalósult fejlesztéseknek köszönhetően a településen élő családok életminősége fejlődést mutat. A Szeretetszolgálaton kívül egy civil szervezet, a „Tarnabod és Mi” (TaMi) elnevezésű civilekből álló csoport segíti a településen élő családokat különböző adományok formájában. A csoport havonta szokott Tarnabodra látogatni, s ilyenkor a kulturális és fejlesztő programok mellett használati tárgyakat és tartós élelmiszert is visznek a településre.

Főbb programelemek bemutatása

A magyarországi helyszíneken a projekt feladataival megbízott, telepenként 1 fő szociális munkás alkalmazásával az alábbi tevékenységeket, illetve szolgáltatásokat vezettük be a Máltai Jelenlét Pontokon már futó különböző programok mellett:

- Község számára nyújtott higiénés és egészségügyi szolgáltatások – mosási és fürdési lehetőség biztosítása – a megelőzés jegyében.
- Nők és fiatalok részére prevenciós programok szervezése romániai jó gyakorlat felhasználásával, az őrköi „Nő mint esély” program bevezetésével Tarnabodon, Lyukó-völgyben és Mésztelepen a projekt második felében.
- Foglalkoztatási szolgáltatás keretében közmunka-koordináció és munkaerő-piaci integráció elősegítése. Folyamatos tájékoztatás az elérhető aktuális munkalehetőségekről, tesztekre és állásinterjúkra való felkészítés, munkaadókkal való kapcsolattartás. Foglalkoztatásban tartás érdekében mediáció és munkaerő-piaci kísérés egyéni diagnózis alapján.
- Elsősegély Pont kialakítása. Félautomata külső defibrillátor és alapvető elsősegélynyújtó felszerelés biztosítása, és a telepi szakemberek, illetve a telepen élő önkéntesek oktatása elsősegély-nyújtási alapismeretekre, valamint elsősegély-nyújtási ügyelet megszervezése.

Az erdélyi helyszíneken a projekt keretében az alábbi tevékenységeket, illetve szolgáltatásokat indítottuk el Kisiratoson két fő, a többi telepen három fő szociális munkás alkalmazásával:

- Község számára nyújtott szolgáltatások, Jelenlét és Elsősegély Pont kialakítása, higiénés blokk kiépítése és üzemeltetése. Emellett egészségügyi és lelki támogatás, illetve tanácsadás nyújtása minden korosztály számára.
- Gyerekeket célzó alapesély és tanoda jellegű délutáni fejlesztő programelem biztosítása óvodás, illetve iskoláskorú gyermekek részére Bihardiószenen, Kisiratoson és Szatmárnémetiben.¹⁸ Mozgó Játsszóter programelem, továbbá ifjúsági és különböző sportprogramok heti rendszerességgel, a játszva megelőzés jegyében.
- Községi programok és családi napok szervezése a közösségépítés és a hagyományőrzés jegyében.

Alapesély programelem

Az Alapesély prevenciós programelem segítségével lehetőség nyílik az eltérő élethelyzetből induló gyermekek számára a képességeik kibontakoztatására, az esetleges problémák lehető legkorábban történő felismerésére, a korai és célzott képességfejlesztésre, a hátrányos helyzetből fakadó fejlődésbeli elmaradások elkerülésére, a hátrányok mérséklésére, s mindezekkel a kirekesztődés megelőzésére.

A szolgáltatás kialakítása minden helyszínen a helyi szükségletek figyelembevételével történt. Az Alapesély programelem elsődleges célcsoportját azon családok képezték, amelyekben óvodás korú, de óvodába nem járó gyermekek nevelkednek. A módszer alapelve, hogy a társadalmi kirekesztődés megelő-

18 – Az őrköi telepen biztos kezdet gyerekház jellegű és tanoda típusú program már korábban is működött.

zésének kulcsa a kora gyermekkori fejlődés támogatása a család és a tágabb környezet aktív részvételével. A gyermekek természetes képességfejlődésének segítése és a kisgyermeket nevelő családok minél korábbi szakszerű támogatása kulcsfontosságú a gyermekek későbbi életpályájának sikeres alakulása szempontjából.

A magyarországi Biztos Kezdet Gyerekházhoz hasonló Alapesély programelem három erdélyi helyszínen, Szatmárnémetiben, Bihardiószezen és Kisiratoson került bevezetésre.

Délutáni fejlesztő

A délutáni fejlesztő programelem az iskoláskorú gyerekek iskolai sikerét segíti elő tanulási és szociális kompetenciák fejlesztésével, s ezáltal nagy szerepe van a lemorzsolódás, illetve a korai iskolaelhagyás és a munkanélküliség megelőzésében. A program nem pótolja az iskolát, csupán a háttérből segíti azt, legfőbb célja, hogy a bevont gyermekek tanulmányi eredménye javuljon. Ennek érdekében két szálon folyik a fejlesztés: elsősorban tanulássegítés, valamint ezt kiegészítendő tartalmas szabadidős programok szervezése keretében.

A programelem az oktatás (korrepetálás és tehetséggondozás) mellett olyan elfoglaltságot is nyújtott délutánonként a gyerekek számára, amelyek szociális, vagy kulturális okból kimaradtak az életükből, viszont az eredményes tanuláshoz, majd a továbbtanuláshoz nélkülözhetetlenek. A program elsősorban azoknak a hátrányos helyzetű családokból származó gyermekeknek nyújtott szolgáltatást, akiknek a szülei aluliskolázottak vagy analfabéták, így a tanulásban nem tudnak segíteni gyermekeiknek, korrepetáló tanár felfogadására pedig nincs anyagi forrásuk.

A TF projekt keretében a tanoda jellegű délutáni fejlesztő programelem három erdélyi helyszínen, Szatmárnémetiben, Bihardiószezen és Kisiratoson került bevezetésre, mivel az őrköi telepen tanoda típusú program már korábban is működött.



Kézműves program, Lyukónölgy

„Nő mint esély”

A „Nő mint esély” program elsősorban fiatal lányoknak szóló prevenciós foglalkozásokat szervez, amelyek a gyerekkor kitolását és a jövőkép megteremtését szolgálhatják. Célja, hogy a szegregált telep közösség női tagjainak használható ismeretet és tudást adjon, emellett szemléletet formáljon. A program fókuszában a korai gyermekvállalás és iskolaelhagyás megelőzése, a tudatos és felelősségteljes családalapítási és gyermekvállalási szemlélet kialakítása, az egészségtudatosság növelése, a családon belüli erőszak csökkentése, továbbá a foglalkoztatáshoz szükséges kompetenciák növelése áll. Mindezek mellett cél a fiatal roma lányok és asszonyok támogatása saját képességeik és lehetőségeik felismerésében, a család és a telep közösség élethelyzetének minél teljesebb megértésében, megélésében.



Nő mint esély, Lyukónölgy

A roma nők többszörösen hátrányban vannak a mindennapi élet számos területén, mivel mind nőként, mind romaként háttérbe szorulnak a társadalomban. A korai gyermekvállalás és iskolaelhagyás a kelet-európai cigányság egészére jellemző szokás, a többségi társadalomhoz viszonyítva a cigány nők közel harmada 18 éves kora előtt már férjhez megy és családot alapít. A különbségek még jelentősebbek a munkavállalás terén, a kelet-európai régió országaiban a roma nők mindössze 8-10 százaléka van aktívan jelen a helyi munkaerőpiacon. Mindezek mellett a roma népesség egészségmutatói is kiemelkedően rosszak, sokkal gyakrabban betegszenek meg, mint az átlag magyar ember, aminek okai többek között a nem megfelelő lakhatási körülményekben, az egészségtelen életmódban, a függőségekben és a helytelen táplálkozásban keresendők.

Kulcsproblémák melyekre a programelem leginkább fókuszál:

- Nőgyógyászati betegségek és ismerethiány
- Tudatos és felelősségteljes családtervezés hiánya
- Korai iskolaelhagyás és gyermekvállalás
- Egészségtelen táplálkozás és életmód
- Családon belüli erőszak, bántalmazás, prostitúció
- Alacsony foglalkoztatás, munkanélküliség

Az Őrkőn már 2014 óta futó programelem – melyet a pszichológus szakemberekből álló sepsiszentgyörgyi Esély Egyesület dolgozott ki –, három magyarországi helyszínen, Tatabányán, Lyukó-völgyben és Tarnabodon került bevezetésre a projekt második felében.¹⁹

Mozgó Játszótér

A halmozottan hátrányos helyzetben élő gyermekek életéből sokszor hiányzik a játék mint örömforrás és mint fontos fejlesztő eszköz. Ezek a gyermekek intellektuálisan, érzelmileg, szociálisan, lelkiileg és fizikailag is ingerszegény környezetben nőnek fel, ami korlátozza az élet-esélyeiket és akadályozza a többségi társadalomba való sikeres beilleszkedésüket. Legtöbb érintett telepen a mélyszegénységben élő gyermekeknek nincsenek játékaik, emellett jellemzően játszóterek sem állnak rendelkezésre.

A Mozgó Játszótér – ami fizikai megjelenésében egy kisbusz – egy olyan mobil eszköz, amivel a munkatársak eljuthatnak minden helyszínre, ahol meg kell jelenniük a program működtetése érdekében. A buszban annyi játék elfér, amivel nagyságrendileg 100 gyerek is mozgatható egyszerre, így olyan szolgáltatást tud nyújtani, amire helyben nagy igény mutatkozik, és viszonylag tömeges kapcsolatteremtési lehetőséget jelent. A játszóbuszok alapfelszereltségéhez tartozik egy ugrálóvár, különböző társasjátékok és egy változatos játékeszköz-gyűjtemény, mely ugróköteleket, tollasütőket, gólyalábakat, bójákat, focilabdát, emellett kreatív és kézműves felszereléseket is tartalmaz. A Szeretetszolgálat két munkatársa mellett, gyereklétszámtól és korcsoporttól függően, önkéntesek is segíthetik a programok lebonyolítását.

A program célja játszva szocializálni, normákat, értékeket közvetíteni, problémákat feltárni, bizalmat építeni és készségeket fejleszteni. Játék közben olyan élményeket és tapasztalatokat nyújtani, amely más eszközökkel nem, vagy csak nehezebben elérhetők. Játék közben a gyermekek szembesülnek képességeikkel, erősségeikkel, erősödik az önbizalmuk, fejlődik a szabálykövetésük, a kreativitásuk és a kitartásuk. Mindezek mellett a játék nem csak a személyiségfejlődés, hanem a közösségépítés fontos eszköze is lehet, segíti az együttműködést, erősíti a kommunikációs készségeket, növeli a felelősségtudatot, segíthet a konfliktus-kezelésben és az alkalmazkodó-képesség fejlesztésében. Mindezt minimális eszközkészlettel, de nagyon intenzív jelenléttel éri el. Mindezek mellett a program a szabadidős, kulturális és gyermekvédelmi infrastruktúra hiányainak pótlásával elsődleges megelőzési funkciót lát el.²⁰

A játszóbusz a projekt keretében nem csupán a kiválasztott 8 telepen, hanem más településeken is megjelent programjával. Az egyes helyszínekre minimum havonta egy alkalommal érkezett, egy fél vagy

19 – A „Nő mint esély” program részletes leírása a projekthez kapcsolódó Jó gyakorlat gyűjteményben olvasható, melyet a Városkutatás Kft. készített.

20 – A program részletes leírása a Mozgó Játszótér módszertana című MMSZ kiadványban olvasható.

egy egész napos program keretében. A játszóprogramhoz kapcsolódó képzés – melyen minden munkatárs részt vett –, hosszú távon is biztosítja a program továbbélését és a hozzá kapcsolódó szakmai tudás elterjesztését.



Őrkői játék

Foglalkoztathatóságot elősegítő programelem

A szegregált telepeken, leszakadó falvakban élők munkaerő-piaci helyzete sok esetben kilátástalan. Vagy elegendő számú munkahely nincs a környéken, vagy pedig munkáltatói hajlandóság a legelesettebbek és kirekesztettek alkalmazására. A munkaerőpiacon nap mint nap tetten érhető diszkriminációt súlyosbítja az a tény, hogy a szegregált környezetben élők között kiugró az alacsony iskolai végzettségűek aránya, alig akad egy-két olyan személy, aki érettségivel vagy piacképes szaktudással, netán felsőfokú képesítéssel rendelkezik. Az alacsonyan iskolázottak, illetve a munka világától tartósan távol levők számos készségnek, „munkavállalói kompetenciának” nincsenek a birtokában. A folyamatos bizonytalanságból és kilátástalanságból eredő szorongás ráadásul a személyiségre és a lelkiállapotra is rányomja bélyegét, így egyáltalán nem magától értetődő, hogyha egy tartós munkanélküli munkába áll, mindenféle külső segítség nélkül kiválóan ellátja majd a feladatait. Ugyanakkor a munkaerő-piaci beilleszkedés a társadalmi beilleszkedés alapfeltétele, mivel rendszeres, a szociális transzfereken túlmutató jövedelem nélkül a telepről való kitörés és az új élethelyzet stabilizálása nehezen képzelhető el.

A foglalkoztathatóság javítása érdekében a projekt keretében elsősorban a munkavállalói kompetenciákat fejlesztettük a Jelenlét Pontok keretein belül. Ez minden akcióterületen más és más forgatókönyv alapján zajlott, figyelembe véve a helyi munkaerő-piaci és egyéni sajátosságokat, igényeket. A tevékenységek között képzésszervezés, foglalkoztatási mobilitás elősegítése, munkaerő-piaci mentorálás, konyhakerti és háztáji programok indítása is szerepelt. Emellett a munkáltatókkal történő kapcsolatfelvétel és kapcsolattartás is fontos részét képezte a programelemnek.

Szakmai-módszertani támogatások és humán háttér

A nemzetközi program során a magyarországi projektmenedzsment nem csupán folyamatos online kapcsolatban volt az erdélyi kollégákkal, hanem kezdetben havonta legalább egyszer, későbbiekben pedig kéthavonta végiglátogatta a határon túli telepeket is, és ezeken a rendszeres látogatásokon gyakorlati segítséget nyújtott a felmerülő problémák elhárításában. A vezetés szükség esetén stratégiaileg fontos tárgyalásokba is bekapcsolódott, vagy akár személyes jelenléttel támogatta a nagyobb volumenű programelemek, mint például a szegregátumok teljes lakosságát megszólító, egész napos rendezvények megvalósulását. A mintaprogram kezdetén a folyamatok beindításánál elengedhetetlen volt a magyarországi szakmai vezető személyes jelenléte és támogatása, ugyanakkor a nagy távolságok – Budapest és Sepsiszentgyörgy például 720 km távolságra van egymástól – megnehezítették a munkát. Mindezek mellett a folyamatos és átfogó szakmai és módszertani támogatás biztosítása érdekében a projekt szakmai vezetőjének a munkáját egy, az erdélyi csapatok összefogására és mentorálására alkalmazott, helyi programkoordinátor tevékenysége egészítette ki, aminek köszönhetően két pillérre tudott támaszkodni a nemzetközi projekt megvalósítása. Az erdélyi koordinátor általában heti rendszerességgel látogatta a romániai helyszíneket, és a magyarországi szakmai vezető iránymutatása szerint, annak mintegy meghosszabbított kezeként vigyázta és támogatta a megvalósulandó munkát.

Mindezek mellett az együttműködések előmozdítása, a bevált gyakorlatok programszintű elterjesztése, és a tapasztalatok kölcsönös cseréjének elősegítése érdekében folyamatosan törekedtünk arra, hogy az egyes „testvér-telepeknek” lehetőségük legyen mélyebben is megismerni egymást, és a magyarországi Jelenlét Pontokon már hosszabb ideje folyó szakmai munkát. Ezt a célt szolgálták egyrészt a program során megvalósult csapatépítők és a félévente megrendezésre kerülő közös szakmai műhelyek, továbbá a több napos alkalmi testvér-teleplátogatások is, amikor az erdélyi kollégák egy-egy magyarországi telep, illetve Jelenlét Pont életébe kapcsolódhattak be.

Képzések és csapatépítő

A projektben nemcsak a telepeken élőkre, hanem a szociális munkát végző kollégák folyamatos szakmai fejlődésére és támogatására, új módszerek és jó gyakorlatok megismerésére, emellett a kiégés megelőzésére is hangsúlyt fektettünk, mivel az akcióterületeken dolgozó szakemberek rendszerint nagy nyomásnak és felelősségnek vannak kitéve. Mindezeket szem előtt tartva a program egyik alappillére a képzések és a csapatépítő jelentették, hiszen a projekt működése felkészült és speciális telepi tudással rendelkező, összeszokott szakmai stábok csapatmunkájára épült. 2018 tavaszán egy intenzív időszak következett, mivel a szakmai eszköztárak bővítése érdekében először egy telepi képzésre, majd egy jó hangulatú játékkészesség-fejlesztő és egy csapatépítő tréningre is sor került. A csapatépítő tréning nem csupán a gördülékeny belső együttműködés és a mentális megerősítés szempontjából volt hasznos az egyes csapatok és a projektbe bekapcsolódó önkéntesek számára – mivel egészséges csapatszellem esetén nem versengünk, hanem együttműködünk, tisztábban látjuk céljainkat, mint egymagunkban, ez pedig pozitív érzelmeket, elégedettséget kelt, ami által jobban viseljük a kihívásokat, nehézségeket, és könnyebben birkózunk meg a stresszel is –, hanem olyan közösségépítő technikák elsajátítására is lehetőség volt, amelyek a telepeken végzett későbbi közösségfejlesztő foglalkozások során hasznosak lehetnek. A csapatépítőn leltárba vettük a meglévő egyéni tudásokat, képességeket és erősségeket is, melyekre a későbbiek során az egyes stábok építkezni tudtak.



Csapatépítés Agárdon

Annak érdekében, hogy a megvalósítási helyszíneken tervezett Elsősegély Pontok megfelelően működjenek, és az ott dolgozó helyi kollégák hatékonyan tudjanak beavatkozni az elsősegélynyújtás, illetve az újraélesztés terén, elsősegély-nyújtási alapismeretek elsajátításra volt szükség²¹. Június hónapban egy két napos elsősegély tanfolyamot szerveztünk, mely során azokat az elméleti és gyakorlati elsősegély-nyújtási alapismereteket tanultuk meg, amelyek baleseteknél vagy sérüléseknél a szakszerű és eredményes segítségnyújtáshoz szükségesek. A témák között szerepelt a leggyakoribb hétköznapi sérülések és balesetek kezelése, emellett a különböző rohamok felismerése, ezek lehetséges megelőzése és kezelési módszerei. A képzés elméleti és gyakorlati elemeket is tartalmazott, utóbbira helyezve a nagyobb hangsúlyt, és egy komplex vizsgálóval zárult.

Az önkéntesek bevonása és felkészítése a segítő tevékenységre a Máltai Szeretetszolgálat alapvető misziója, így a hároméves projektben is szempont volt az önkéntességre fókuszáló képzés beépítése. 2018 szeptemberében Magyarországon került megszervezésre egy több modulból álló önkéntes képzés, melynek legfőbb célja az önkéntes szolgálat színvonalának és hatékonyságának növelése volt. A képzésre mind a nyolc telepről érkeztek önkéntes jelöltek, akik az oktatás során mindenekelőtt megismerkedtek a Magyar Máltai Szeretetszolgálat történetével, lelkiségével, küldetésével és tevékenységének alapjaival, mivel kiemelten fontosnak tartjuk, hogy kollégáink és önkénteseink egyaránt a Szeretetszolgálat szellemiségét képviseljék munkájuk során. A leendő önkéntesek és vezetőik az elméleti oktatás során mélyebb önismeretre is szert tehettek, emellett sor került a segítői motivációk tisztázására, és a telepi segítői munkára való felkészülésre.²²

21– A Magyar Máltai Szeretetszolgálat mindenkor kiemelt hangsúlyt fektet munkatársainak és önkénteseinek alapszintű elsősegélynyújtás ismereteinek bővítésére, mivel fontos, hogy a sokszor elzárt vagy nehezen megközelíthető telepeken dolgozó kollégák, illetve önkéntesek azonnali és akár életmentő segítséget tudjanak nyújtani az orvosok és mentősök kiérkezéséig.

22– A projekt során több önkéntes kollégából is főállású munkatárs vált.

Az 5 elemből álló kezdeti képzésblokknak – csapatépítő, telepi szociális munka, játék-készségfejlesztő, egészségügyi és önkéntes képzéseknek – köszönhetően egy szakmailag jól felkészült és összeszokott stáb kezdte meg a munkát a programhelyszíneken, 2020 januárjában pedig egy plusz képzés került megszervezésre az időközben csatlakozó, új kollégák számára.



Óvodai foglalkozás, műhelymunkák

Szakmai műhelyek

A szakmai műhelymunkák a képzéseket követően, a telepi sajátosságokra reagálva egyfajta utó-képzésként kerültek megszervezésre, s olyan témák köré szerveződtek, amelyek problémaként vagy aktualitásként jelentek meg az egyes helyszíneken. Ilyen téma volt például a programszervezés és a közösségépítés, a zene és a sport mint közösségfejlesztő és integráló erő, a különböző konfliktuskezelési technikák alkalmazása a terepmunka során, az egyéni segítési módok, a helyi stratégiai együttműködések és a hálózatépítés szerepe, vagy a kiégés megelőzése, s mindezek mellett a műhelyek alkalmával sor került már kipróbált és bevált jó gyakorlatok megosztására is.

A műhelymunkák kapcsán fontos szempont volt, hogy egy-egy projekthelyszínre, vagy legalábbis annak közelébe szervezzük a több napos képzést, mivel így tereplátogatást is be tudtunk iktatni a programba, és az elméleti tudás megszerzése mellett a gyakorlati terepmunka is része lehetett a műhelynek. Az első szakmai műhelymunkára 2018 októberében Szatmárnémetiben került sor, melyen az őrkői „Nő mint esély” jó gyakorlat ismertetése mellett a közösségfejlesztés módszereit jártuk körbe. A második műhely 2019 tavaszán Bihardiószegen került megszervezésre, itt lehetőség adódott arra, hogy egy közös játszás erejéig a diószegi roma telep életébe is bekapcsolódjunk. A terepgyakorlat során különböző aszfaltjátékokat festettünk fel a konténerek számára kiöntött és használaton kívül maradt betonlapra, ezáltal egyrészt funkciót adva a telep szélén árválkodó betontömbnek, másrészt pedig maradandó emléket hagytunk hátra a telepen élő gyermekek számára. A bihardiószei műhelymunka témája a kollégák kérése szerint a konfliktuskezelés volt, s az egyéni esetek mentén alkalmazható – mely eseteket személyes tapasztalatból, megélt eseményekből merítettük –, különböző konfliktuskezelési technikákat kiscsoportos műhelybeszélgetések keretében vitattunk meg.



Aszfaltjátékfestés Bihardiószegen

A harmadik műhelymunka már egy magyarországi helyszínen került megszervezésre a projekt második felében, ekképpen a Miskolc, Lyukó-völgyi szegregátum munkatársai és önkéntesei töltötték be a házigazda szerepét a terepgyakorlat során. A korábbiakhoz hasonlóan a műhelymunkán különböző szakmai témájú kérdések megvitatására, emellett új ismeretek elsajátítására is lehetőség volt, s ez alkalommal egy külső tréner, egy pszichológus kolléga bevonásával a kiégés jeleit és megelőzésének technikáit jár-tuk körbe. A 2020 tavaszára tervezett negyedik műhelymunkát Őrkőn szeretnénk volna megtartani, azonban a koronavírus járvány közbeszólt, és nemcsak a szakmai műhelyt, hanem a projekttel kapcsolatos rövid és hosszabb távú terveinket is felborította, illetve részben megghiúsította. A világjárvány második hulláma miatt az utolsó műhelymunka – melynek fő témája a telepek jövője volt –, már két külön csoportban, egy erdélyi és egy magyarországi helyszínen párhuzamosan került megszervezésre 2020 őszén.

Humán erőforrás háttér

A szegregált telepeken végzett komplex szociális munka számos készséget és kompetenciát, emellett aktív csapatmunkát kíván. A telepi munkában a szociális munkás személyisége kulcsfontosságú tényező, a rátermett és elhivatott kollégák megtalálása és megtartása a projekt sikerességének alapja. A megfelelő munkatársnak magabiztos, s egyben hiteles személynek kell lennie, aki képes önállóan és csapatban is dolgozni, emellett empátiával, valamint mindazokkal a társas képességekkel és készségekkel is rendelkeznie kell, amelyek révén valóban rá tud érezni a segítő feladatok lényegére, a közösségépítés és az egyéni esetkezelések komplex rendszerszemléletére.²³ A rendszerszemlélet több területen visszaköszön, egyrészt az egyén belső erőforrásainak feltérképezésében, másrészt a kliens és mikrokörnyezete, harmadrészt az egyén és az őt körülvevő társadalmi intézményrendszerek szintjén. A családgondozás és az egyéni esetkezelések mellett a szociális munkás feladata arra is kiterjed, hogy a telepi közösséggel átfogóan foglalkozzon, és közösségi szinten is képes legyen pozitív folyamatok generálására, azok megerősítésére, vagyis a közösség fejlesztésére. A közösségi szociális munka eszközeinek alkalmazásával nem csak az egyének és a családok szintjén, hanem a társadalom mezo- és makroszintjén is fontos változások indíthatók el.²⁴

A segítő tevékenység első lépése a helyi viszonyok megismerése, a terepfelmérés, majd a bizalom fokozatos kiépítése. Munkánk alapja a személyes kapcsolat, mely a kölcsönös bizalom és tisztelet meglétén alapul, ennél fogva a munkatársak cserélődésekor ezt a nehezen felépített bizalmi és kapcsolati tőkét újból és újból ki kellett építeni. A projekt során törekedtünk a munkatársak fejlesztésére és megtartására, a kiégés megelőzésére, a fluktuáció alacsonyan tartására. Ugyanakkor elkerülhetetlen volt bizonyos fokú rotáció, s a hároméves nemzetközi program során különböző okokból kifolyólag számos kollégától kellett búcsút venni. Ez sok nehézséget okozott, mivel nem volt egyszerű megfelelő munkatársat találni a szakmai ismereteket, nagyfokú rugalmasságot és kreativitást igénylő, embert próbáló és komplex telepi munkára. Erdélyben a Romániai Máltai Szeretetszolgálat kiterjedt önkéntes bázissal²⁵ rendelkezik, amiből több esetben merítettünk, s ennek köszönhetően a kieső kollégák pótlása, az ideális jelöltek, illetve új, főállású munkatársak megtalálása viszonylag gyorsabban, ugyanakkor korántsem zökkenőmen-

23 – Mindezek mellett a pártfogolt hozzáállásának is megfelelőnek kell lennie ahhoz, hogy hatékonyan együttműködhessen a szociális munkással, készen kell állnia arra, hogy új dolgokat tanuljon, és a fejlődés vagy helyreállítás érdekében akár gyökeresen átalakítsa az addigi életvitelét, értékrendjét, hozzáállását, gondolkodását.

24 – Forrás, illetve lásd részletesen: A Magyar Máltai Szeretetszolgálat Jelenlét programjai. Általános módszertani alapok kézirat. 21-26. oldal: A telepen végzett egyéni és közösségi szociális munka módszertana fejezet.

25 – Az önkéntesek kulcsszerepet töltenek be a Romániai Máltai Szeretetszolgálat működésében, mivel országos szinten 95%-át képezik a szervezet tagjainak.



tesen valósult meg. Egyrészt nem egyszerű az átmenet az önkéntességből a professzionális munkába, még akkor sem, ha a kellő végzettség és a tapasztalat egyaránt rendelkezésre áll, másfelől pedig az adott fiókszervezetnek valahogyan pótolnia kellett az önkéntes rendszeréből kieső személy munkáját, s figyelembe véve, hogy feltehetőleg a legjobb önkénteseitől vált meg, ez szintén nem volt könnyű feladat.

A hároméves projekt során több fiatal munkatársunk is édesanyjai örömök elé nézett, ezekben az esetekben egyik szemünk sírt, a másik nevetett, s a babavárás örömeinek egyik pozitív, a munkánkat is érintő hozadéka volt, hogy a várandós kolléganők ekkor váltak igazán hitelessé a telepeken élő, jellemzően nagycsaládos cigányasszonyok szemében.

Erdély – Kezdeti kihívások és sikerek

Az erdélyi helyszíneken a projekt beindítása, a Jelenlét Pontok felállítása, és az egyes helyszíneken a mobil konténerek beüzemelése és közművesítése jóval hosszabb időt vett igénybe, mint kezdetben gondoltuk. A projektmenedzsment és a szakmai vezetés számos megoldandó problémába és nehézségbe ütközött, kezdve a megfelelő helyszínek megtalálásától, a mobil konténerek üzembe helyezésétől, a rátermett és elkötelezett munkatársak kiválasztásáig. A 2018-as év első néhány hónapja csupán az előkészítő munkálatokról szólt, Kisiratoson például a tereplátogatás során három lehetséges helyszín is szóba került, ahol Jelenlét Pontot lehetne felállítani, Nagyváradon belül pedig szintén több szóba jöhető, erősen szegregálódó terület került megtekintésre - mivel kezdetben Nagyvárad volt kiszemelve a negyedik erdélyi helyszín gyanánt. Eközben folyamatos egyeztetések folytak a helyi hivatalokkal, polgármesterekkel a megtekintett területek jogviszonyát és bérbevételi feltételeit illetően, s elmondható, hogy a helyi döntéshozókat a legtöbb esetben nyitott és segítőkész hozzáállás jellemezte, de akadtak kivételek is.

A végül kiválasztott négy erdélyi helyszín között jelentős különbségek voltak, például a kevesebb lakónépességgel rendelkező, Arad megyében található Kisiratos a maga vidéki, tágas zöld övezetével, többé-kevésbé lakható állapotú házaival, és a viszonylag elfogadható szintű életszínvonalon élő lakosságával egy „könnyebb” terepnek ígérkezett, s itt a településen belül található 26 házas roma negyed lett a célpont. Az itt élő fiatalabb lakosság iskolázottsági szintjére a nyolc általános, az idősebb korosztályra csupán négy osztályos végzettség vagy analfabetizmus volt jellemző, s a roma negyedben élők többsége nem rendelkezett állandó és bejelentett munkahellyel, csupán különféle idénymunkákból, napszámból tartotta fenn magát. Ugyanakkor Kisiratoson a helyi Málta már hosszabb ideje a község szerves része volt, mivel a Máltai fenntartású idősök otthona révén egy megalapozott, következetes és szakértelemmel rendelkező munka-



Fiatalok Bihardiószegen

csapat volt jelen a falu életében. Itt viszonylag zökkenőmentesen indult be a program, a mobil konténerek felállítása és a közművesítés néhány hónap alatt megtörtént, ennek köszönhetően a kisiratosi Jelenlét Pont 2018. június havától kezdődően részleges, majd szeptembertől kezdődően teljes szolgáltatás-kínálattal üzemelt.

Ezzel szemben a negyedik erdélyi telepként, az eredetileg tervezett nagyváradi szegregátum helyett kiválasztott Bihardiószeg, és a település szélén található egy utcás roma negyed Máltai szempontból még szűznek és egy jóval nehezebb helyszínnek bizonyult. A község periferiáján elhelyezkedő szegregátumot a közművek hiánya mellett nagyon rossz lakáskörülmények jellemezték, a mélyszegénység jelei mindenütt jól láthatóak voltak, ugyanakkor a Libertății utcában élő, szövevényes rokoni szálakkal kapcsolódó telepi családok többsége zöldségtermesztéssel és állatok tartásával is foglalkozott. Itt Kisiratoshoz hasonlóan szintén mobil konténerekben terveztük beindítani a Jelenlét Pontot, melynek felállítása és közművesítése azonban nem várt bonyodalmakba és nehézségekbe ütközött. Bihardiószegen a „Málta házként” szolgáló konténerbe 2018 szeptemberében tudtak csak beköltözni a telepen dolgozó kollégák, de ekkor víz és áram még nem állt rendelkezésükre. A közművesítés hiánya miatt a program erőteljesen csúszott, a higiénés blokk és a mosodai szolgáltatás hosszú ideig nem tudott beindulni, és mivel áram hiányában kezdetben nem lehetett megfelelően kifűteni a konténereket²⁶ sem, így a leghidegebb téli hónapokban a beltéri programok egy része ideiglenesen szünetelt. A vizet végül 2019 októberében sikerült beköttetni a diószegi Jelenlét Pontba, a villamos áram bekötése pedig a projekt második évének végén, 2019 decemberében valósult meg.

Bihardiószeg – Konténerek felállítása és a program indulása

Bihardiószegen 2018. április elején kezdődtek meg a tárgyalások a település vezetőségével, majd az együttműködés mibenlétének pontos tisztázását követően május végén sor került a partnerségi szerződés aláírására. A megállapodás szerint a terep előkészítését és a szükséges közművesítést az önkormányzat díjmentesen biztosította a program számára, a későbbiekben felmerülő járulékos költségeket (víz- és villanyszámlák) pedig átszámlázással terhelte tovább. A Libertății utca végében álló terület előkészítésére, a konténerek alapjául szolgáló beton alap kiöntésére május közepére kaptunk ígéretet, mely munkálatok az egyeztetéseket követően időben meg is valósultak a hivatal által kiválasztott területen. Mindeközben lassan a helyi csapat is felállt, kiválasztásra került a programvezető, június hónaptól kezdődően pedig plusz egy kolléga kezdte el a terepi munkát a helyi családokkal. Úgy tűnt, Diószegen jól haladnak a munkálatok, konténerek alapja lebetonozva, az emésztőgödör helyszíne kinézve, csupán össze kell egyeztetni a tervrajzzal, emellett a konténerek körüli tér berendezésének tervei is tisztázódni látszódtak. Azonban hamarosan kiderült, hogy mindent újra kell gondolni, mivel a konténerek számára előkészített és lebetonozott terület fölött nagyjából négy méter magasságban egy magasfeszültségű villamosvezeték futott, ami alatt nem lehetett fém burkolattal rendelkező konténert felállítani. Eközben az áramszolgáltatás kiépítése kapcsán is nehézségek léptek fel, kiderült, hogy áram csak akkor lesz, miután az építési engedély megérkezik, amit azonban már elkezdett munkálatok esetén nem lehet kiadni. Számos tárgyalás és egyeztetés után július utolsó hetében végre elkészült az új betonalap a konténerek számára, és arra is ígéret érkezett, hogy a konténerek megérkezését követően a szennyvízülepítő tartály elhelyezése és a hálózati víz bekötése egy héten belül meg fog valósulni. Augusztus hónapban megérkezett a harmadik kolléga, és a konténerek is a helyükre kerültek, de ekkor még senki sem sejtette, hogy az ígéretek ellenére a közművek bekötésére még hosszú-hosszú hónapokat kell majd várni.

26– Az elektromos áram bevezetéséig két kisebb gázmelegítő, majd egy aggregátor segítségével oldották meg a kollégák a téli hónapokban a fűtést, illetve később a hűtést, mivel a forró nyári hónapok során a fém konténer belseje erőteljesen felmelegedett.

A nyár során a diószegi kollégák fokozatosan elkezdtek bekapcsolódni a telepen élők életébe, megtörtént a családok összeírása, és beindultak az első foglalkozások is a helyi iskola épületében, csoportbontásban²⁷ délelőtti és délutáni fejlesztő és sporttevékenységek, játszva megelőzni és a közösségi programok, illetve családi napok a romániai Játszóbusz támogatásával. A hónapok óta tartó állandó jelenlétnek és a rendszeres foglalkozásoknak, családlátogatásoknak köszönhetően egyre nyitottabbá váltak a telepen élők, kiépült a bizalom, és a szülők láthatólag nagyon örültek annak, hogy van, aki a gyermekeikkel foglalkozik. Megvalósult az első telepi szemétszedő akció, mely keretében temérdek szemetet sikerült összegyűjteni, ugyanakkor látszódom, hogy a szemétkérdés egy hosszú távon megoldandó feladatot fog jelenteni. A helyi iskolával létrejött egy stratégiai együttműködési megállapodás, emellett a polgármesteri hivatal szociális munkásaival, mentálhigiénés szakembereivel, a helyi plébánossal és a háziorvossal is kiépült a szakmai kapcsolat.



Játszóbusz, játék és közösségi hulladékgyűjtés Bihardiószezen

27 – A négy csoport: fejlesztő bölcsődés és óvodás korúak számára 5 éves korig; fejlesztő 6-9 éveseknek; fejlesztő lányoknak 10-16 éves korig; fejlesztő fiúknak 10-16 éves korig.



Az ősz beálltával a telep élete fokozatosan megváltozott, a külföldön dolgozó alkalmi munkások hazatértek családjaikhoz, az emberek elkezdtek behúzódni a házaikba, s végre a diószegi stábnak is sikerült beköltöznie a konténerbe. A helyiségek berendezése nem volt ugyan teljes, víz és áram sem állt rendelkezésre, de legalább tető volt a kollégák feje felett²⁸. Eközben elkezdődött az iskola, s mivel eddig a gyerekfoglalkozások leginkább délelőtti zajlottak, az oktatás beindulásával újra kellett mindent szervezni. A telepen élő negyven család felmérése során 12 iskolaköteles, de iskolába egyáltalán nem járó gyermek került a kollégák látókörébe, s ezeket a kallódó gyermekeket sikerült beíratni a tanévkezdésre, ami fél sikernek számított. Mivel egyrészt a telepi gyerekek esetében az iskolába való beiratkozást nem biztos, hogy rendszeres iskolalátogatás követi, sok esetben nincs meg a kellő motiváció és a gyermekek iskola helyett inkább a szülőkkel együtt napszámba mennek, emellett az oktatási intézménybe való járás sem ad garanciát egy szakma, vagy akár az alapvető készségek megszerzésére sem²⁹.

Október elején az önkormányzat emberei végre kiásták a szennyvíztartály helyét a konténerek mellett, ám a gödör gyorsan megtelt talajvízzel, s hamarosan kiderült, hogy a kiásott árok túl közel volt a konténerekhez, ami miatt megsüllyedhet a terület, ezért az árkot visszatömték, majd egy távolabbi helyen újra kiásták a tartály helyét. A közművesítés hiánya miatt a program erőteljesen csúszott, a mosodai program nem tudott beindulni, de ami nagyobb baj volt, hogy szintén az áramhiány miatt fűteni sem lehetett, miközben a konténerben már nagyon hideg volt. Ilyen körülmények között kérdésessé vált, hogy a foglalkozásokat hogyan lehet a továbbiakban megtartani. Novemberben a közművesítés ügyében nem történt érdemi előre lépés, de legalább sikerült a kolozsvári Málta raktárból egy gázmelegítőt szerezni, valamint Budapestről is érkezett egy melegítő, aminek köszönhetően immáron viszonylag kellemes hőmérsékleten zajlottak a konténeren belüli gyermekfoglalkozások. Eközben sikerült összeállítani az összes telepi családról egy családportfóliót és problémalistát, amelyekhez egy-egy egyszerű beavatkozási terv készült, s a következő évtől ezek mentén lehetett elkezdni a családokkal való aktív szociális munkát, vagyis a konkrét családsegítést és családgondozást.

Január hónapban a téli nagy hidegre való tekintettel a konténerben folyó foglalkozások ideiglenesen szüneteltek, merthogy áram hiányában a helyiségeket már nem lehetett megfelelően kifűteni, a korábban kapott két kisebb gázmelegítő ezt nem tette lehetővé. Az év első hónapjának a végére láthatólag elfogytak a telepi családok anyagi tartalékai, s a helyzet napról-napra rosszabbodott, mivel alkalmi munkalehetőség nem adódott, s egyre többen küzdöttek a mindennapi élelem és a megfelelő tűzifa hiányával. Reggelente a telep szélén és a konténerek körül rendszeresen lehetett találkozni olyan gyerekekkel és szülőkkel, akik fadarabokat, rőzsét vagy szemetet gyűjtögettek a tűzre valónak. Néhány telepi család ideiglenesen összeköltözött, hogy spórolni tudjanak a fűtésen, sokan pedig a ruháikat tüzelték el, mivel más már nem állt rendelkezésükre. Egyre több lakó fordult a helyi csapathoz segítségért, s a kollégák a lehetőségekhez képest mellettük álltak és segítettek, amiben tudtak, ezáltal is próbálva megelőzni a krízishelyzetek kialakulását³⁰. Februárban érkezett egy aggregátor Budapestről, amely aztán még hosszú hónapokig szolgáltatva a villamos áramot a diószegi Jelenlét Pont számára, mivel az árambekötésre csupán 2019 decemberében, a vízbekötésre pedig 2019 októberében került sor. Innentől kezdve tudott beindulni a mosás és a higiénés blokk használata, mely szolgáltatásokra nagyon nagy szükség volt a faluszéli szegregátum életében.

28– Ivóvizet kezdetben a kliensektől kapott a diószegi Jelenlét Pont.

29– Ennek számos oka van, egyik például, hogy a generációs szegénységben élők között a tanulási nehézségekkel küzdő, sajátos nevelési igényű gyerekek aránya viszonylag magas – s ez a szám a szegregált térségekben folyamatosan növekszik. Mindemellett Magyarországhoz hasonlóan, a romániai oktatási intézmények sem rendelkeznek elegendő számú fejlesztő pedagógussal, így a speciális fejlesztést igénylő vagy tanulási nehézséggel küzdő gyerekek a problémáikkal gyakorta magukra maradnak, és a korai iskolaelhagyás útjára lépnek.

30– A Szeretetszolgálat a krízishelyzetek kivételével az adományosztásokkal kapcsolatban az egyéni diagnózison alapuló támogatást és a közösségi döntéshozatalt szorgalmazza a konfliktusok elkerülése érdekében.

Szatmárnémeti – Elkezdődik a munka a tömbházban élő családokkal

Szatmárban a Máltai Jelenlét Pontot eredetileg a célcsoport által lakott, s nagyon rossz állapotban lévő CD2 tömbházban szerettük volna kialakítani, azonban az önkormányzat a szomszédos és éppen felújítás alatt álló B2-es blokkházban egy mozgássérült bejáróval rendelkező földszinti lakást javasolt, illetve ajánlott fel helyszínül. A külön bejárattal rendelkező, két részből álló lakás egy előtérből, két higiénés blokkból, egy kisebb raktárhelyiségből, valamint egy nagyjából 20 négyzetméteres központi szobából állt, s a bejáratot egy lakattal zárt fémrács választotta el az utcatestől, így a lakás kellően biztosítva volt az esetleges rongálások és betörések ellen. Mivel a házfelújítás a program kezdetekor még javában zajlott, ezért az a döntés született, hogy a munkálatok befejezéséig, és a Jelenlét Pont birtokba vételéig a gyermekeket célzó programok mellett többnyire családlátogatással, igényfelméréssel és a családportfóliók elkészítésével fog foglalkozni a három főállású és egy állandó önkéntes kollégából álló szatmári csapat. Tervek szerint az első hónapok az ismerkedésről, a bizalom kiépítéséről és a családok felméréséről szóltak, emellett elindultak a rendszeres fociedzések is a tömbből toborzott fiatalok számára. Mindenki remélte, hogy legkésőbb július hónaptól kezdődően elindulhat a Jelenlét Ponton zajló munka is, azonban a házfelújítás befejezése a tervezettől eltérően igencsak elhúzódott, így Bihardiószeghez hasonlóan itt is jelentős csúszásba került a program. A Jelenlét Pont helyszínéül szolgáló lakás kulcsait csupán 2018 szeptemberében kapta kézhez a helyi csapat, a végleges birtokba vétel pedig november közepén, a hivatalos átadás után valósulhatott meg. Ugyanakkor a közművesítés feladata – melynek szervezése és ügyműködése teljes mértékben a szatmári kollégákra hárult – még mindig hátra volt.

Jelenlét Pont hiányában a kollégák a nyári hónapok során számos kültéri fejlesztő programot és szabadidős tevékenységet, emellett sportnapokat is szerveztek a szatmárnémeti telepen élő családok gyermekei számára, mely események lebonyolításában több önkéntes is segítségükre volt. Mindeközben a



Gyermekfoglalkozás



Közösségi játszás Szatmárnémetiben

terepfelmérés és a családokkal való ismerkedés során szépen kirajzolódott a CD2 tömbház közösségének belső struktúrája, s úgy tűnt, hogy a nagyjából 400 fős közösségben elfoglalt pozíciót elsősorban a személy habitusa és a mögötte álló család, illetve a tágabb rokonság mérete, fizikai és pénzügyi ereje határozza meg. A tapasztalatok alapján a házban élők gazdasági helyzete széles skálán mozgott, s mondhatni szintenként csökkent a lakók életszínvonala. A földszinti és az első emeleti lakásokban még viszonylag jól szituált lakók laktak, a második és harmadik emeleten már a jóval szegényebb családok, a legfelső emeleten pedig azok a teljesen lecsúszott drogosok és alkoholisták éltek, akiknek nem nagyon volt józan pillanatuk, amikor érdemben lehet velük beszélni.

A szatmári csapat hamar megismerkedett K. Bélával is, aki kulcsemberek és sok szempontból megkeverülhetetlen tényezőnek bizonyult a telep életében, s akire egyfajta félelemmel vegyes tisztelettel tekintettek a ház lakói. Béla korábban valamilyen kapcsolattartó vagy képviselői pozíciót tölthetett be, s minden, a házzal kapcsolatos témában naprakész volt, és szívesen vállalta a hangadó vezető szerepét. A helyi kulcsemberek és véleményvezérek gyors beazonosítása és megnyerése minden helyszínen fontos stratégiai feladat volt, mivel ők lehetnek azok a személyek, akiken keresztül leginkább elérhető az adott szegregátum hierarchiaszintjének széles köre, s ezáltal gördülékenyebben valósulhat meg a tervezett program. Mivel a kollégáknak Szatmárban sikerült megtalálni a hangot két helyi kulcsemberral is, ennek köszönhetően a lakóközösséggel történő kapcsolatfelvétel és kommunikáció kezdetektől célravezetően és hatékonyan valósulhatott meg. Rövid időn belül az is kiderült, hogy egy komolyabb konfliktus közepébe csöppent a helyi stáb. Több lakó azt hangoztatta, hogy az önkormányzattól ígéretet kaptak arra vonatkozóan, hogy a munkálatok befejeztével a leromlott CD2 épületéből átköltözhetnek a felújított B2-es tömbházba. Ennek a pletyka szintű információnak köszönhetően megnövekedett a feszültség, mivel a családok nagyon szerettek volna egy felújított lakáshoz jutni a szomszédos épületben, s egymásban konkurenciát láttak. A rossz hangulatot és a közösségben uralkodó feszültséget ráadásul az egyre ismétlődő hajnali razziák is fokozták, amikor is a helyi rendőrség és a polgármesteri hivatal emberei rátörtek az éppen ágyukban alvó telepiekre, hogy ellenőrizték, legálisan tartózkodnak-e az adott címen.

A családlátogatások, a kültéri szabadidős tevékenységek, sport és játszva megelőzni programok, futballedzések mellett szeptember hónaptól kezdődően beindultak a délutáni tanoda programok is csoportbontásban, melyek ideiglenesen a szatmári fiókszervezet nappali központjában zajlottak az állandó

és önkéntes munkatársak segítségével. December hónapban még mindig a közművesítés befejezésére várt a helyi csapat, áram és gáz hiányában továbbra sem tudták elkezdni a Jelenlét Pont beüzemelését. Ugyanakkor a két tömbház viszonya ez idő alatt némileg rendeződött, a konfliktus átmenetileg elcsitult, s úgy tűnt, a CD2-ben élő családok egyelőre beletörődtek abba, hogy nem kapnak lakást a felújított tömbben. Január hónapban befejeződött a Jelenlét Pont kifestése és berendezése, de áram és fűtés hiányában még továbbra sem indulhattak be a helyben tervezett programok és szolgáltatások. A közművesítés végül jelentős csúszással, a projekt második évének végén valósult meg, mivel csupán 2019 novemberében kötötték be az áramot, majd 2020. február végén, még a pandémia kitörése előtt került sor a gázvezeték bekötésére a szatmári Jelenlét Ponton³¹.

Kisiratos – Konténerek felállítása, elkezdődik a munka a roma családokkal

2018 februárjában zajlott az első megbeszélés Kisiratos polgármesterével, és úgy tűnt, hogy a hivatal nyitottnak és segítőkésznek bizonyul a Jelenlét program támogatását illetően. Elmondásuk szerint a településen belül nem volt különösebb konfliktus vagy ellentét a roma negyed és a falu többi lakója között, és úgy látszott, hogy mindössze néhány család van, amely komoly segítségre szorul, így a terep jóval könnyebbnek ígérkezett, mint a másik három erdélyi helyszín. Emellett Kisiratoson a Máltai Szeretetszolgálat már a község jól ismert és szerves része volt, mivel egy kiváló csapat tevékenykedett a településen található Máltai fenntartású szociális otthonban.



Fejlesztő játék Kisiratoson

31 – Víz kezdettől fogva rendelkezésre állt a szatmári Jelenlét Ponton, így a mosási program 2019 novemberében, az áram bevezetését követően tudott beindulni, a fürdés program pedig 2020 márciusától, a fűtés beindulásával egyidejűleg.



A projektmenedzsment a tereplátogatás során három lehetséges helyszínt is megtekintett, ahol Jelenlét Pontot lehetne felállítani, s egy a célcsoporthoz közel eső utcában található, közepes nagyságú területre esett a választás, mely terület ugyan nem volt közművesítve, de a víz és áram fővezeték a közvetlen szomszédságban elérhető volt. Mivel az önkormányzatnak nem volt lehetősége anyagi formában támogatni a projektet – hiszen szegényes költségvetésből gazdálkodtak –, így a közművesítés teljes költségét és a terület bérleti díját is a projektből kellett volna kigazdálkodni. A megállapodás ennek fényében végül nem jött létre, és az a döntés született, hogy egy másik, távolabbi helyszínen, a kisiratosi Máltai intézmény területén belül kerül felállításra a Jelenlét Pont. Április hónapban el is kezdődött a terület rendezése és előkészítése a konténerek számára, mivel Kisiratoson is ezekben terveztük megvalósítani a programot. Eközben a munkatársak is kiválasztásra kerültek, s az is egyértelművé vált, hogy a helyi viszonyokhoz alkalmazkodva itt elsősorban családsegítő munka fog zajlani, nem pedig telepprogram. A konténerek beüzemeléséig a kollégák a helyi roma családok megismerésére és a családportfóliók elkészítésére fókuszáltak, s ezzel párhuzamosan egy beavatkozási akcióterv is készült, amely alapján a családsegítés gyakorlati része elkezdődhetett.

Tavaszból végére a konténerek elhelyezése, összeszerelése, valamint részleges közművekre való csatlakoztatása sikeresen megtörtént a Romániai Máltai Szeretetszolgálat kisiratosi fiókszervezetének vezetője, László Lajos aktív támogatásának köszönhetően. Június hónapban a bútorzat is megérkezett és beépítésre került, így a közművekre való csatlakozást követően teljes mértékben birtokba lehetett venni a Jelenlét Pontot.

Az első nagyobb lélegzetű közösségi programra július hónapban került sor, melynek lebonyolításában összesen 14 máltás kolléga és önkéntes vett részt. Erre a közösségi napra a romániai Mozgó Játsszótér is ellátogatott, így volt ugrálóvár, kézműves műhely, baba-mama sarok, emellett különböző csoportos- és labdajátékok, és több mint 40 gyermek, valamint a gyerekek szülei kapcsolódtak be a foglalkozásokba. A nyár folyamán a Jelenlét Ponton beindultak a fejlesztő és a játszva megelőzni foglalkozások, emellett a rendszeres fociedzések, mely utóbbit a Málta helyi ifjúsági koordinátora tartotta. A helyi stáb a folyamatos jelenlétnek és az állandó programoknak köszönhetően egyre közelebb került a gyerekekhez és a szülőkhöz, emellett a program szempontjából hasznos stratégiai együttműködések kialakítására is fokozatosan sor került. Megtörtént a kapcsolatfelvétel a kisiratosi Polgármesteri Hivatal szociális munkásával, valamint az általános iskola igazgatójával és pedagógusaival, akik fontos információkkal segítették a szociális munkát. A kollégák felvették a kapcsolatot a nagyiratosi plébánossal is, akitől a gyermekek erkölcsi és hitre való nevelésében vártak segítséget. Az erkölcsi nevelés, a családi életre, a környezetünk és a szellemi értékek megbecsülésére való nevelés szorosan egymáshoz kapcsolódó feladat, s mindezek alapja a példaadás. A Jelenlét program megvalósítása során erre törekedtek a helyi stábok is, a családgondozások és a gyerekfoglalkozások alkalmával személyes példaadás által ösztönözték pártfogoltjaikat a pozitív irányú változásokra.

Az őszi hónapoktól kezdődően a konténerben elindult a délutáni fejlesztő program, amire nagy szükség volt, és a gyerekek magatartásán és tanulmányi eredményein hamarosan látható volt a pozitív változás. Bekötésre kerültek a mosó- és szárítógépek is, így elkezdődhetett a mosás. Fürdési lehetőség kezdetben csupán a programban résztvevő gyermekek számára volt biztosítva, s a lehetőség beindulásával párhuzamosan a kollégák a higiénia és az alapvető tisztálkodás fontosságáról szóló programokat tartottak. November hónapban már teljes üzemmódban működött a higiénés blokk használata, külön órarend szerint folyt a mosás és a fürdés, s úgy tűnt, hogy azok a családok, akik bekapcsolódtak a higiénés programba, jóval nyitottabbá és együttműködőbbé váltak.



Fociedzés és higiéniai nap Kisiratoson

Sepsiszentgyörgy/Őrkő – Jelenlét Pont az őrkői szegregátumban

A Sepsiszentgyörgy-Őrkő szegregátumban több civil szervezet is jelen volt már a program indulásakor, azonban a szervezetek közötti együttműködés nem volt zökkenőmentes. A Gyulafehérvári Caritas közösségi házat és tanodát üzemeltetett, a Romániai Máltai Szeretetszolgálat pedig az Esély Egyesülettel közösen egy multifunkcionális szociális központ működését biztosította a telepi általános iskola tornacsarnokában. Szintén itt működött az önkormányzat szociális igazgatóságának kihelyezett irodája, ahol elsősorban a szociális ügyek intézésében nyújtottak segítséget a szegregátumban élők számára, emellett jogi és egyéb problémák kezelésében is a családok rendelkezésére álltak.



Az Őrkői telepen a tervezett ifjúsági és gyermekprogramok beindulása viszonylag zökkenőmentesen történt, a Máltai Jelenlét Pont az általános iskola sport célra nem használt tornacsarnokában, a higiénés blokk pedig az iskola udvarán elhelyezett mobil konténerben került kialakításra. A gyermekeket célzó fejlesztő és egyéb foglalkozások – csoportbontásban délutáni fejlesztő, kézműves, egészséges életmódra való nevelés, közösségi, prevenciós és játszva megelőzni programok, sportfoglalkozások – aránylag hamar beindultak, a helyi Málta korábbi munkájának és terepismeretének köszönhetően³². A prevenciós jellegű „Nő mint esély” program – mely már évek óta működött a telepen, és elsősorban a kamasz, illetve kisiskolás korú lányokra fókuszált –, tovább folytatódott, a foglalkozásokra a nyári hónapok során hetente kétszer került sor, az iskolai tanév alatt pedig hetente egyszer találkoztak az egyes csoportok. Az ismeretterjesztés és szemléletformálás mellett az is cél volt, hogy a különböző programokba bevont gyermekek időnként kiszakadjanak a telepi környezetből, és színházba, moziba, sporteseményekre vagy különböző nyári táborokba is eljussanak, s ezek által más fiatalokkal is interakcióba kerüljenek.

A projekt keretében július hónaptól kezdődően Őrkőn is elindult a Mozgó Játszótér program, s ettől kezdve a játszó és fejlesztő eszközökkel megpakolt kisbusz rendszeresen látogatta a telepet a helyi gyerekek nagy örömeire. Jó idő esetén a szabadtéri és a vizes játékok, esős időben a beltéri, például egy tornateremben vagy egy szobában is játszható játékok kerültek előtérbe, s nem egyszer 30-40 különböző korú gyermeket kellett a játékon keresztül fejleszteni. Cél volt, hogy olyan játékokat is megtanuljanak a gyermekek a foglalkozások során, amelyeket önállóan is tudnak játszani, s így a legközelebbi találkozásnál már magasabb szinten lehetett folytatni a fejlesztő foglalkozásokat. Mivel a Mozgó Játszótér általában havonta egyszer minden településre ellátogatott, így egy idő után a telepi gyermekek már visszatérő ismerősként és kitörő örömmel fogadták a stábot.

A nyár során a telepi fiúgyermekek számára beindult a fociedzés, melyet kezdetben egy önkéntes munkatárs vezetett, s a heti rendszerességgel megtartott edzések rendszerességre és szabálykövetésre tanították a fiatalokat. A megrendezésre kerülő családi napok alkalmával elsősorban azoknak a gyermekeknek a szüleit, testvéreit vagy nagyszüleit szólították meg, akik rendszeresen jártak valamelyik programra, mivel a cél az volt, hogy szorosabb kapcsolatot tudjanak kialakítani a gyerekek hozzátartozóival. Elkezdődtek a családlátogatások és a családportfóliók elkészítése is, ugyanakkor az aktív családgondozás viszonylag nehezen indult be a telep sajátosságai következtében. Egyfelől az Őrkői szegregátumban nagyjából 470 roma család él – pontos adat nem áll rendelkezésre mivel folyamatosan nagy a vándorlás –, emellett az itt élő, gazdag hiedelemvilággal és babonákkal átitatott tradicionális cigányközösség nehezen tűri a beavatkozásokat és a kívülállók jelenlétét. Másrészt az Őrkői telepen a bizalmi kapcsolat megléte önmagában nem elég és nem ad biztosítékot a szociális munkás számára sem biztonság, sem egyéb tekintetben, tanácsolt ismerni a háttérszálakat és az aktuális eseményekkel is érdemes tisztában lenni, mivel sok minden történhet akár egy-egy éjszaka vagy hétvége során, ami megváltoztathatja a telep hangulatát és a közösség reakcióit.

A tervezett néptáncórák szintén nehezen indultak be a telepen, nem volt könnyűn tánctanárt találni, mivel a környéken dolgozó tanárok erősen leterheltek voltak. November hónaptól kezdődően végre a tánctanulás is elérhetővé vált a szegregátumban élő gyermekek számára, s a jó hangulatban zajló órák – melyeket két tánctanár tartott –, nagy népszerűségnek örvendtek a roma fiatalok körében, akik számára a tánc és a zene szeretete kultúrájuk és identitásuk részét képezi. Az órákon megjelent gyerekek 90 százaléka már tudott táncolni, ezért elsősorban nem is tanításra, hanem a már meglévő tudás felszínre hozására, illetve csiszolására volt szükség. Ugyanakkor a program során a tánccsapat időnként szétesett, mivel különböző okokból kifolyólag olykor elmaradtak az órák, s az is előfordult, hogy huzamosabb ideig szünetelt a táncoktatás.

32 – Az Őrkői csapat egyik tagja már 2014 óta dolgozott a telepen a „Nő mint esély” program keretében



Fociedzés Órkőn



Az őszi hónapokban a GAL Sepsí helyi akciócsoporthal³³ közösen szervezett szemétszedési akcióra több alkalommal is sor került, s miután a közművesítés megtörtént, beindult a mobil konténerben kialakított higiénés blokk használata is. Eleinte a roma asszonyok szégyenkezve jártak mosni, a fürdés pedig elveszett ügynek bizonyult, de a kezdeti idegenkedést leküzdve egy idő után a gyerekek már örömmel használták a konténerben kialakított zuhanyzót, a telepí nők pedig szívesen hordták a szennyes ruhákat, s különösen a téli hónapokban nagy hasznát vették a rendelkezésükre álló mosó- és ruhaszárító gépeknek.

Az erdélyi helyszínek közül az őrköi szegregátum bizonyult az egyik legnehezebb terepnek, egyrészt kiterjedt mérete, másrészt egyedi problémák miatt. 2019-ben például egy több hónapig tartó rühjárvány miatt az önkormányzat karantén alá vonta a telepet, ekkor a Jelenlét Pont is ideiglenesen bezárt, s mivel beltéri foglalkozásokat nem lehetett tartani, így csak terepmunka zajlott. 2020 nyarán pedig sárgaság járvány tombolt a telepen, majd ezt követte a COVID járvány második hulláma, amikor is az őrköi stábnak teljes mértékben ki kellett költözni a Jelenlét Pontról, mivel az iskolakezdések kapcsán felmerülő előírások megkövetelték a tornaterem osztálytermékké való alakítását, így a helyiségeket át kellett adni az iskola számára. A Máltai Jelenlét Pont ekkor kénytelen volt a Gyulafehérvári Caritas által üzemeltetett közösségi házba átköltözni, s ez nehezen érintette a helyi stábot, mivel ettől kezdve egy beszűkült térben és új stratégia mentén kellett folytatni a megkezdett munkát³⁴.

33 – Az akciócsoporthoz tagja többek között Sepsiszentgyörgy önkormányzata, a Romániai Máltai Szeretetszolgálat, a Caritas, az ESÉLY Egyesület, és az Amenkha Egyesület.

34 – Ekkortájt az is felmerült, hogy teljesen be kell fagyasztani a Jelenlét Pontot és annak tevékenységeit, de végül felsővezetői közbenjárásra sikerült megegyezni és a közösségi házba átköltöztetni a Jelenlét Pontot.



Pandémia - A program harmadik éve

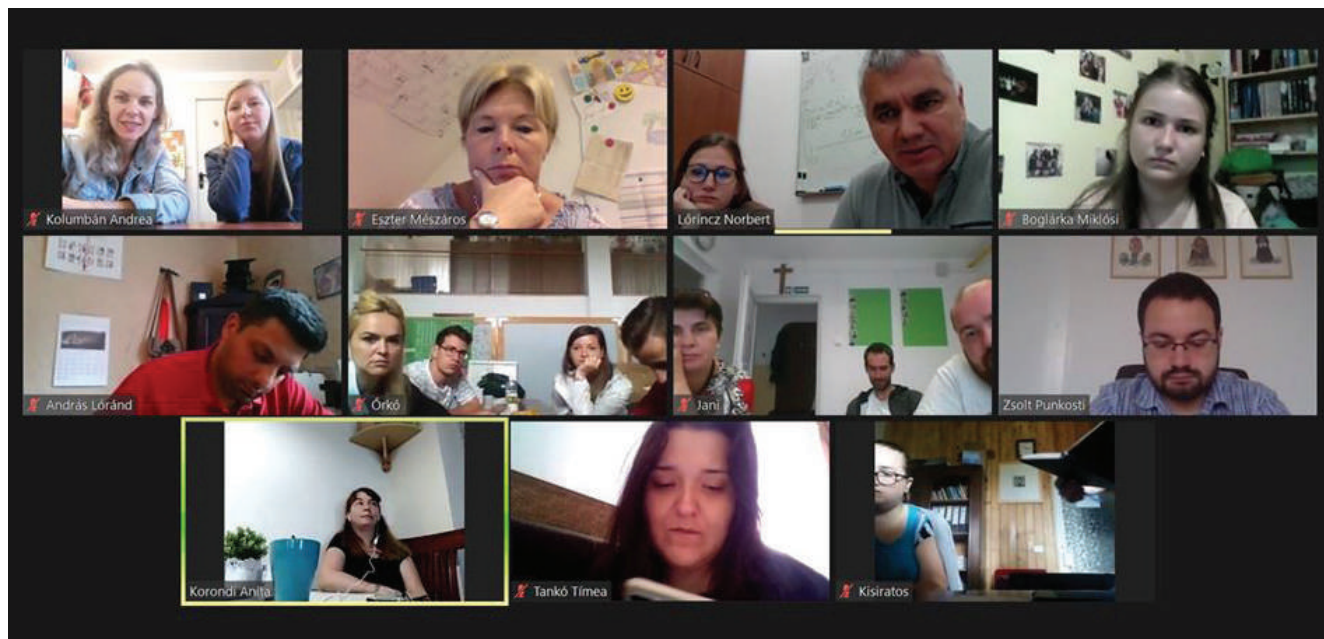
A 2020 tavaszán megjelent koronavírus alapjaiban írta felül a telepeken végzett mindennapi munkát, és a projekttel kapcsolatos rövid és hosszabb távú terveket. A Romániában majd Magyarországon is kihirdetett vészhelyzetet³⁵ követően az oktatási intézmények sorra bezártak, és mindenkinek alkalmazkodnia kellett a kialakult helyzethez, az érvénybe lépő és egyre szigorúbb korlátozásokhoz. A járványhelyzet új munkarend bevezetését kényszerítette ki a telepeken, mely gyakorlati megvalósíthatósága helyszínenként változott, mivel a két országban eltérő időben és módon kerültek bevezetésre a korlátozások, így nehezen lehetett összehangolni a munkarendeket –, ugyanakkor egyöntetűen új kihívásokkal állította szembe a helyi stábokat. A tervezett közösségi és egyéb beltéri programok egy idő után mindenhol leálltak, az erdélyi helyszíneken pedig a Jelenlét Pontok is bezártak, mivel Romániában március végén teljes kijárási tilalmat vezettek be, amelyet katonai rendelettel érvényesített az állam. A kijárási tilalom alól csak azok a személyek mentesülhettek, akik a munkáltatójuk által kiállított felhatalmazással rendelkeztek, és akiknek az esetében nem volt megvalósítható a „home office” üzemmód. Ezen kívül az emberek csupán egy saját felelősséget vállaló nyilatkozat birtokában hagyhatták el otthonukat, gyógyszerárban vagy élelmiszerboltban való vásárlás céljából, illetve sürgős egészségügyi ellátás igénylése, gyermek vagy idős személy felügyelete, önkéntesség vagy véradás esetén.

Magyarországon március közepén, Romániában pedig március végén kísérleti jelleggel elindult az online oktatás, ami rengeteg megoldandó problémát és kérdést vetett fel, főleg a telepeken élő halmozottan hátrányos helyzetű családok esetében. A családokat váratlanul és felkészületlenül érte a kihívás, így az online oktatásba – megfelelő eszközök híján – jellemzően nem tudtak bekapcsolódni. Az egyes Jelenlét stábok alkalmazkodtak a kialakult helyzethez, április közepére az erdélyi és a magyarországi helyszíneken a napi munka a családokkal már gördülékenyen ment. Az iskoláskorú gyerekek számára elsősorban a tanulásban nyújtottak aktív segítséget – online korrepetálás, iskolai feladatlapok nyomtatása és kiosztása –, a felnőttek számára pedig többnyire lelki támaszként próbáltak szolgálni a kollégák, emellett folyamatos információadás és gyűjtés zajlott. Az erdélyi Játszóbusz ideiglenesen parkolópályára állt, a magyarországi Mozgó Játszóter csapata pedig szintén az online térben próbálta megszólítani a fiatalokat rendszeresen jelentkező élő adások, illetve online szervezett játékok és vetélkedők formájában.

Mindannyian érzékeltük a helyzet súlyát, és a segítségnyújtás HOGYAN-ján gondolkodtunk. A vészhelyzet kezdetén nagy hangsúlyt helyeztünk a telepeken élő családok széles körű és szakszerű tájékoztatására – hogyan terjed a koronavírus, mire figyeljenek, hogyan mossanak helyesen kezét, melyek a legjellemzőbb tünetei a fertőzésnek –, emellett szájmaszkokat és fertőtlenítő szereket tartalmazó higiénés csomagok kiosztásával próbáltuk segíteni a védekezést és megelőzni a járvány terjedését. Erdélyben a kijáráshoz szükséges nyomtatványok és a házi feladatok teljesítéséhez szükséges feladatlapok nyomtatásával és kiosztásával segítettük a családokat, és mivel a COVID időszakban sok telepi család munka, s ezáltal jövedelemforrás nélkül maradt, ezért élelmiszer-csomagok osztására is sor került a rászorulóknak körében.

Az első hullám során a szatmárnémeti és az őrköi szegregátumban komolyra fordult a helyzet, április hónaptól kezdődően Szatmárban a CD2 háztömböt folyamatosan rendőrök őrizték, az őrköi telepet pedig fegyveres katonákkal zárták körbe, így nem lehetett se ki-, se bejárni, csak néhány kivétellel. Ettől függetlenül mindkét telepen voltak olyanok, többnyire fiatal suhancok, akik a kijárási tilalmat és a

35– Magyarországon a járványügyi veszélyhelyzetet 2020. március 11-én hirdette ki a kormány, március 16-tól kezdődően pedig bezártak az oktatási intézmények.



Virtuális műhelymunka, gyermekfoglalkozások Kisiratoson

hatóságok jelenlétét figyelmen kívül hagyva rendszeresen kiszökdöstek a telepről, a kilátásba helyezett komoly büntetések ellenére is. A hangulat mindkét szegregátumban egyre feszültebbé vált, Szatmárban a háztömbön belül lassan eluralkodott a káosz, megnövekedett az alkohol- és drogfogyasztás, és mindennaposakká váltak a konfliktusok, eközben Őrkőn több bűncselekmény is történt, s a telepre bemerészkedő polgárőrséget a dühös helyiek csoportja kergette ki. Ez a bizonytalan és idegőrlő időszak egészen a tavaszi karantén végéig tartott.

A vészhelyzet és a bezártság némi pozitívuma volt, hogy több idő jutott a kommunikációra és a tervezésre, emellett az elmaradt háttérfeladatok pótlására. A vészhelyzet megszűnésével a nyári hónapokban³⁶ az élet lassan visszatért a megszokott kerékvágásba, a szolgáltatások és a tervezett programok min-

36 – Romániában 2020. június 1. után nem volt szükség nyilatkozat kitöltésére az otthon elhagyása esetén, megnyitottak a vendéglátó egységek teraszai, maszk használata csak a beltéri egységekben volt kötelező, engedélyezték az 500 fő alatti szabadtéri rendezvények megszervezését is abban az esetben, ha az emberek tartani tudták a 1,5 méteres távolságot.



denhol elkezdtek újra beindulni, de eközben már a második hullámra készültünk. Ebben az átmeneti időszakban arra törekedtünk, hogy behozzuk az elmaradásokat, s egyszerre rengeteg feladat szakadt a stábok nyakába – különösen Erdélyben, ahol a napi programok és számos teendő mellett még a kvantitatív felméréshez kapcsolódó kérdőívek³⁷ felvételét is be kellett ütemezni. S épphogy csak mindenki magához tért az első hullám sokkjából, máris megérkezett a második COVID hullám.

2020 őszén a második hullám során bevezetett szigorítások gyorsan újra ellehetetlenítették a telepek működését és a feladatok elvégzését. Általános bizonytalanság és kiszámíthatatlanság jellemezte ezt az időszakot, s folyamatos újratervezésre kényszerítette a Jelenlét stábokat. Előfordult például, hogy 5 nap alatt több mint fél tucat forgatókönyv is napvilágot látott a román hatóságok részéről, így nehezen lehetett eligazodni az aktuális szabályok terén. Szatmárban a Málta központ már október végén online munkarendre állt át, ugyanakkor a CD2-ben üzemelő Jelenlét Pont továbbra is nyitva tartott, amíg csak lehetett. Őrkőn a szociális igazgatóság saját felelősségvállalással engedélyezte a tevékenységek folytatását, de a korlátozásokra való tekintettel csupán az egyéni fejlesztések folytatódtak.

Romániában november 4-től országos szinten elrendelték az online oktatást, azonban a gyerekek nem nagyon kapcsolódtak be az oktatásba, és sok esetben a pedagógusok sem voltak kellően felkészültek a programok használatában. A készenléti állapotot december elejéig rendelte el a Román kormány, s feltehetőleg ezt követően az általános karantén bevezetése fog következni. Magyarországon november elején visszaállt a rendkívüli jogrend, majd november 5-től kezdődően éjszakai kijárási tilalom és egyéb korlátozások kerültek bevezetésre.

37– A kvantitatív felmérés bemeneteként a négy erdélyi helyszínen minimum 215 személyi kérdőív felvétele volt előírva, melyeket eredetileg 2020 tavaszán terveztünk felvenni, azonban a pandémia miatt végül csak nyár végére sikerült beütemezni a feladatot.

Örömmorzsák és részeredmények

Miközben a társadalom többsége az élet naposabb oldalát igyekszik megragadni, addig mi a Máltai Szeretetszolgálatnál a legproblémásabb helyeket keressük, s azokkal dolgozunk, akikkel rendkívül mostohán bánt az élet. Ezen a területen, vagyis a telepí szociális munkában nehezen mérhető és törékeny ajándék a siker, a mai nap győzelme sok esetben holnapra már szerte is foszlik. Egyik nap elindul valaki, s megtesz pár lépést a nyomorból kivezető úton, majd jön egy váratlan nehézség vagy esemény, s a zsigeri beidegződések működésbe lépnek, lerombolva az addig kinkeservvel felépített munkát. Tény és való, hogy mi és a pártfogoltjaink folyamatos újakezdők vagyunk, s aki ezzel nem bír megbarátkozni, az gyorsan feladja és egy kevésbé nehéz terepre menekül. Mindezek dacára elmondhatjuk, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű családokkal folytatott munka sok apró örömet kínál, ha nyitott szívvel és szemmel járunk. Nem számszerűsíthető sikerek ezek³⁸, mégis sokat jelentenek, mert visszajelzést adnak munkánk értelméről.

Örömmorzsá volt például, amikor egy foglalkozás során a jelen levő gyermekek arcára mosolyt tudtunk fakasztani, vagy amikor a baba-mama programon résztvevő anyuka a foglalkozás végén odament a könyvespolchoz, és kiválasztott egy könyvet, amit aztán kölcsönkért, hogy otthon is mesélhessen a gyerekeinek. Motiváló erőt jelentett, amikor a délután három órára meghirdetett fociedzésre a gyerekek már egy órával korábban megérkeztek, mert annyira várták a foglalkozást és az együtt töltött időt. Vagy amikor a beindított kiskert programban³⁹ a falu apraja-nagyja együtt tevékenykedett a közösen művelt közösségi kertben, s a nagyobb gyerekek iskola után önként és örömmel surrantak be a veteményeskertbe azért, hogy kikapcsolódásképpen picit gyomláljanak vagy megöntözzék a szomjas növényeket. Sikernek gondoljuk azt is, amikor a támogatóinktól kapott adományok és a lelkiismeretes szociális munka együttes segítségével egy-egy krízishelyzetet tudtunk megelőzni vagy éppen megoldani. Kívülállók számára láthatatlan győzelmek ezek, de belülről nézve nagyon is valóságosak. És komoly előrelépés volt az is, amikor valamilyen formában hidat tudtunk építeni a szegregált telepeken élők és a többségi társadalom között, például egy közös szemétszedési akció, egy nyári táborozás vagy egy kulturális, illetve sportesemény keretében.

A sporteseményeket, illetve a sportfoglalkozásokat közösségfejlesztő eszközként is használtuk a projekt során, s a rendszeres fociedzések mind a négy erdélyi telepen a program részét képezték. A foci nemcsak együttműködésre, szabálykövetésre és csapatjátékra nevelte a gyermekeket, hanem a valahova tartozás élményét is megadta számukra, s mindezek mellett úgy tapasztaltuk, hogy az edzéseken részt vevő gyermekek iskolai teljesítménye is javult. Az erdélyi focicsapatok számára két bajnokságot sikerült megszervezni, melyekre nagy várakozással és izgalommal készültek a gyerekek. A több napos bajnokságokon nem csak a TF-es csapatok vettek részt, hanem más erdélyi csapatok is bekapcsolódtak, emellett a focitornák különböző helyszínen – 2019-ben Szatmárnémetiben, 2020-ban pedig Órkőn – kerültek megrendezésre, így némi változatosságot és színt hoztak a szegregátumokban élő gyerekek életébe, akiknek egyébiránt nem sok lehetőségük volt a kimozdulásra vagy a kapcsolatépítésre.

38 – A 15-20 évre tervezett máltai Jelenlét programok legkeményebb indikátora, hogy a megszületéstől a védőnői szolgálattal közösen kísért, majd a Biztos Kezdet Gyerekházon, óvodán, iskolán, tanodán keresztül a szakképzésig eljutó gyerekek közül hány hátrányos helyzetű fiatal szerez szakmát, esetleg érettségit vagy diplomát, illetve közülük milyen arányban tudnak a későbbiekben állandó jövedelmet biztosító, bejelentett munkát találni.

39 – Tarnabodon a Felzárkózó települések programon belül indult be a Kiskert program.



Telepek közti focitorna

Bár az egyes magyarországi és erdélyi helyszínek merőben különböző helyzetben voltak a program indulásakor, mindazonáltal az egységes módszertannak köszönhetően ugyanabba az irányba haladtak. S míg Tarnabodon – ahol már 16 éve van jelen a Magyar Máltai Szeretetszolgálat – például a továbbtanulók magas aránya adott okot az öröme, illetve a tatabányai Mésztelepen a munkaerő-piaci integrációs program ért el jelentős sikereket, addig Szatmárnémetiben a szemetelés és a konfliktusok csökkenése jelezte a tömbházban megkezdett program pozitív hatását.

Alábbiakban a teljesség igénye nélkül, az erdélyi és a magyarországi Jelenlét Pontokon dolgozó kollégák, valamint az erdélyi programkoordinátor és a Mozgó Játsszóter munkatársainak tapasztalataiból és meglátásaiból közlünk egy-egy szerkesztett részletet.

„Az utcából közösség lett, elsősorban ezt emelném ki sikerként. A Libertății utcában élő emberek többsége egy »ősanyától« származik, ennek ellenére kezdetben a családok között gyakoriak voltak a konfliktusok, anyagi és egyéb érdekek miatt. Úgy látom, hogy az elmúlt két és fél évben sikerült az egymással szemben álló feleket kibékíteni és együttes cselekvésre ösztönözni. A közösségi programok, közös étkezések, lelki elcsendesedések, a tánc és a játékok mind-mind közelebb hozták egymáshoz az itt élő családokat, akik ezáltal egyre inkább közösséggé kovácsolódtak.

Emellett a fejlesztő foglalkozások és a különböző tanulást segítő programjaink rengeteg változást hoztak a telepi gyermekek életébe. Sok kisgyermek korábban nem járt óvodába, közülük néhányat be tudtunk íratni, de akik mégis kimaradtak, azoknál is látványos a változás és a fejlődés, hiszen ezek a gyermekek korábban például egy ceruzát vagy egy ollót sem tudtak rendesen megfogni, és a színeket, formákat vagy az alapvető viselkedési szabályokat sem ismerték, és mindezeket a készségeket a programjaink során ügyesen elsajátították.”

Sinai Elekes Adina – RMSZ, Bihardiószeg, Jelenlét Pont vezető

„Az Őrkői telep számára nagyon jól jött a TF program, mely által több gyermeket és felnőttet tudtunk elérni, jóval színesebb és bővebb lett a szolgáltatás és programkínálatunk, mivel korábban csupán a »Nő mint esély« programot működtettük a telepen. A telep nagyságát tekintve a munkatársi gárda bővülésére is nagyon nagy szükség volt, és a párhuzamosan futó két Máltai program alkalmazottait természetesen egy csapatként kezeltük. Ugyanakkor a projekt során nehézséget okozott a kollégák cserélődése, ami miatt többször mindent a nulláról kellett kezdeni, de az önkéntesek ebben az időszakban is nagy segítséget jelentettek számunkra. Úgy gondolom, hogy szakmai téren nagyon sokat fejlődtünk és sok mindent tanultunk a magyar kollégáktól a program során, a telep lakossága és különösen a gyermekek pedig sokat profitáltak az őket célzó programokból. Nyilvánvalóan bőven van még feladat, és a megkezdett munkát folytatni kell.”

Farkas Éva – RMSZ, Sepsiszentgyörgy/Őrkő, Jelenlét Pont vezető



Nő mint esély program Tarnabodon

„Nehéz elnyerni azoknak a bizalmát, akik a rendszer szélén helyezkednek el, de úgy gondolom, hogy nekünk sikerült, hisz a tömbházban élő családok ma már bátran fordulnak hozzánk segítségért. Talán ez a legnagyobb siker, s az a sok apró visszajelzés és megerősítés, amit a gyerekektől és a családoktól nap mint nap kapunk. Az irány jó, a szolgáltatások népszerűek a Jelenlét Ponton, és a közösségfejlesztés is beindult.”

Hegedüs János – RMSZ, Szatmárnémeti, Jelenlét Pont vezető

„Úgy látjuk, hogy a legnagyobb eredményt a délutáni fejlesztő programunk érte el, Kisiratoson erre volt a legnagyobb szükség, mivel az itt élő roma gyerekek egyáltalán nem, vagy csak minimálisan részesülnek a szellemi fejlődésüket elősegítő gondoskodásban. Kitartásunkat erősítették az iskolától, tanítóktól és a gyerekek szüleitől kapott pozitív visszajelzések. A családoknak jellemzően javult a kapcsolata a helyi általános iskolával, s ma már elmondhatjuk, hogy a gyerekek rendszeresen járnak iskolába, emellett lelkiismeretesen elkészítik a házi feladataikat, valamint nagyobb hangsúlyt fektetnek a tanulásra.”

Polgári Andrea és Belkó Viktória – RMSZ, Kisiratos, Jelenlét Pont munkatárs

„Tarnabodon rengeteg minden történt, mivel számos program fut párhuzamosan. Sikerként éltém meg például a településen beindított »Nő mint esély« programot, amit kezdetben a védőnővel közösen tartottunk, s aminek több pozitív hozadéka is volt. Egyrészt az alkalmak során sok fontos témát át tudtunk beszélni a kismamákkal és az édesanyákkal közösen, emellett a helyi asszonyok az együtt töltött időnek köszönhetően közvetlenebb kapcsolatot tudtak kialakítani a védőnővel, és a csoporton belüli kapcsolatok, kötelékek is megerősödtek.

A munkám során a gyerekek inspirálnak leginkább, sok kedves történetem van velük kapcsolatban, egyet szívesen megosztok. Idén tavasszal a gyerekházba járó szülőkkel elkezdtük megművelni a közösségi veteményes kertet, ástunk, gereblyéztünk, talajt egyengettünk, majd végül elültettük a magokat. Két házzal arrébb lakott egy 9-10 év körüli kisfiú, aki sokszor a kerítésen keresztül figyelte, hogy nap mint nap kint dolgozzatok a kertben. Egyszer aztán fogta magát, odajött, és azt mondta nekem: »Kata néni, tessék már nekem is adni abból az ültetőporból. Mert már felástam a kertünk végét, hogy valamit én is szórjak oda«. Nagyon elnevettem magam, s persze adtam neki is az »ültetőporból«. Csuda jó érzés volt látni, hogy működik a példamutatás.”

Szakál Katalin – MMSZ, Tarnabod, Jelenlét Pont munkatárs

„A COVID megjelenése után igyekeztünk minden pedagógussal felvenni a kapcsolatot, hiszen a telepi gyerekeknek semmi esélye nem volt arra, hogy bekapcsolódjanak az online oktatásba, így mi lettünk az összekötők. Továbbítottuk a gyerekeknek a házi feladatokat, kinyomtattuk és eljuttattuk számukra a feladatlapokat, és naponta több órán keresztül telefonáltunk velük, segítettünk a házi feladatok megoldásában, és gyakoroltuk az olvasást. Szerintem mindannyian nagy sikernek éltük meg, hogy a körülmények ellenére is tudtunk foglalkozni a gyerekekkel, és ezáltal nem estek ki az iskolarendszerből.”

Nagy Katinka – RMSZ, Bihardiószeg, Jelenlét Pont munkatárs

„A veszprémi toronyház életében a 2019-es év során sikerült elérni, hogy minden lakásban elérhető legyen a központi fűtés, s azt gondolom, ez nagyon nagy dolog. Amit még kiemelnék, hogy ma már igazi társasházként működik a tömbház, ennek köszönhetően sikerült egy kicsit hátrébb lépünk, mivel jóval önállóbbak és önérvényesítőbbek a lakók, így kevésbé van szükségük a támogatásunkra. A foglalkoztatás terén szintén történtek előrelépések, az aktív korúak körében 50%-ról közel 80%-kal növekedett a foglalkoztatottak aránya, ami számszerűen azt jelenti, hogy 100 aktív korú lakóból jelenleg 80 személynek van állandó, bejelentett munkahelye, s így biztos jövedelme.

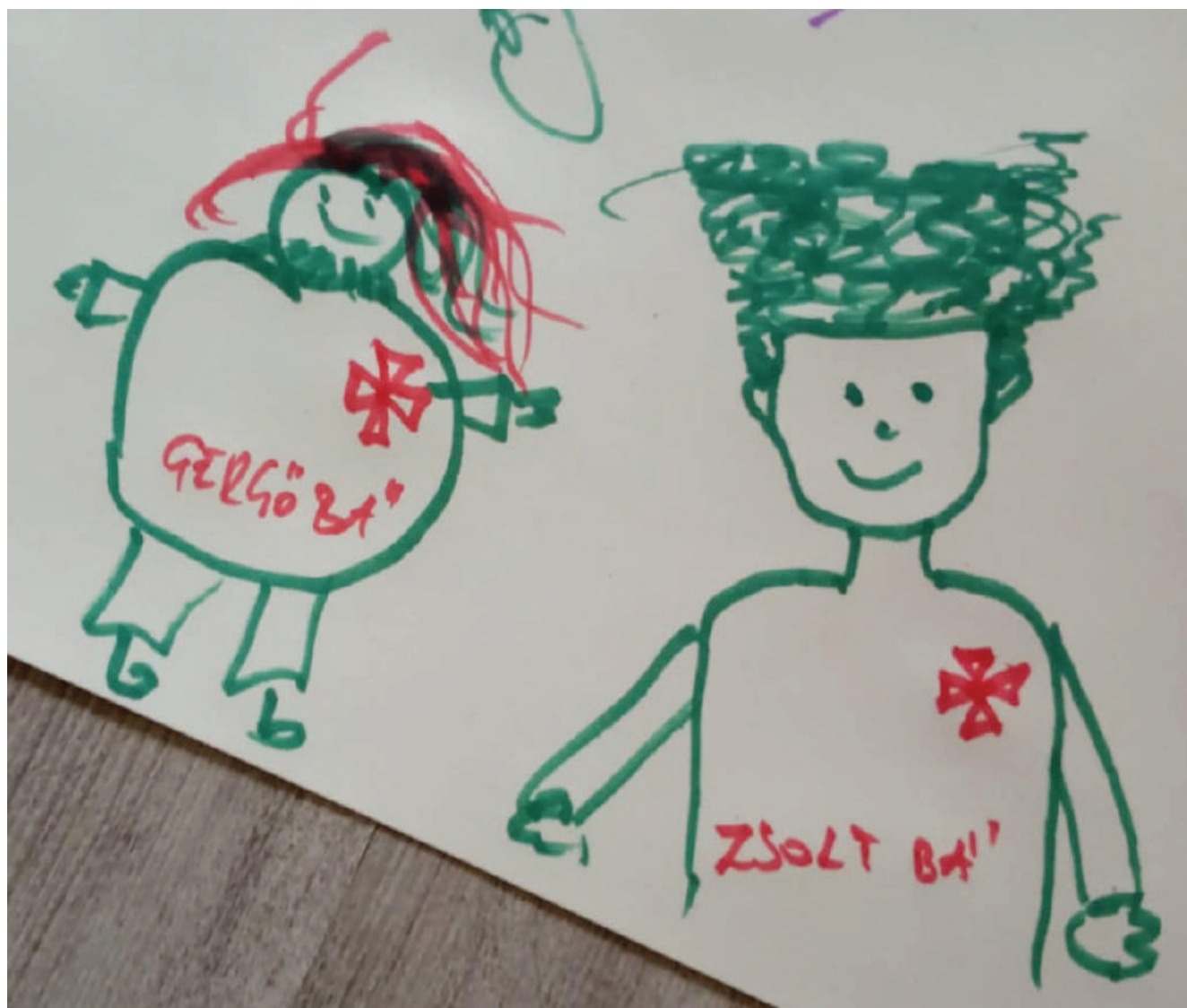
Hálás vagyok azért, hogy részt vehettem ebben a nemzetközi programban, jó volt, hogy egy csapat voltunk, ez nagyon fog hiányozni. A képzések és a műhelymunkák alkalmával sokat tanultam a magyar és az erdélyi kollégáktól is, s az erdélyi mentalitás különösen megfogott. Egyrészt úgy találtam, hogy a máltaiságnak Erdélyben van egy pozitív értelemben vett plusz tartalma, mivel a külhoni kollégák számára a Szeretetszolgálathoz való tartozás picit a magyarságuk megélését is jelenti, emellett a rendszerint önkéntességéből átigazoló munkatársak hozzáállását és munkáját érzékelhetően mélyebben áthatja a máltai lelkiség és az alázat, mely tulajdonság nálunk már kezd kikopni. Pedig hát mink van, amit ne kaptunk volna?”

Szarka Béla Árpád – MMSZ, Veszprém, Jelenlét Pont vezető

„A program kezdetén kicsit félve vágtam bele a feladatba, hiába volt már a hátam mögött több éves tapasztalat gyerekfoglalkozások terén, ámde hamar be kellett látnom, hogy a gyerek az mindenhol gyerek, bármilyen lakhatási vagy családi körülmények között él is, maximum a megszólítás módja változik. Emlékszem az első találkozásokra a négy magyarországi telepen, a gyerekek ekkor még nem tudták kik vagyunk, hogy hívnak bennünket, és mit is szeretne itt ez a két ember ezzel a kisbusszal meg a sok-sok játékkal és persze a hatalmas, színes ugráló várral. Aztán az évek alatt a rendszeres látogatásoknak köszönhetően a kapcsolat fokozatosan elmélyült, és ma már, ha megjelenik a játszóbusz valamelyik telepen, annak hamar híre megy, és az odaseregglő gyerekcsapat messziről kiabálja, hogy »Gergő bá! Gergő bá!«.

Sikernek élem meg, hogy a gyerekek már nem az ugráló várat keresik, hanem a közös játék és az együtt töltött minőségi idő okoz valódi örömet számukra. Számomra pedig az egyik legpozitívabb dolog, hogy sokszor már saját maguktól kérnek játékokat, sőt, akár teljesen önállóan vagy némi segítséggel le is vezetik azokat. Emellett nagyon büszke vagyok rájuk, amikor megfordul a kocka, és immáron ők tanítanak meg számomra egy-egy új játékot.”

Horányi Gergely – MMSZ, Mozgó Játsszótér munkatárs



A mobil játszás margójára

„Amikor elindítottuk a focit, úgy éreztem, hogy nem nagyon lesz belőle semmi. Talán azért alakult ki bennem ez az érzés, mert kezdetben nem voltam elég határozott a srácokkal, és hagytam, hogy ők irányítsanak. Ma már nem így van, és a csapat igazán a szívemhez nőtt. És amikor kint vagyok a telen minden srácnak az első kérdése az, hogy mikor lehet feliratkozni focira? A legmeghatározóbb tapasztalatokra talán az Élményakadémia által szervezett Tőlünk Nektek program keretében megrendezett tábor során tettem szert, amikor 10 teljes napig reggeltől-estig együtt lehettem a srácokkal, itt elkezdődött valami. És borzasztóan jó érzés volt az is, amikor a srácok velem együtt örültek a személyes sikeremnek (jogosítványt szereztem), szívből gratuláltak és még egy kis ajándékkal is megleptek. Ekkor már biztosan tudtam, hogy megérte a sok erőfeszítés, mert a munkám elkezdett beérni.”

Kató Ferenc – RMSZ, Sepsiszentgyörgy/Örkő, Jelenlét Pont munkatárs



Az örkői focicsapat

„Férfi létemre nagyon nagy lelkesedéssel kezdtem el szervezni a Lyukói »Nő mint esély« programot külsős szakemberek segítségével és bevonásával. Sor került például egy több alkalomból álló szülői tréningssorozatra a miskolci drogambulancia mentálhigiénés tanácsadóinak bevonásával, aminek azt a címet adtuk, hogy »Elég jó szülő vagy«. Ezeken a tréningeken leginkább a szülői szerepek tisztázásán és megerősítésén, valamint a szülői kompetenciák fejlesztésén volt a hangsúly. A programba később már nemcsak szülőket, hanem fiatalokat is sikerült bekapcsolni, s őket célozva egy drogprevenciós interaktív előadássorozatot szerveztünk a miskolci Laurus Szociális és Kulturális Egyesület segítségével. Az alkalmak során a különböző függőségek és a droghasználat következményeiről, emellett a még kezdeti szinten lévő függőségek kezeléséről beszélgettünk a helyi fiatalokkal. Egyik alkalommal egy önkéntes

munkatárs is elkísérte a szakembereket, egy roma fiatalember, aki korábban hosszú évekig aktív szerhasználó volt, de sikerült teljesen helyreállnia, így hitelesen tudott megszólalni a témában. Sok ötlet és számos lehetőség felmerült még a »Nő mint esély« programhoz kapcsolódóan, azonban a koronavírus járvány tavasszal, majd ősszel is közbeszólt. Remélem, hamarosan ismét folytatni tudjuk a munkát és az újonnan bevezetett program keretében még sok hasznos témát sikerül majd körbejárnunk.”

Kiss Ágoston – MMSZ, Lyukó-völgy, Jelenlét Pont munkatárs

„A gyermekek ragaszkodása és figyelmessége az egyik legnagyobb dolog, amit visszajelzésként kapunk. Az érzés, amikor az iskolából egyenest a Jelenlét Ponthoz szaladnak, és miközben átölelnek bennünket, büszkén mutatják az aznap készült alkotásaikat, ez az érzés leírhatatlan, a legnagyobb öröm és elismerés számunkra. Személy szerint szakmailag és emberileg is nagyon sokat tanultam a magyarországi és erdélyi kollégáktól, és nem utolsósorban a diószegi telepen élő felnőttektől és gyermekektől egyaránt.”

Kolumbán Andrea – RMSZ, Bihardiószeg, Jelenlét Pont munkatárs

„A Játszóbusz helyzete speciális volt, mivel minden helyszínt alaposan megismertük, kicsit mindenhol otthon voltunk. Jó volt, hogy időről-időre követni tudtuk munkánk eredményét, ennek köszönhetően sokkal színvonalasabban tudtuk ellátni a feladatunkat. Több megható és szép pillanat is megmaradt az emlékezetemben, de alapvetően két tényező köti ezeket össze. Az egyik, hogy nagyon figyeltek ránk a vezetők és ezért fontosnak éreztük magunkat, a másik pedig, hogy alaposan megismertük a telepeket, és a kollégák napi rutinjába és olyan mélységekbe is bepillanthattunk, amikre egyébként ritkán nyílik alkalom.

Nagyon jó volt látni, hogy a szakmai vezetők mindvégig nagy energiákat fordítottak a projektben résztvevők szupervizójára, és nem hagyták magukra a telepeken dolgozókat. Ritkán tapasztalható erős barátságok alakultak ki a magyarországi és az erdélyi kollégák között. A csapatépítők során megformálódott az egy csónakban evezünk érzése, a műhelymunkákon pedig jó érzéssel voltak vegyítve a csapatépítő elemek és a szakmai tartalmak, így minden alkalommal sokat tanultunk és egyúttal feltöltődve tértünk haza.”

Pocsa Zsolt – MMSZ, Mozgó Játszótér munkatárs

„A projektre és a feladatra kezdetektől nem munkaként, hanem hivatásként tekintettem, főképp miután először találkoztam a telepi gyerekekkel. A játésszok során minden telephelyen megtaláltuk azt a struktúrát, amellyel a legjobban tudtunk dolgozni, és ami nem volt annyira kötött, hogy idővel ellaposodjon. Újra és újra színt tudtunk vinni a programokba, és mi voltunk az a csapat, ami mind a négy telep életében jelen tudott lenni. És hogy mit kaptam személy szerint a projekttől? Elfogadást a kollégáimtól, szeretetet és figyelmet a gyerekektől, új barátokat a két ország Máltásaitól, megértést és támogatást a feletteseimtől, és türelmet magamtól magamnak. Hiszem, hogy ezek fontos dolgok, és végigkísérnek majd azon az úton, amelyen elindultam, s amelynek legfőbb célja a hit védelme és a rászoruló megsegítése.”

Tankó Tímea – RMSZ, Erdély, Mozgó Játszótér munkatárs



„A Romániai Máltai Szeretetszolgálat számára a 3 éves nemzetközi projekt nem csupán szervezetfejlesztési és anyagi támogatást biztosított, hanem egy szemléletváltást elősegítő innovatív módszertan megismerésére is lehetőséget adott. Mindemellett a helyi csapatokat és a Máltai fiókszervezeteket szintén megerősítette abban, hogy a szociális munka e területével, vagyis a szegregátumok problémájával is foglalkoznunk kell.

A projekt révén egyrészt sikerült bővíteni a szervezet szolgáltatási portfólióját és hálózatát, másrészt az új szakemberek bevonásával, illetve kiképzésével a Szeretetszolgálat önkéntes jellegét a szakmai szolgáltató jelleg felé tudtuk elmozdítani. Minden helyszínen sikerült elmélyíteni a bizalmat a helyi közösségek szintjén, és ezáltal meghatározó szerepet tudunk vállalni a telepek életében. A három év során több alkalommal is szó szerint életet mentettünk, emellett a családok gondolkodásmódját is pozitív irányba tudtuk befolyásolni. Volt, ahol a tanulás iránti igényt, máshol a közösségi szellemet erősítettük, s közben nem feledkeztünk meg a kölcsönös tisztelet és a szeretetteljes kapcsolatok kiépítéséről, valamint a közös felelősségvállalás hangsúlyozásáról sem. Összességében elmondható, hogy a játszóbusz, a focicsapatok, a higiénés blokkok és a tanodák működése egyaránt friss erőt adott és új dimenziókat nyitott a helyi telepi közösségek és a Máltai fiókszervezetek számára.

Bihardiószeg

A nagyváradi Málta tekintetében az elmúlt 3 évben a diószegi csapat szellemisége és munkássága jelentette a mentőövet, és kijelenthetjük, hogy a projekt révén sikerült életet lehelni a fiókszervezet életébe. Emellett úgy gondolom, hogy a leglátványosabb sikereket és eredményeket Diószegen sikerült elérni a projekt során, ez részben érthető is, hiszen máltai szempontból még érintetlen helyszínen, új tevékenység típusokkal és friss kollégákkal sikerült beindítani egy új programot.

Fontosabb előrelépések:

- Sikerült a Libertății utcában élő gyerekek többségével megszerettetni a tanulást, illetve megteremteni a tanulás iránti vágyat, vagyis a tudásszomjat.
- Higiénia iránti igény megteremtése, ma már a mosásért és a zuhanyzásért »harc« folyik.
- Sikerült összetartó közösséget formálni, de mivel a közösségfejlesztés nem egy állapot, hanem egy folyamat, ezért ezen a téren (is) fontos az elkezdett munka folytatása.
- 3 év alatt nem került sor komolyabb atrocitásra a diószegi telep életében.
- Úgy gondolom, a jelenlétünk és a munkánk hozzájárult ahhoz, hogy a telepig tartó utcákat leaszfaltozták, ugyanakkor a Libertății utca még nem került aszfaltozásra.
- A kollégák a helyi közösség tagjaivá váltak, befogadták, szeretik és tisztelik őket, valamint felnéznek rájuk, elfogadják tanácsaikat, iránymutatásaikat.

Kisiratos

Lévén, hogy Kisirattal kapcsolatban nem komplex telepről, hanem egy kisebb közösségről, s ezáltal egy kisebb határfokú beavatkozásról beszélhetünk, ezért úgy tűnhet, hogy a projekt eredményei itt elenyészőek. Mindezek ellenére úgy gondolom, hogy a helyi fiókszervezet életében egy életmentő és »vérfrissítő« hatású beavatkozásra került sor, melynek hiányában a kiégés és a szervezeti szintű leülés veszélye fenyegetett volna. Kisiratoson a programnak köszönhetően az intézményi kapcsolatok megerősödtek, emellett egy teljesen új dimenziót sikerült nyitni, amely nemcsak a helyi Máltát, de a település közösségi életét is felrázta.

Fontosabb előrelépések:

- Az iskola és tanulás iránti vágy, a tudásszomj felkeltése a gyerekek körében.
- Az erős etikai nevelés (illetve, erkölcs tan stb.) jótékony hatásai láthatók.
- A helyi roma és magyar közösség közelítése és érzékenyítése.
- Kollégák szakmai látásmódjának alakítása és fejlesztése.
- A gyerekek körében állandósult a tisztálkodás iránti igény.

Sepsiszentgyörgy/Órkő

Órkő a legnagyobb és talán a legkomplexebb problémákkal terhelt szegregátum a négy erdélyi helyszín közül, s ezért itt volt a legnehezebb látványos eredményeket elérni. Ennek ellenére több szempontból hatékynak és eredményesnek mondhatjuk az elmúlt 3 év munkáját.

Fontosabb előrelépések:

- Bővült a kliens- és a tevékenységi kör.
- Sikerült megerősíteni a helyi Málta szakmai presztízsét.
- Szélesebb körben sikerült megismerni a közösséget.
- Koedukált, kiscsoportos rendszer felállítása.
- Megerősödött a Máltán belüli csapatszellem.

Szatmárnémeti

Úgy gondolom, hogy az egyik leghatékonyabban működő csapat a szatmári stáb volt. Új környezetben, új módszerekkel és nagy lendülettel dolgoztak, és talán a legtöbb akadályba és a legösszetettebb problémákba ütköztek a három év során.

Fontosabb előrelépések:

- A két szomszédos tömbház lakóközössége közötti konfliktusok féken tartása.
- A tisztálkodási és mosási programok konfliktusmentes működtetése.
- Közvetítő/mediáló szerep a helyi közösség és az intézmények között.
- Intézmények és civilek közötti munka összehangolása.
- A helyi Málta presztízsének megerősítése.
- Erős és hatékony együttműködés a helyi fiókszervezettel.

Romániai Mozgó Játsszótér

A Mozgó Játsszótér egy merőben új programelem volt számunkra, amely ugyanakkor a legkellemesebb meglepetéseket okozta a projekt során. A játsszóbuszos kollégák sokszínű és lelkes csapata rendszeresen látogatta a megvalósítási helyszíneket, s közben folyamatosan tanultva fejlődtek és fejlesztettek. Emellett elmondható, hogy a játsszóbuszos kollégák messzemenőig törekedtek az együttműködésre, és a sokszínűségből fakadó esetleges súrlódások, kisebb konfliktusok kezelésében való igényességre.

Fontosabb előrelépések:

- A Játék módszertana című tanulmány megszületése.
- A korai fejlesztés műfajával való foglalkozás igényének megteremtése.
- A RMSZ életében megjelenő új műfaj igényes és példaértékű meghonosítása.”

András Lóránd – RMSZ, Erdély, programkoordinátor



Hogyan tovább? Tanulságok, tervek és lehetőségek

Tanulságok

A személyes tapasztalatok és visszajelzések alapján elmondhatjuk, hogy a hároméves nemzetközi mintaprogram mindannyiunk számára egy tanulási folyamat volt, s mind szervezeti, mind egyéni szinten sokat profitáltunk belőle. Egyértelműen nagyon hasznosak voltak a kezdeti képzések és csapatépítő, majd a „testvér-telep” látogatások és a rendszeres szakmai műhelyek, melyek során mindannyian inspirációt és erőt meríthettünk, emellett bővültek a szakmai ismeretek és kapcsolatok, ezenkívül egyéni barátságok is formálódtak. A Jelenlét típusú telepprogramok bevezetésével az erdélyi kollégák módszertani ismeretei és szakmai kompetenciái, az őrkői eredetű „Nő mint esély” programelem átvételével pedig a magyarországi telepek tudástára gazdagodott.

Mindemellett a projekt során felmerülő akadályokból és nehézségekből is tanulhattunk. Megfogalmazódott például, hogy esetleges újabb programok beindításánál Romániában a megfelelő Jelenlét Pont kiválasztására, illetve az ingatlan háttérének és jogviszonyának megvizsgálására a jövőben még nagyobb hangsúlyt kellene fektetni, többek között az elhúzódó közművesítési folyamatokból adódó csúszások kiküszöbölésének érdekében. Szatmárnémetiben és különösen Bihardiószenen a közművek tartós hiánya a program megvalósításának minőségére negatívan hatott, emellett Órkőn és Kisiratoson is befolyásolta a szolgáltatások beindulását. A közművesítést minden esetben nehezítette a román bürokrácia, Szatmárban például az áramszolgáltatónál leadott dosszié elbírálására hosszú ideig kellett várni, emellett a folyamatot tovább komplikálták a telekkönyv körül felmerülő problémák.

A telepek közötti nagy távolság határokon belül és kívül is nehézséget okozott, Szatmárnémeti és Órkő csaknem 430 km távolságra van egymástól, ami megfelelő úthálózat nélkül közel 7 óra utazást jelentett csupán egy irányban az erdélyi programkoordinátor számára. Az egyes műhelymunkák vagy képzések kapcsán pedig előfordult, hogy a kollégák teljes napokat utaztak azért – Órkő és Miskolc között például közel 650 km a távolság –, hogy megérkezzenek a műhelymunka helyszínére. Amennyiben lehetővé válik újabb projektek elindítása az erdélyi régióban, úgy a célszerűség érdekében javasoljuk figyelembe venni az egyes helyszínek közötti távolságot, mivel jelentős idő, pénz és energia megtakarítást jelenthet, ha egy szűkebb régióra koncentrálna történik a projektmegvalósítás.

Nemcsak Órkőn, hanem a többi helyszínen is általánosságban nagy nehézséget okozott a kollégák viszonylagos sűrű cserélődése, aminek következtében többször is az alaptól kellett kezdeni a munkát. Egy-egy új ember bevonása a programba idő- és energiaigényes feladat volt, mivel az új kollégának egyfelől kellő terepismeretre kellett szert tennie, emellett egy bizalmi kapcsolatot is ki kellett építenie a helyi családokkal annak érdekében, hogy megfelelően tudja végezni feladatait. Ezért a jövőben a fluktuáció megelőzése érdekében nagyobb figyelmet érdemes fordítani a rátermett és elhivatott munkatársak kiválasztására és megtartására. Végezetül pedig fontos azt is megemlíteni, hogy a két ország szociális ellátórendszerének felépítése igen eltérő, emellett a Romániai és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat strukturális háttére és működési modellje sem azonos,⁴⁰ s ezekből a különbözőségekből adódó fennakadások időnként kihívás elé állították a projekt megvalósítását. A járványhelyzet kapcsán a

40– A Magyar Máltai Szeretetszolgálat a szegregátumokban végzett szociális munkát tekintve széles körű szakmai-módszertani tapasztalatokkal, emellett kiterjedt intézményi és munkatársi háttérrel rendelkezik, testvér-szervezetünk a Romániai Máltai Szeretetszolgálat tevékenységei pedig leginkább a helyi Fiókszervezetek és az elhivatott önkéntesek munkájára épül. S míg Magyarországon a Modellprogramok koordinálja a Jelenlét Programok szakmai megvalósítását, addig

projekt utolsó éve nem az eredeti tervek szerint valósult meg, s komoly nehézséget okozott az is, hogy a két ország különböző időpontokban és eltérő korlátozásokat vezetett be⁴¹, így szinte lehetetlen volt összehangolni a munkarendet, illetve egységes minimum követelményeket felállítani.

Lehetőségek

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat a tartós szegénység felszámolását célzó jelenlét típusú telepprogramok kapcsán törekszik arra, hogy egy-egy helyszínen legalább 15-20 évre szerződjön, mivel a tapasztalatok alapján maradandó változáshoz egy új generációnak kell felnővekednie. Ennél fogva a Jelenlét programok fókuszában elsősorban a gyermekes családok állnak, a legtöbb időt és energiát beléjük fektetjük, mivel hiszünk abban, hogy a még kisgyermekkorban felkarolt és végigkísért fiatalokból lesznek majd azok a felelősségteljes felnőttek és szülők, akik már más értékrend szerint fogják felnevelni és tanítani a saját gyermekeiket.

Fentiekből következik, hogy az erdélyi helyszíneken újonnan bevezetett Jelenlét programok csupán a kezdetét jelenthetik annak a Máltai Jelenlét módszertanon alapuló munkának, aminek hosszú távú célja a hátrányos helyzetben élő családok és a szegregált közösségek fejlesztése a tartós változás érdekében. Az egyes telepeken beindított szociális munkára és a hozzá kapcsolódó szolgáltatásokra egyértelmű igény és nagy szükség van, és sok még a teendő a telepeken belül, illetve kívül is. Szatmárnémeti városán belül például több, súlyos gondokkal küzdő szegregátum is fellelhető, emellett a CD2 környékén található háztömbökben is bőven akad probléma, melyekre bármennyire szeretnénk volna, de a program megvalósítása során nem tudtunk kihatással lenni kellő idő és energia hiányában. Itt hosszú távú feladat lehet az erdélyi kollégák számára, hogy a környékbeli háztömbökben élő nehéz sorsú lakókat is felkarolják, emellett cél lehet, hogy a többi elszórtan elhelyezkedő szatmári szegregátumban ugyancsak elinduljon többfajta fejlesztő munka.

Az őrköi telepen beindult Jelenlét program határozottan lendületet hozott a helyi szociális munkába. A Romániai Máltai Szeretetszolgálat részéről korábban csupán a „Nő mint esély” programon keresztül folyt a munka a szegregátumban élők körében, a projekt segítségével viszont jelentősen kiszélesedett a tevékenységlista, s az újonnan beindított programok és szolgáltatások által még több gyermeket és felnőttet tudtak elérni az őrköi kollégák⁴². Ugyanakkor az őrköi telep problémahalmazát és nagyságát tekintve, még mindig csupán a jéghegy csúcsáról beszélhetünk, így a jövőben a gyerekprogramok folytatása mellett többek között cél lehet a komplex családgondozás minél szélesebb körű kiterjesztése is.

Erdélyben négy különböző Fiókszervezethez kapcsolódott a négy megvalósítási helyszín.

41 – Előfordult, hogy régióként vagy településenként is változtak a szabályok.

42 – A „Nő mint esély” programban és a TF projektben dolgozó munkatársak egy csapatként működtek.



Fenntartás

Úgy véljük, hogy a hároméves mintaprogram segítségével kellőképpen be tudtuk mutatni, hogy akár egy ritkábban, vagy akár egy sűrűbben szegregálódott környezetben is tudunk megoldási alternatívákat kínálni. Erdélyben a kitűzött akkreditációk megszerzése mindenhol megvalósult⁴³, s reméljük, hogy a 2018-ban elkezdett komplex munka a projekt zárását követően is forrásokra és támogatókra talál, és minden helyszínen valamilyen formában tovább fog folytatódni, amíg csak szükség van rá. A tanulmány írásának befejezéséig több ígéretet is kaptunk az Erdélyben beindított Jelenlét programok és a Mozgó Játsszótér továbbműködésére vonatkozóan, s ezek alapján előreláthatóan Bihardiószezen két főállású munkatárssal fog folytatódni a megkezdett telepprogram, melyben a bihardiószezi polgármesteri hivatal egy főállású és a Romániai Máltai Szeretetszolgálat nagyváradi fiókszervezete szintén egy főállású szociális munkás státuszát fogja finanszírozni. Szatmárnémetiben hosszútávon pályázati forrásból tervezik finanszírozni a program folytatását, s azért, hogy az egyes projektdőszakok közötti átmeneti időben is tovább működhessen a Jelenlét Pont, ideiglenesen a szatmári fiókszervezet fog biztosítani egy státuszt. Kisiratoson csupán önkéntes munkában fog folytatódni a roma negyedben élő családokkal a munka, Órkőn pedig a nagyszabású GAL Sepsi program⁴⁴ keretén belül remélhetőleg 2021 januárjától kezdődően megszakítás nélkül fognak folytatódni a már megkezdett Máltai programok, és a stratégiai szintű együttműködésen alapuló hosszú távú teleprehabilitációs program infrastrukturális és soft beavatkozásainak köszönhetően javulni fognak a mélyszegénységben élő családok életesélyei. Mindezek mellett természetesen a négy magyarországi helyszínen megszakítás nélkül fog folytatódni a Jelenlét Program megvalósítása a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Modellprogramok gondozásában.

43 – Kisiratoson, Bihardiószezen és Szatmárnémetiben közösségben nyújtott szociális szolgáltatásokra, Órkőn pedig nappali központ működtetésére sikerült licencet szerezni a hároméves projekt során.

44 – A GAL Sepsi helyi akciócsoport által kidolgozott fejlesztési terv egy 6 évre előirányzott projekt- és intézkedés-listát tartalmaz, amely két nagy területen – infrastrukturális és humán –, és nyolc fő témában kíván beavatkozni Sepsiszentgyörgy három, halmozottan hátrányos lakónegyedében. A telep-rehabilitációs program soft elemei az oktatás, a foglalkoztatás, a közösségépítés, és az egészségügyi és szociális szolgáltatások fejlesztését célozza meg.

JELENLÉT HATÁRON INNEN ÉS TÚL

II. RÉSZ

SZEMELVÉNYEK CSALÁDJAINK ÉS TELEPEINK ÉLETÉBŐL





Előszó a második részhez

A szegregátumokban az élet sokszor egyszerűvé csupaszodik, nincsenek kihívások, nincsenek kicsi vagy nagy ambíciók, csupán apró szükségletek. Az idő elveszíti jelentőségét, az ember nem igyekszik sehová, ha besötétedik, lefekszik, ha kivilágosodik, felkel, s minden más csak a kettő közötti átmenet. Sokszor csak a beletörődés marad, mely sajátos túlélési stratégiákká torzul, mivel a nyomor és a kilátástalanság ott volt tegnap, s miért ne lenne ott holnap is? Mert sokan hiszünk benne, hogy e földi pokol legmélyebb, az átlagpolgár számára elképzelhetetlen bugyraiban is ott van az élet és az újratervezés lehetősége. Meglátni és elősegíteni, hogy a tartós nyomorból új kezdet sarjadjon, ez a Máltai küldetés, ez a feladatunk.

Nem választhatjuk meg hová születünk, akárcsak a bőrszínünket, szüleinket, anyanyelvünket, kulturális és társadalmi háttérünket, s még hosszan folytathatnánk a sort, mi mindent kapunk készen. Két ország, nyolc telep, nyolc különböző helyszín. Falusi, városi, városszéli kisebb-nagyobb szegregátumok, eltérő környezet és lehetőségek, különböző társadalmi és helyi intézményrendszerek, számos megoldásra váró probléma, s a kérdés, hogyan lehet jól segíteni, pozitív hatással lenni az egyénre, családokra, helyi közösségekre, intézményekre? Ma Magyarországon és Erdélyben hogyan tudunk szemléletet formálni, sok esetben valami ellen hatni, szembemenni a már masszívan beépült rossz gyakorlatokkal, gondolkodással, szokásokkal, kulturális háttérrel, vagy akár a kirekesztő hozzáállással, előítélettel? Hogyan lehet pótolni az egyén, a család vagy az intézményrendszer hiányosságait, anomáliáit, ha egyáltalán lehetséges?

Hosszútávú és komplex a feladat, számos területet érint, jó esetben bevon, gondolkodásra, együttműködésre sarkall, mivel a felmerülő problémák sora sokrétű és szinte megszámlálhatatlan: aluliskolázottság, analfabetizmus, munkanélküliség, alacsony jövedelmek, eladósodottság, minőségi éhezés, mentális problémák, szenvedélybetegségek, gyermekkorban kezdett és akár egész életen át tartó dohányzás, alkoholfogyasztás, drogok használata, prostitúció, elhanyagolás, bántalmazás, családon belüli erőszak, korai gyerekvállalás és iskolaelhagyás, elégtelen lakhatási körülmények, elérhetetlen egészségügyi szolgáltatások, infrastruktúra és minőségi oktatás hiánya, vagy akár az elvesztett önbecsülés és életerő, a belső motiváció hiányát is ide sorolhatjuk.

Két ország, nyolc helyszín, több ezer emberi sors. A hároméves program második felében közel 30 kiválasztott telepi család életét volt lehetőségünk intenzívebben is nyomon követni, s ezzel párhuzamosan 60 intézményi interjú és kicsivel több, mint 300 kérdőív felvétele történt meg⁴⁵ a telepeken dolgozó szociális munkások segítségével. Sokan sokféleképpen láttatták velünk a nyomort, több szemüvegen keresztül is bepillantást nyerhettünk a szegregátumokban élő családok életébe, történetébe, megismerve a valóság egy-egy szeletét. Az általunk megismert sorsokból néhányat itt a tanulmány második részében megosztunk azzal a céllal, hogy az olvasó is betekintést nyerhessen a szegregált telepeken élő családok életébe.

45 – Az elemző tanulmányhoz kapcsolódóan 2019 és 2020 között zajlott a családok követéses vizsgálata a négy erdélyi, plusz két magyarországi telep bevonásával, emellett a terepi és intézményi interjúk felvétele a Városkutatás Kft. és az MMSZ közös szervezésében.



Minden viszonylagos, ugyanakkor sok minden rajtunk múlik. Nekünk, segítő szakmákban dolgozóknak pedig egy a feladatunk: jelen lenni, odafigyelni, lehajolni, s minden körülmények között embernek maradni. Mert a szegregátumok világában most tenni kell, ezt a világot most jobbítani kell, ahogyan Kozma Imre Atya megfogalmazta:

„A kereszténység nem elmélet, hanem gyakorlat. Együtt lenni a rászoruló emberekkel, mellettük elköteleződni, ez a máltai küldetés, az egyetlen igaz válasz az ő életükre. Ez a szeretet kockázata.”

Tartalmas olvasást kívánunk!

Magyar Máltai Szeretetszolgálat



Az alábbi történetekben szereplők nevét személyiségi jogaik védelmének érdekében megváltoztattuk, a fotók pedig csupán illusztrációk. A néhol megjelenő adatokat, mint például életkor vagy település neve szándékosan módosítottuk. Az itt megosztott emberi sorsokkal és történetekkel a szegregátumokban élő családok világát szeretnénk volna némiképp érzékelteni, emellett a velük való munkát valamelyest bemutatni. A szemelvények megírása közben nem törekedtünk a teljességre, inkább egy érintésnek szántuk, s ha ez létrejön, akkor úgy véljük, elérte célját.

Emberi sorsok – Búza család története

„Hol a hazám, hajh felelél, ha nemzettél, ha megszültél. Az az otthon, mit ígértél, mikor emberré neveltél?” (Illyés Gyula: Magyarok)

Múlt pénteken bejött B. István a Jelenlét Pontra, közmunka után érdeklődött, mikor indul, visszavesszük-e. Mondtuk neki, hogy még nincs hírünk, nem tudjuk megmondani, meghosszabbítják-e a lejárt szerződését, sokan szeretnének visszajönni, de kevesebb lesz a hely, mivel csökkentették a felvehető személyek számát. István az elmúlt fél évben közmunkásként dolgozott a telep központjában álló közösségi házban, fát vágott, helyben gyűjtött gyógynövényeket dolgozott fel, és egyéb fizikai munkákat végzett a többi közmunkás férfival együtt. Kényelmes volt neki ez a munka, mivel délután 4 órakor már végzett, s bár nem sok pénzt keresett vele, láthatólag örömet visszajönné. Korábban az építőiparban vállalt alkalmi munkákat, több évig Budapestre vagy nagyobb vidéki városokba járt fel „hetezni”, családjához hétvégente tért csak haza. Viszonylag jól keresett, de egy idő után fizikailag nehezen bírta ezt a fajta munkát, és a család is hiányzott neki. Itt, a környéken nyolc általánosával leginkább több műszakos, gyári sori munkában tudna elhelyezkedni, vagy marad a fekete zóna, vagyis az építőipar és az ingázás, amit így a negyvenes éveik felé közeledve már nem szívesen vállal. Családja ebben az átmeneti időszakban a gyermekek után járó ellátásokból tartotta fent magát, egyéb rendszeres jövedelmük tudomásunk szerint nem volt, illetve időnként a Kanadába kiköltözött rokonok küldenek számukra némi pénzt, ami nagy segítséget jelent számukra.

A család 39 éves férfi története nem számít egyedinek a telepen. István 18 évesen lett apa, 36 évesen nagypapa, jelenleg 6 gyereke és 4 unokája van. Párja, Gizella 34 éves, három osztályt végzett, 13 éves volt, amikor beleszeretett Istvánba, egy évre rá megszületett első közös gyermekük, s az asszony azóta is gyes-en van. Családtervezés nemigen kerül szóba náluk, védekezni nem védekeznek, ahogy a férfi mesélte, a babák „véletlenül becsúsznak”. Legutóbb is ez történt, későn vették észre, hogy Gizi terhes, már nem volt mit tenni, ha korábban észreveszik, abortuszra küldi az asszonyt. A kis Liza karácsonykor született meg, koraszülött volt, két hónapig még bent tartották a kórházban.

István a közeli nagyvárosban született, édesanyja 14, édesapja 17 éves volt, amikor ő világra jött. Hárman voltak testvérek, két lánytestvére korán férjhez ment, a lányok már 14 évesen elköltöztek otthonról, családot alapítottak. István becsülettel kijárta a nyolc osztályt, édesanyjának szintén nyolc általános, édesapjának szakmunkás végzettsége van. Gyerekkorában szüleinek stabil, bejelentett munkája volt, mindketten a helyi gyárban dolgoztak, édesapja darukezelő, édesanyja takarítói állásban, amikor épp nem otthon volt háztartásbeliként. Gyerekkorára jó szívvel emlékszik vissza, bár szegény családnak számítottak, de éhezniük soha nem kellett. Otthonuk egy lakótelepi szoba-konyhás, félkomfortos szociális bérlakás volt, húgaival itt nőttek fel. Iskolába roma-magyar vegyes osztályba járt, nem voltak konfliktusok vagy nagyobb problémák, gyerekként nem érzékelt kirekesztést vagy megkülönböztetést, osztálytársaival délutánonként együtt fociztak a grundon, vagy játszótereztek. István ma úgy érzi, ő és családja jóval nehezebb helyzetben van, mint anno a szülei voltak gyerekkorában. Körülményeik, élethelyzetük, jövedelmük és lakhatásuk kiszámíthatatlanabb, s már az is többször megfordult a fejében, hogy elhagyják az országot és családdal kiköltöznek Kanadába az ott élő rokonaikhoz.

Lakhatás terén - szociális bérlakás hiányában - igen hányatott volt a Búza család sorsa. István párjával és közös gyermekeikkel az elmúlt húsz évben 11 helyen lakott, leginkább albérletben vagy szülőknél, rokonoknál húzták meg magukat. Első saját tulajdonú házukat apósa segítségével vették meg, a szoba-konyhás építmény egy nehezen megközelíthető, meredek domboldalon állt a városszéli szegregátum peremén. Százezer forintot adtak érte. A házban lévő egyetlen szoba téglalapú, a konyha könnyűszerkezetes volt, az áram be volt vezetve, de vízért a közkútra kellett járniuk. Ezt a házat később ötvenezer forintért adták el, ekkor visszaköltöztek István szüleihez, a konyhába. Második saját tulajdonú otthonukat százötvenezer forintért vették a telepen, ez szintén egyetlen szobából plusz egy pincehelyiségből állt, az lett a konyha. A hivatalban, a tulajdonjog átírásakor derült ki, hogy a korábbi tulajdonostól lopták az áramot, ezért a szolgáltató lekötötte őket. A beköltözést követő első három hónapban hosszabbítón keresztül kapták az áramot egyik szomszédjuktól, míg végül sikerült rendezni az ügyet, és a szolgáltató visszakötötte őket. Itt 5 évig éltek, majd otthagyták ezt a házat is egy felhalmozódott közüzemi díjhátralék miatt. A család ismét itt-ott, leginkább rokonoknál húzta meg magát, a tartozást később levonták István munkabéréből.

A szegregátum központjában található, harmadik saját tulajdonú házukat – melyben jelenleg is élnek –, két évvel ezelőtt vették 1 millió forintért. Ekkor már István veje is beszállt a költségekbe, a vételár 30%-át kellett készpénzben kifizetniük, a többit részletekben törlesztették. A körülbelül 30 nm-es házban két kisebb szoba és egy konyha van, jelenleg tízen laknak benne. István párjával és négy kiskorú gyermekükkel az egyik szobában, nagykorú lányuk élettársával és két picike gyermekükkel a másik szobában lakik. Ivóvizet a telepi közkútról hordják, áram be van kötve és előrefizetős mérőórát használnak, így közüzemi tartozás nem halmozódhat fel. Télen fával fűtik otthonukat, már ha rendelkezésükre áll, mivel alacsony jövedelmükből nem mindig futja drága tüzelőre.

Általában a férfiak kevésbé nyitottak, nehezebben érjük el őket, kevésbé vonhatók be a programjainkba, mint a nők. Ebből adódóan csupán néhány férfival van szorosabb kapcsolatunk, István pont a kivételek közé tartozik. Közvetlen személyisége, élelmes hozzáállása sok mindent teremtett már népes családjá számára. Bárkivel szívesen elegyedik beszélgetésbe, portája nyitva áll az érdeklődők előtt, készségesen mesél hányatott életükről, nehézségeikről, örömeikről. Kitárulkozó magatartása rendszerint ruha, élelmiszer vagy tűzifa adományok formájában térül meg családjá számára, a Máltai Szeretetszolgálaton kívül több civil szervezet, olykor-olykor pedig egyéni adományozók támogatását is élvezik. Az effajta „koldulás” az évek során túlélési stratégiája részévé vált.



Galambfalva



Emberi sorsok – Árvaházi háttér, diszfunkcionális családok

Nem meglepő módon, a telepeken az árvaházi háttér sok esetben szembe jön velünk. Szülők elhalálozása, a gyermekről való lemondás, a családból való kiemelés, mindenre van példa. A gondoskodó és szerető család, egészséges szülői minta nélkül felnövekvő gyermekek komoly hátránnyal indulnak az életben. Az erdélyi születésű Margit 6 éves korában vesztette el a szüleit, haláluk után árvaházról-árvaházra járt, 18 éves koráig három különböző intézetben élt és tanult. Egyetlen ismert, élő rokona, anyai nagynénje volt, akihez kapcsolódni tudott, s akihez néha-néha kijárt látogatóba. Így ismerte meg első párját is, aki a nagynéni szomszédságában lakott, s akihez árvaházi szabadon eresztése után azonnal férjhez is ment, ahogy fogalmazott, „valahová tartoznia kellett”. Árvaházi múltjának volt némi előnye is, Margit 11 osztályt végzett, szakmát szerzett, s jól beszél románul. Ezek a pluszok ritkaságszámba mennek az erdélyi telepek statisztikáit tekintve.

Hasonlóan indult a karcagi H. Csilla élete is, akit az édesanyja a világra jövele után otthagyt a kórházban. Csilla így pár napon már állami gondozásba került, kezdetben gyerekotthonban, majd nevelőszülőknél nevelkedett. A sors úgy hozta, hogy sehol sem maradhatott túl sokáig, nagykorúságáig három különböző családot is megjárt, volt, akiket halálos kimenetelű betegség miatt veszített el. Csilla az általános iskola befejezése után segédápolói végzettséget szerzett, de épphogy elkezdett dolgozni, amikor terhes lett, első gyermekét 18 éves korában szülte. A gyermek apjával összeházasodtak, de csupán két évig éltek együtt, a férfi alkoholizmusa gyorsan véget vetett párkapcsolatuknak. A válást követően Csilla ismét magára maradt, gyermekét bölcsődébe adta, hogy el tudjon menni dolgozni, így tartva fent magát és kisfiát. Második párjával egy évvel később ismerkedtek meg, nem házasodtak össze, de 12 évig éltek együtt, a férfi haláláig. Élettársa ritkán dolgozott, a családfenntartói szerep ismét az asszonyra hárult, tulajdonképpen ő tartotta el a férfit, akinek nem sok hasznát vette sem ő, sem a gyerekek. Két közös gyermekük született, mindkét fiú csupán 6 osztályt végzett, szakmájuk nincs, alkalmi munkákból tartják fent magukat. Nagykorú fiai láthatólag céltalanul tengődnek az életben, melynek a droghasználat és a büntetőintézet is a részét képezi.

Élettársa halála után Csilla megismerkedett harmadik párjával, a szintén özvegy, két gyerekes Lászlóval. Hamarosan összeköltöztek, s együtt próbáltak új életet kezdeni. László korábbi otthonáért, az önkormányzat által bontásra ítélt szociális bérlakásért cserébe kaptak némi kevéske pénzt, mely csupán arra volt elég, hogy itt a szegregátumban egy picike házat megvegyenek. Azóta is ebben laknak három közös, még kiskorú, és Csilla két felnőtt korú, második párjától származó gyerekével. Az asszony elmondása szerint a korábbi helyükön jobb volt lakni, ott legalább az udvaron volt a víz, nem kellett messziről hordania, mint most. Csilla egy több műszakos, bejelentett munkahellyel rendelkezik, László közmunkás, mellette kertet művel és az adományba kapott baromfikat gondozza. Azintén viszontagságos gyerekekkel megáldott férfi nem veti meg az italt, ami miatt időnként komoly konfliktusok vannak a családban.

László egy cigánytelepen született, s mindössze 2 éves volt, amikor a szülei különváltak. Édesanyja 3 osztályt végzett, a helyi TSZ-ben ganajozott, kiskamasz korában vele járt ki dolgozni. Mostohaapja csordásként kereste a kenyerét, és változó volt, hol kapott éppen munkát, ezért a család folyton költözött, s mivel rendszerint több száz állatra kellett vigyázniuk, így a gyerekeknek is be kellett segíteni a munkába. László 14 évesen otthagyt a szülői házat, a saját lábára állt, s végül felnőtt fejjel, a dolgozók esti iskolájában járta ki a nyolc osztályt.

Áldozat vagy bűnös? Valljuk be, önkéntelenül is ezt kutatjuk egy-egy történetben, de soha nem fekete-fehér a válasz. A diszfunkcionális családi háttér többek között olyan problémákat okozhat, mint a bizalomhiány, alacsony önértékelés, elvetettség érzése, állandó szorongás, tanulási nehézségek, gyenge

kommunikációs készségek, elégtelen önkontroll, a diszfunkcionális szülőkhöz hasonlító társakhoz való vonzódás, a tartós párkapcsolati és a szülői szerepre való alkalmatlanság. Ezeken a területeken szakemberek bevonására lehet szükség a helyreállítás érdekében.

Erdély – A pandémia árnyékában

Alábbiakban a szatmári Jelenlét Ponton dolgozó munkatársaink, Hegedüs János Jelenlét Pont vezető és Bökényi Róbert fociedző 2019. március és április hónapban íródott koronavírusnaplójából közlünk egy-egy szerkesztett részletet.

„Ezt is megéltük. Zárva vannak az iskolák, a diákok otthon, de nem, nem vakáció miatt, hiszen még csak március közepe van. A koronavírus járvány terjedésének megelőzése érdekében a román kormány úgy döntött, minden oktatási intézményt bezár. Egyelőre úgy hallatszik, két hétig biztos zárva lesznek az intézmények, s ez azt jelenti, hogy nekünk is be kell zárunk a szatmári Jelenlét Pontot. De akkor hogyan tovább, hogyan tudunk jelen lenni a családjaink életében? Ezt most még nem látjuk.”

„Ma reggel a kollégákkal és az önkénteseinkkel együtt csapatokat szerveztünk és tájékoztatás céljából szórólapokat osztottunk ki a CD2 tömbházban. Minden családhoz bekopogtunk és a szórólapok mellett mindenki kapott egy-egy kézfertőtlenítőt is. Délután újfent tartottunk egy megbeszélést, túl sok az ismeretlen tényező, de ami már most látszik, hogy hosszú távon kell gondolkodnunk, talán hosszú hetekben, vagy akár hónapokban. Fő kérdés, hogyan és miben tudunk segíteni a tömbben élő családoknak a következő időszakban? Felosztottuk egymás között a tennivalókat, s úgy néz ki, most olyan dolgokra is lehetőségünk nyílik, amire eddig nemigen volt időnk.”

„A Jelenlét Pont továbbra is zárva, de az önkormányzattal és a helyi szociális igazgatósággal napi szinten tartjuk a kapcsolatot. Ma a kollégák körbetelefonálták a szülőket, érdeklődtek, hogyan boldogulnak, hogyan látják a gyerekek mindennapjait, hogyan viselik ezt az időszakot bezárva a négy fal között? Sajnos jellemző, hogy a telefonszámok gyakran cserélődnek, vagy a telefonok zálogházba kerülnek, ezért nem mindig tudjuk elérni a családokat. Délelőtt sikerült Facebook videó chat-en keresztül beszélgetni a focicsapatba járó srácokkal, s először is az után érdeklődtünk, ki hogy van. Mindenki mesélt magáról egy kicsit, hogyan, mivel telnek a napjai, mi foglalkoztatja leginkább. Szerencsére a srácok egyelőre jól vannak, senki sem beteg, nem, a sulis senkinek nem hiányzik, na de a foci, az már igen! Úgy tűnt, a gyerekek egyelőre feltalálták magukat és élvezik az iskolamentes életet.”

„Pár nap telt el, s a helyzet egyre csak rosszabbodik. Romániában bevezették a szükségállapotot, és ez rengeteg korlátozást hozott magával, amihez nekünk és mindenkinek alkalmazkodni kell. Három főnél többen nem gyülekezhetünk közterületen, a központi Málta ház és a helyi Jelenlét Pont továbbra is zárva tart, a családokhoz sem mehetünk ki. Nagyon hamar bevezették a részleges, majd a teljes kijárási tilalmat, ami még jobban megnehezíti a dolgunkat. Munkahelyi igazolással lehet csak kijárni, akkor, ha a munkát nem lehet semmiféleképpen otthonról elvégezni, illetve saját felelősségre írt nyilatkozattal lehet boltba, gyógyszertárba menni. Egyik napról a másikra munkahelyek szűnnek meg, a piacokon például csak élelmiszert lehet árulni, a családjaink közül pedig sokan piacolásból éltek, de nem élelmiszert, hanem zoknit vagy különféle szabadidő ruhákat árultak. Akinek van tartaléka, az megpróbálja kihúzni, de akinek nincs – márpedig a háztömbben lakók többségének nincs – az nagyon könnyen eljuthat az éhezésig. Mindenesetre a kollégákkal arra jutottunk, hogy a gyerekeknek továbbra is tanulniuk kell, nekünk pedig meg kell tennünk mindent, hogy ebben segítsük őket. A román tv-s oktatás módszeréből kiindulva, a nappali központ alkalmazottaival közösen azt találtuk ki, hogy online, minden egyes gyerekre külön-külön időt szánva segítjük majd őket a tanulásban. Tehát online tanulunk, online tartjuk



Élelmiszercsomag-osztás Szatmárnémetiben

a lelket a focicsapatunkban, és a tömbház lakóiban is, így próbálunk továbbra is minél jobban jelen lenni a családok életében. Emellett a helyi kollégákkal naponta biztatjuk egymást, videó beszélgetések formájában vagy telefonon keresztül értekezünk. Plusz sokat segít az is, hogy hetente legalább egyszer a másik három erdélyi csapat tagjait is „láthatjuk”, velük is kommunikálhatunk, közösen ventilálhatunk.”

„A mai napon sem maradhattak el a körbetelefonálások és a csoportos Facebook-beszélgetések a gyerekekkel. Ma privátban is beszélgettünk néhányukkal, abban bízva, hogy így jobban megnyílnak, s talán olyan dolgot is megtudhatunk, amit a többiek előtt nem mondanának el. Arra voltunk kíváncsiak, hogyan él meg, mennyire bírják ezt a nehéz időszakot. Hála Istennek, a srácok jól vannak, de már nagyon ki szeretnének menni, szokatlan ez a bezártság számukra. Tény, hogy a tömbben található 16 négyzetméteres lakások nem sok teret adnak a családoknak, főleg, hogy egy ekkora felületre sokszor

5-9 fő is jut. S éppen ebből adódik a helyzet veszélyessége is; ugyanis ha valaki megbetegszik, akkor a vírus futótűzként terjedhet szét a tömbben, ahol a lakók közül sokan asztmásak, TBC-sek és más légúti betegségek is előfordulnak. Ebbe nem is akarunk belegondolni. Épp elég baj az, hogy a növekvő feszültségnek köszönhetően egyre több konfliktus van a házban belül, a lakók között érzékelhetően feszültebb a hangulat, mindenki ideges és kétségbeesett, és a szorongást csökkentő legális és illegális technikák, mint az alkoholfogyasztás és az aktív droghasználat csak tovább rontanak a kialakult helyzeten. A rendőri jelenlét és a szabályszegőkre kirótt hatalmas bírságok sem tartják vissza a CD2 lakóit sem a droghasználatától, sem a kijárási tilalom megszegésétől. Napszállta után a fiatalok újra és újra megpróbálnak kiszökdösni a börtönné vált háztömbből némi szabadságot és felüdülést keresve.”

„Hónap vége van, s ma szomorú híreket kaptunk a családoktól, többen is elpanaszolták számunkra, hogy nincs mit enniük. Zsebi anyukája felhívta a kollégánőnket, hogy sajnos a telefonos tanulás nem működik tovább, ugyanis kénytelen a telefont zálogházba vinni, mert lassan nem lesz mit enniük. A hatóságok a tömbházat teljesen lezárták, mivel a lakók egy része figyelmen kívül hagyta a kijárási tilalmat, ezért mostantól a nap 24 órájában a helyi rendőrség és a csendőrség karöltve őrzi őket. A lakók minden nap csupán 10 és 12 óra között járhatnak ki vásárolni, akkor is csak saját felelősségre írt nyilatkozattal. Információkat kaptunk arról, hogy a csendőrség gázsprayt is bevetett olyanok ellen, akik megpróbáltak ellenállni a hatóságnak, megpróbáltak kiszökni vagy nem működtek együtt. Mindenki be van zárva, mindenki feszült, a gyerekek a lépcsőházban vezetik le az energiájukat, és köztudott, hogy sokszor miattuk van vita, veszekedés vagy verekedés a családok között. Sokan isznak vagy drogoznak, nyíltan csinálják, akár a folyosókon a tömegben, s úgy tudjuk, a hatóságok egy kereskedőt elő is állítottak a házból. Láthatólag a feszültség egyre csak gerjed, a helyzet romlik, az élelem és az emberek türelme pedig fogy. Az élet pokollá vált a CD2-ben. Mindezt egyedül nem fogjuk tudni kezelni.”

„Úgy tűnik, hogy belátva a helyzet súlyosságát, a helyi civil szervezetek és a D.A.S. (szociális igazgatóság) végre összefognak. Ma délelőtt közös megbeszélést tartottunk a helyi Caritas-sal, a D.A.S.-sal és a Hans Lindnerel Alapítvánnyal arról, hogyan tudnánk a CD2-ben élő családoknak gyors és hatékony segítséget nyújtani. Az fix dolog, hogy ha adományt, vagy bármit is viszünk a lakóknak, akkor azt úgy kell csináljuk, hogy mindenki részesüljön belőle. Ehhez első körben a következő adatokra lesz szükségünk:

1. Pontos lista a lakókról
2. Ki milyen körülmények között él
3. Jövedelem
4. Gyerekek száma
5. Betegségek

Az adatbázis mellett, egy közös protokollt kidolgozva össze kell állítanunk egy akciótervet és egy kritériumrendszert is, ebben és a jogi részekben a D.A.S. jogásza lesz a segítségünkre. A polgármesteri hivatal biztosít egy teherautót, amit a segélyszervezetek adományokból gyűjtött élelmiszerekkel töltenek meg. Ez lesz a „mobil boltunk”, ahová a lakók majd lemehetnek, és utalványok segítségével vásárolhatnak. Ezt a módszert kellett választanunk, mivel az adományokból és a saját tartalékainkból nem tudunk egységes csomagokat létrehozni ennyi ember számára, így viszont mindenki „megveheti” magának azt, amire szüksége van. Sietnünk kell, lépnünk kell, hogy minél hamarabb élelmet juttassunk a családoknak, ezzel is csökkentve valamilyen szinten a belső feszültséget. Mindnyájunkat jó érzéssel tölt el ez a példaértékű összefogás, s bízunk benne, hogy a szervezetek között hosszabb távon tart majd az együttműködés, és közösen tudunk majd dolgozni a rászoruló családok érdekében.”

„Idegőrlő napokon vagyunk túl, sok-sok munka és tervezés után végre elérkezett az idő, amikor beérik közös munkánk gyümölcse. Csütörtök van, egészen pontosan, nagycsütörtök. A kollégákkal korán reggel a Santec pékségben kezdünk, ahonnan még kilencven darab kenyeret kell elszállítanunk, ezzel



Élelmiszercsomag-osztás Szatmárnémetiben

teljesek lettek az élelemcsomagok. Negyed kilenckor már az Egyházmegyei Caritas raktáránál vagyunk, ez a megbeszélt gyülekező pont. Itt lettek összeállítva és itt vannak tárolva az élelmiszercsomagok, s itt gyülekeznek a szervezetek is, akik a kiosztásban részt vesznek; a helyi Caritas, a Hans Lindner Alapítvány, a D.A.S. és természetesen a Máltai Szeretetszolgálat csapata.

Az előre megbeszélték szerint munkához is látunk, bepakoltuk az autókba a csomagokat, s a polgármester lelkesítő beszéde után útnak is indulunk. Érkezéskor az első dolog, ami felkeltette a figyelmünket, s ami szokatlan volt, hogy a rend őreinek kívül senkit sem lehetett az utcán látni, teljesen kihalt volt. A tömbházra pillantva mehökkentő kép fogadott bennünket, a lakók az ablakokban szorosan egymás mellett álltak és kifelé néztek. Ennyi embert még soha nem láttunk az ablakokban állni. Mikor megláttak bennünket, hangosan köszöntek az ablakokból, és a „mosni mikor lehet már?” kérdés hallatszódott. Mari volt, Béla felesége, aki az egyik legtöbbet és legtöbbször nálunk mosó asszony. Hangos gyerekzsivaj hallatszódott mindenfelől: „Itt vannak a máltaisok!” „Csókolom Bori néni, csókolom Jani bácsi!” Érkezésünkkor Béla jött ki a tömbház bejáratához, megkérdezte, hogy segíthet-e valamiben. Mondtuk neki, most nem, mert boldogulunk az önkéntesekkel és a D.A.S. munkatársaival, de köszönjük szépen. Egyedüli dolog, amire mégis csak megkértük, hogy mikor megy fölfele a lépcsőn, az előterekben állóknak szóljon, menjenek be a lakásba, mert így hatékonyabban tudjuk a családoknak kézbesíteni a csomagokat.

Tervek szerint a negyedik emeleten kezdtük az osztást, fentről haladtunk lefelé, természetesen maszkban, gumikesztyűben, és csak az emeletek előteréig vittük a csomagokat. Innentől a D.A.S. munkatársai vitték a lakások bejáratáig, az önkormányzat ezt kérte tőlünk, a saját és a lakók védelme érdekében. Béla határozott felszólítása ellenére, néhányan mégiscsak lófráltak a tömbön belül, de az igazság az, hogy nem bántuk. Így legalább találkozhattunk a focicsapat néhány tagjával, például Horváth Tibikével, aki egy új csapattag, s akivel hetek óta nem sikerült beszélni, mivel a kisfiú egyetlen közösségi oldalon sincs regisztrálva.

A második emeleten járhattunk, amikor Lakatos Lacikával találkoztunk. Ő az a gyerek, aki a piros-pont verseny egyik győztese volt. Lacika mosolyogva kérdezte, hogy vagyunk, köszöntük szépen, s visszakérdeztünk, hogy ő hogy van, megvan-e még a szép nyeremény labdája? A válasz az volt, hogy jól, de a megnyert labda már nincs meg, eltűnt. Hogy valóban eltűnt vagy eladták? Nem tudjuk. De nem lepődnénk meg, ha az utóbbi történt volna, mivel sok szülő kénytelen volt ezt-azt eladni, vagy beadni a helyi zálogházba némi készpénzért cserébe.

Föl az emeletre, le az emeletről, nyomtuk a köröket, s közben sok ismerős arccal találkoztunk, egy-egy rövidebb beszélgetés is belefért a cipekedésbe. Az emberek nagyon kedvesek voltak, de az arcukon látszott, hogy már elégük van a helyzetből, a tömb börtönné vált számukra, s mindenki vissza szeretné kapni a régi életét. Igyekeztünk mindenkit nyugtatni, hogy nincsenek egyedül, segítünk, amiben csak tudunk. Azt is elmagyaráztuk, hogy az adott körülmények között a mi mozgásterünk is igen beszűkölt, de nap, mint nap, azon vagyunk, hogy segíthessünk. A második vagy talán a harmadik körnél jártunk már, amikor az egyik Caritas-os önkéntes csodálkozva kérdezte tőlünk: Titeket itt mindenki ismer!? A válaszuk az volt, hogy igen, mert van egy Jelenlét Pontunk az egyik lakásban, és napi nyolc órát vagyunk itt a lakókkal.

Végre, a CD2-es tömb kész! Minden család megkapta az élelemcsomagot, amiért mindenki hálás volt. Ismét egy sikeres napot zárhatunk, s jó érzés volt, hogy húsvét előtt ételmet tudtunk juttatni a rászoruló családok asztalára. Megérte a sok munka és fáradság, a sok tervezés, az összefogás. 5 különböző szervezet, 5 módszertan, 5 féle gondolkodásmód, de a mai napon először egy célért, egy csapatként tudtunk közösen és eredményesen dolgozni. Úgy hisszük, ez történelmi esemény, legalábbis a város történetében biztosan. Újra bebizonyosodott, ha egy nemes cél érdekében összefognak az emberek, bármi elérhetővé válik. S ehhez nem kell jó embernek lenni, csupán megmaradni embernek.”

Emberi sorsok – Elveszett kincs a sötét éjszakában

Rendszerint könnyen ítélezünk mások felett úgy, hogy alig vagy egyáltalán nem ismerjük múltjukat, történetüket. Nem tudjuk, hogy embertársaink mi mindenben mentek keresztül életük során, hány akadályt, nehézséget győztek le, milyen rajtuk kívül álló erők mozgatták sorsukat. Ha időt és energiát szánnánk rá, hogy jobban megismerjük történetüket, a fájdalmakat, amiket elszenvedtek, a terheket, melyeket magukba zártak, akkor bizonyára jóval nagyobb megértést és irgalmat tanúsítanánk irányukban. Könnyű az ítékezés szemüvegén át nézni felebarátainkat, sokkal nagyobb jellemet kíván, hogy a szeretet szemüvegén keresztül szemléljük őket, csak így tárulhat fel előttünk, milyenek is valójában. Nekünk segítőknek sem az ítékezés a feladatunk, hanem hogy támogassuk pártfogoltjainkat a helyreállításban, a rájuk nehezedő terhek enyhítésében. Legyünk a helyreállítás elősegítői, munkálkodjunk ezen, s a világ egy picit élhetőbb hely lesz.

Tudjuk, hogy a család szerepe meghatározó, a gyerekkorban kapott életvezetési minták, problémakezelési stratégiák mélyen bevésődnek. A kevésbé szerencsés, szenvedélybetegségekkel túlterhelt, elhanyagoló vagy bántalmazó családi környezetben felnövekvő gyermekek súlyosan stresszesek. Az átélte és rendszerint feldolgozatlan traumák tovább gyűrűznek, mintegy kísértetként mérgezve az egyén életét. A biztonság, a védelem és a stabilitás hiányával szembenező gyermekek és fiatalok – s különösen a fizikailag, érzelmileg vagy szexuálisan bántalmazottak – rendszerint komoly mentális problémákkal küzdenek, ami sokfajta formában nyilvánulhat meg a környezet számára, kezdve az agressziótól a droghasználatig, vagy akár az öngyilkosságig bezárólag.

Éva gyerekkorára sok mindenről szólt, csak a biztonság és a védelem meglétéről nem. Fiatal édesanyja, aki maga is nagy szegénységben nőtt fel, születése után elhanyagolta, így 3 éves korában nevelőotthonba, majd nevelőszülőkhöz került. Nevelőszülei vér szerinti gyerekük mellett három fogadott gyermeket is neveltek, s egy összkomfortos családi házat építettek a gyerekek után felvett szocpolból. Évának külön szobája volt, s mindent megkapott, amit csak akart, úgy tűnt, élete pozitív fordulatot vesz. 8-9 éves lehetett, amikor fogadott testvére, nevelőszülei vér szerinti 19 éves fia először megerőszakolta, s akkor, még gyerekként nem is értette, hogy pontosan mi történik vele. A szülőknek nem szólt a történetekről, szégyellte magát, és ki tudja, hittek volna-e neki. Innentől kezdve azonban az élete pokollá vált, folyamatos félelemben élt, mivel a szexuális zaklatások újra és újra megismétlődtek. Nevelőszülei odafigyeltek a tanulásra, ennek köszönhetően Éva jó tanuló volt, de a nyolcadik osztály befejezése után, 15 éves korában úgy döntött saját kezébe veszi a sorsát, elszökött otthonról. Rendőrök találtak rá, akiktől azt kérte, hogy ne a nevelőszüleihez, hanem egy állami otthonba vigyék. Így került újra nevelőotthonba, s ekkor kezdett el aktívan drogozni.



Galambfalva



Nagybánya

A kamaszlányt vér szerinti anyja hozta ki a nevelőotthonból, s hazavitte magához a városszéli szegregátumba, ahol az akkori élettársával és lánya féltestvéreivel egy nyomorúságos 1,5 szobás szociális bérlakásban éltek. Hamar kiderült, hogy anyja nem a feléledő gondoskodás vágyától hajtva vette magához, csupán önös érdekek mozgatták. Éva szeretett volna továbbtanulni, de anyjának más tervei voltak, azt akarta, hogy lánya kezdjen el dolgozni, szükség volt a keresetére. Így iskola helyett 16 évesen a munka világa várt a fiatal lányra, betanított munkásként egy helyi vállalkozásban kezdett el dolgozni, de nem sokáig. Egy átlagosnak induló hétvégén féltestvére egyik barátja elvitte egy szórakozóhelyre, ahol a fiú eladta Évát kétszázezer forintért. A lány Németországban kötött ki, papírjait elvették, Hamburg utcáin futtatták közel egy évig mint prostituált. Sötét időszak következett a fiatal lány életében, a világ hideg volt és idegen, a munka gyomorforgató. Egy év után a strici áthelyezte székhelyét Magyarországra, Évát is hozta magával, akinek ekkor sikerült megszöknie, így tért vissza a nyomortelepen élő vér szerinti családjához. Anyja innentől kezdve elvárta, hogy ő és a húga kijárjanak a közeli főútra és leadják a pénzt, amit ott keresnek prostitúcióval. Ezzel a munkával néhány nap alatt akár egy átlagos havi fizetést is meg lehetett keresni, de ahogy a lány fogalmazott, „gyomor is kellett hozzá.” Éva 24 évesen teherbe esett, ekkor úgy döntött, hogy abbahagyja a prostitúciót, leszámol a droggal, és megpróbálja helyrehozni tönkrement életét. A teljes helyreállításig hosszú az út még előtte, sok segítő kéz, számos szakember és mentor támogatására lesz hozzá szüksége.

A szegregátumokban a szegénység újratermelődése a legfőbb probléma, mely egyrészt öröklött tényezők, másrészt társadalmi folyamatok következménye is. Nem egyszer olyan generációkon át rögzült túlélési stratégiákkal találkozunk, melyekkel szemben a segítőknek nehéz alternatívát kínálni. Hogyan lehet például egy a fekete zónában dolgozó családapának, vagy egy prostitúcióból élő családanyának azt mondani, hogy inkább menjen el közmunkára vagy bejelentett minimálbérbe dolgozni, és majd csak valahogy összejön az a pénz, amiből a család alapvető szükségleteit kielégíti? Vagy milyen megfizethető lakhatási alternatívát ajánlhatunk egy 16-30 nm-es alacsony komfort fokozatú szociális bérlakásban élő több fős családnak? Avagy mit tudunk kezdeni a szerhasználó fiatalokkal és a függőségekkel terhelt családokkal, miközben a szenvedélybeteg-ellátás országos lefedettsége igen alacsony, a kórházakban és a nappali ellátásban dolgozó szakemberek pedig erősen túlterheltek? És itt eljutunk egy lényeges kérdéshez, hogy hogyan lehet mind a gondozott családok, mind a szolgáltatók, az önkormányzatok, a különböző állami intézmények, a jóléti társadalom és az állam attitűdjét megváltoztatni? A szociális munka lehetőségei önmagában korlátozottak. Csak közösen, rendszerszintű reformok és összefogás segítségével lennénk képesek megoldást kínálni a tartós szegénység újratermelődésének a problémájára.

Emberi sorsok – Amikor a létezés is nehéz

A legtöbb erdélyi roma családnak nincs biztosítása, ami komoly gondokat okoz, ha orvosi ellátásra van szükség. Az emberek többsége a fekete zónában dolgozik, nincs állandó, bejelentett munkahelyük, ami egyrészt állandó és kiszámítható jövedelmet, másrészt egészségügyi biztosítást jelenthetne a számukra. A szenvedélybetegségek közül leginkább az alkoholfogyasztás és a dohányzás erőteljes, jellemző betegségek a magas vérnyomás, a cukorbetegség, TBC, pszichés betegségek és az asztma, ami az egészségtelen lakhatási körülmények velejárója. Analfabetizmus, alacsony iskolázottság, korai iskolaelhagyás és gyermekvállalás, mind-mind csapdahelyzetet teremt az egyén számára, melyekből nehezen van kiút. A hosszú éveken át tartó kilátástalanság, a folyamatos bizonytalanság és a jövőkép nélküli élet pedig képes teljesen kiölni a motivációt az emberből, s ilyenkor már maga a létezés is nehéz. Tudjuk, nekünk segítőknek ugyanakkor nem lehet célunk a megmentés, sokkal inkább a képessé tevés. Jó cél ez, jól hangzik, de a valóságban nem minden esetben kivitelezhető. Van, amikor már csak a pusztán túlélésre koncentráció marad, s ilyenkor annak is örülnünk kell, ha ebben támogathatjuk a pártfogoltjainkat.

A Dara család a nyomortelep szélén, egy szutykos, sötét, földpadlós vályogházban lakik. A belső szobában egy franciaágyban keresztben fekvé aludnak a gyerekek, mellettük egy megviselt, de hajdan jobb napokat látott kereveten az asszony a férjével. Kamaszkorú lányuk, Léna, a konyhában a tűzhely melletti heverőn hajtja fejét álomra, itt legalább egymagában lehet, s télen is viszonylag meleg van. Láthatólag a szülők nem igazán törődnek a gyermekeikkel, de hát már magukkal sem törődnek, belefáradtak az életbe, az állandó nélkülözésbe. A házban koszos ruhák és szemét hever szanaszét, a konyhában mosatlan edények garmada tornyosul, s éjjelente néha patkányok csemegéznek a bűzlő ételmaradékokból, miközben a dohos szobában alvó gyermekek talán épp egy szebb jövőről álmodnak.

Dara Géza és Géczi Jolán közel harminc éve élnek élettársi kapcsolatban. A párnak 9 közös gyermeke született, a nagyobbak már családot alapítottak, de mindegyik itt, a telepen lakik, hasonló körülmények között. Legidősebb fiúk jelenleg büntetés-végrehajtási intézetben van, szexuális erőszakért ítélték el, nem tudjuk pontosan hány évet kapott. Jolánék házába sem a víz, sem az áram nincs bevezetve, esténként disznószírral világítanak, a vizet a közkútról hordják. Telente rendszerint hulladékkal, műanyag palackokkal, rőzsével fűtenek, minőségi tüzelőre nem futja alacsony jövedelmükből. Jolán nyolc, Géza négy osztályt végzett, egész életükben mindketten napszámban dolgoztak. A család bevétele alkalmi

munkákból, napszámból, a gyerekpénzből és egyik fogyatékos gyerekük után járó állami támogatásból áll. Téli hónapokban, amikor sokszor napszámba se lehet menni, marad az otthon végezhető cipővarrás. Egy pár cipőért 2 lejt (körülbelül 150.- Ft-ot) fizet a munkaadó, a varráshoz megfelelő tűket nekik kell megvenni, a cérnát kapják. A telepen több család, nők és gyerekek is varrnak telente. Egy személy 10-12 pár cipőt tud megvarrni egy nap alatt, ami 20-24 lejt hoz a konyhára, s ez épp arra elég, hogy ne haljon éhen a család.

Géza évek óta alkoholista, s amikor iszik, gyakran eljár a keze, de a nagyobbacska, kamaszodó fiai már szembeszállnak vele. Ha épp nincs munkája és bevétele, akkor a férfi akár élelmet vagy egyéb ingóságokat is elad a házból, hogy az italra való pénzt valahogy megszerezze. Pszichésen beteg gyerekük, Kevin, néha megrongálja, szétveri a bútorokat és egyéb tárgyakat, amikor rohama van, és a család nem veszi észre időben. Előfordult, hogy be kellett vitetni a pszichiátriára, legutóbb is ez történt, mikor otthon fojtogatni kezdte az anyját, és a szomszédok kihívták a rendőrséget és a mentőt. Jolán az eset után segítséget kért tőlünk, szeretne volna egy megfelelő intézetben elhelyezni a fiát, ahol gondoskodnak róla. Hamarosan találtunk is egy ideális megoldást, de időközben a család meggondolta magát, és visszakozott. Feltehetőleg a Kevin után járó emelt összegű támogatás sokat nyomott a latban, bár az összeg nagyobb része a fiú gyógyszereire megy el.

Jolán Érszentkirályról, egy viszonylag jómódú roma családból származik, gyerekkorában nem ismerte a nélkülözést, s bizonyosan nem ilyen életről álmodott. Családja kitagadta, mikor megszökött Gézával, később ugyan visszafogadták volna, ámde a gyerekei nélkül, ezt nem vállalta be az asszony. Iskoláit falun végezte, de jobban tud írni-olvasni, mint a saját gyermekei, akik közül van, aki egyáltalán nem járt iskolába. Beszél románul is, jól boldogul ügyei intézésében, általában ebben nincs szüksége külső segítségre. Jolán tüdőbeteg, de mivel nincs biztosítása, egyáltalán nem kezelteti magát. A tartós szegénységben és nélkülözésben töltött hosszú évek nyoma erőteljesen látszódik a sovány asszony ráncokkal barázdált, gondoktól megviselt arcán.



Erdély – Kérdőívezünk

A TF program kutatási eleméhez kapcsolódóan kötelező feladatként szerepelt egy átfogóbb vizsgálat⁴⁶ megvalósítása is az erdélyi helyszíneken. Célja a romániai szegregátumok részletes szociális- és problématerképének elkészítése, a telepeken élők életkörülményeinek, problémáinak, attitűdjeinek és a velük kapcsolatba kerülő szakemberek, valamint a helyi döntéshozók tapasztalatainak, attitűdjeinek feltérképezése volt kvalitatív és kvantitatív adatfelvételi módszerek alkalmazásával. A kvantitatív felmérés bemeneteként a négy erdélyi helyszínt illetően minimum 215 személyi kérdőív felvétele volt előírva, melyeket eredetileg 2020 tavaszán terveztünk felvenni, de a pandémia közbeszólt. Végül úgy alakult a helyzet, hogy csak nyár végére sikerült beütemezni a feladatot, s a háztartási és a személyi kérdőívek felvételét a terepen dolgozó szociális munkások végezték, számos tennivalójuk és kötelezettségük mellett. Kimerítő és nehéz napok voltak ezek mindenki számára, de pozitív élményekkel és tapasztalatokkal is gazdagodtunk. A kérdőívek felvétele során számos téma előjött, múltbeli dolgokat és sok új információt is megtudtunk a családjainkról, akik sokszor számunkra is meglepő módon nagyon nyitottak és közreműködőek voltak. Kialakultak mélyebb, bizalmasabb beszélgetések is, melyeket áldásként éltünk meg, és pozitív hozadékként azt is elmondhatjuk, hogy a kérdőívezés segített abban, hogy a már kialakult bizalmi kapcsolatok mélyüljenek, s még közelebb kerüljünk a telepi családjainkhoz, pártfogoltjainkhoz, s ezáltal a velük folytatott munka sikeréhez.

Persze előfordultak nehezebb helyzetek is a kérdőívezéssel töltött napok során, példának okáért újra megtapasztaltuk, hogy a férfiak mennyivel zártabbak, feszélyezettebbek és türelmetlenebbek, ezért velük rendszerint gyorsabban be kellett fejezni a munkát. Nehezebb témának bizonyultak a munkával



Bihardiószegei gyerekek

46 – A kvantitatív és kvalitatív vizsgálatok részletes eredménye a Városkutatás Kft. által készített elemző tanulmányban olvasható.



és a jövedelemmel kapcsolatos kérdések, voltak, akik nem akartak válaszolni, és olyanok is, akik egyszerűen nem tudtak pontos adatokat vagy számokat mondani a család havi bevételeivel kapcsolatban. Jellemzően az erdélyi telepeken sokan dolgoznak napszámban, s naponta kapnak fizetést, ugyanakkor nem tartják számon, hogy hány napot, hány órát dolgoztak egy-egy héten vagy hónapban, így még némi külső segítséggel sem tudták megbecsülni a havi jövedelmüket. Mindenesetre ebből is tanultunk valamit, alkalmasint, hogy nehéz lehet úgy előre beosztani a pénzt, ha azt sem tudják, hogy pontosan mekkora összeget kellene beosztaniuk adott időszakra. Ezt figyelembe véve azt is tudomásul vettük, hogy a jövedelem blokkban kapott válaszok egy része feltehetőleg nem a pontos valóságot fogja fedni.

Talán nem meglepő, de néhány esetben zavarba ejtőnek bizonyult a kérdés, hogy miért nem dolgozik valaki, főként azoknál a személyeknél, akik teljesen egészségesek és dolgozhatnak is. Előfordult, hogy a válaszadó is őszintén elgondolkodott – hogy miért is nem dolgozom? Ugyanakkor egyöntetűen tabu témának számított, ha valamelyik rokon vagy éppen ő maga prostituáltként keresi a kenyerét, érthetően ezt nem szívesen vallották be a kérdőívek alanyai. Általánosságban elmondható, hogy a számokhoz kapcsolódó kérdések megválaszolása a legtöbb esetben nehezen ment, a szülőkre vonatkozó adatokra például nem mindig tudtak válaszolni vagy csak tippelni tudtak, és előfordult az is, hogy megsárgult iskolai bizonyítványok, keresztlevelek vagy halotti anyakönyvi kivonatok kerültek elő a szekrények, fiókok mélyéről.

A kérdőívezéssel töltött napok során humoros helyzetek is előfordultak. Volt például egy család, ahol már nagyon vártak minket, az utcára hoztak ki asztalt, székeket, és még üdítővel is megkínáltak, s az eseményre odagyűltek a szomszédok és a környékbeli gyermekek is. A bémészkodók és kíváncsiskodók egy idő után szerencsére megunták a helyzetet és elmentek, a gyerekzsivaj is elült, ekkortól lehetett rendesen kérdezni. Habár vigyáztunk, hogy ne adjunk teret a sztorizgatásnak, mégis néha előfordult, hogy egy-egy kérdésre nem kaptunk konkrét feleletet, helyette hosszan mesélni kezdtek, s a szerteágazó és kusza történetekből kellett kihámozni a választ. Előfordult, hogy egy-egy program, például az asszonyoknak szervezett turizás (használt ruhaosztás) közben vettük fel a kérdőívet. Ennek több előnye is volt, egyrészt így észrevétlenül telt az idő, s eközben fel se tűnt, hogy bőszen jegyzetelünk, másrészt a mesélésre sem volt lehetőség, mivel a nők a megfelelő ruhák kiválasztására koncentráltak.

Néhányan kezdetben azt hitték, hogy házat intézünk nekik, vagy, hogy segélyre iratkozhatnak fel, mivel onnantól kezdve, hogy papírral indulsz el a telepen, biztosan akarsz, vagy adsz valamit. Volt, aki nem került bele a véletlen mintába, amin láthatólag megsértődött, s váltig ragaszkodott hozzá, hogy „őt is kérdezzük ki, mert az ő véleménye is fontos”. Mivel nem akartunk bajost akasztani az illetővel, rugalmasan kezeltük a helyzetet és őt is lekérdeztük.

A nemzetiségi hovatartozásra vonatkozó kérdéseket elsőre nem mindenki értette, időnként összekeverték a vallással, és volt olyan személy is, aki a vezetéknévét mondta be válaszként, hiába próbáltuk elmagyarázni, hogy mire vonatkozik a kérdés. A „mikor létesített először élettársi, illetve párkapcsolatot?” kérdést szintén egyszerűsíteni kellett, ebben a megfogalmazásban nem mindenki értette. Volt, aki őszintén válaszolt ugyan a kérdésre, de azt kérte, hogy a papírra ne írjuk le. Gyerekekkel kapcsolatos kérdésekre néha szintén meglepő válaszokat kaptunk, például „mesél-e, tanul-e a gyermekével?” kérdésre olyan is mondta, hogy szokott mesét olvasni a gyerekeinek, akiről biztosan tudjuk, hogy olvasni sem tud. Ezekben az esetekben nyilvánvalóan nem megtéveszteni akartak bennünket, hanem egyszerűen működésbe lépett a külső elvárásoknak való megfelelés kényszere.

Emberi sorsok – Akinek sikerült kitörni

A szenvedélybetegségekkel terhelt, elhanyagoló családokban növekvő gyermekek rendszerint teljesen magukra maradnak, túlélve a kamaszkort pedig sokszor egyetlen megoldásként az otthonról való mielőbbi elmenekülés marad számukra. Külső segítség híján szinte biztosan a korai gyerekvállalás és iskolaelhagyás, vagy a szerhasználat csapdája vár ezekre a kallódó, traumatizált fiatalokra, s így gyakran generációkon keresztül ismétlődik a probléma, a szomorú gyermekesorsok és a szegénység újratermelődése.

Heni gyerekkora nehéz körülmények között telt, édesapja az alkoholba menekült, édesanyja folyamatos depresszióval küzdött a stressz és a rá nehezedő nyomások miatt. A nyomorúságos körülmények között élő családban állandó volt a feszültség, mindennaposak voltak a szülők közötti konfliktusok, veszekedések, a folyamatos nélkülözés és a kilátástalanság teljesen felemészthette a családi békét. Heninek gyorsan fel kellett nőnie, hogy gondoskodni tudjon magáról és kisebb testvéréről, mivel a problémáikban és függőségeikben elmerülő szülők erre képtelenek voltak. 12 évesen már háztartást vezetett, mosott, főzött, takarított édesanyja helyett, s a kishúgát is ellátta. Alig múlt 15 éves, amikor elmenekült otthonról és odaköltözött első szerelméhez, de személyes mentora tanácsát megfogadva középiskolai tanulmányait nem hagyta abba, leendő apósa elvárása ellenére sem⁴⁷. Heninek szerencséje volt, mivel ekkor már néhány éve jelen volt a Máltai típusú szociális munka a településen, amibe még diákként ő is bevonódott, kezdetben csupán az iskola utáni foglalkozások keretében. Ezeken a jó hangulatú délutáni



Kamaszfiú klub Bihardiószezen

47 – Roma közösségekben, ha egy fiatal pár összeköltözik, akkor rendszerint a pár mindkét tagja otthagyja az iskolát, a kulturális elvárásoknak megfelelően. Mivel ettől kezdve a cigány hagyomány szerint a leányzó dolga, hogy háztartást vezessen és gyerekeket szüljön, a fiatalember feladata pedig, hogy dolgozzon és eltartsa a családját.

fejlesztő foglalkozásokon új érzés volt megtapasztalni a kamaszlány számára, hogy van, aki igazán odafigyel rá, törődik vele, kíváncsi a gondolataira, érzéseire és problémáira. Lassan kezdte elhinni, hogy többre is képes, és hogy a tanuláson keresztül talán számára is van kiút a nyomorból és a generációkon átívelő ördögi körből.

Később már önkéntes munkákat is szívesen vállalt, s egyre inkább bekapcsolódott a településen folyó különböző, gyerekeket és felnőtteket célzó fejlesztő és közösségépítő programokba. Gyerekfoglalkozások, családi napok, tini- és főzőklubok, nyári táboroztatások, szűrőprogramok, legyen szó bármiről, Heni önkéntes munkájára mindig lehetett számítani. Eközben kitartásának és a sok-sok lemondásnak, erőfeszítésnek és mentorainak köszönhetően sikeresen befejezte középfokú tanulmányait, szakmát, érettségit majd jogosítványt szerzett, de itt nem állt meg. Jelenleg munka mellett egy 1 éves egyetemi előkészítő tanfolyamra jár, mivel pedagógus vagy szociális munkás diplomát szeretne szerezni, hogy még inkább segíthessen a hozzá hasonló, hátrányos helyzetben lévő fiatalokon. Szülőfalujában, a Máltai programban tanoda- és családmentorként dolgozik, s vallja, a szociális munkában leginkább a személyes példamutatás és a feltétel nélküli szeretet működik.

Heni, ma már felnőtt fejjel visszatekintve pontosan látja, hogy a mentoraitól kapott személyes odafigyelés, a rendszeres pozitív visszajelzések és megerősítések milyen óriási motiváló erőt jelentettek a számára, mivel saját családjában, a szüleitől ezt a fajta támogatást soha nem kapta meg. „Ügyes vagy!” „Képes vagy rá.” „Többre vagy képes.” Ezek az egyszerű mondatok indították el a fiatal lányt azon az úton, amin most is jár. „A mentorok és a tanodában dolgozó fejlesztő szakemberek és pedagógusok nemcsak tanárok, hanem barátok, lelki társak is voltak számunkra, akiknek bármit őszintén elmondhattunk. Otthon nem mindig volt lehetőség arra, hogy a szülők meghallgassák a kérdéseinket, amikre sok esetben igazából választ sem tudtak volna adni.” Heni tudja, sok munka áll még előtte és a kicsiny, szegregált településen élők előtt. Azonban reméli, hogy a most felnövekvő új generáció már másként fog dönteni, mint a szülei, és az általa is bejárt, sok szempontból nehezebb, de boldogabb utat választja. Ugyanakkor saját személyes tapasztalatai alapján azzal is tisztában van, hogy ezen az úton sok-sok jóakarató és áldozatkész ember, és szakember támogatására lesz szükségük ahhoz, hogy végül sikert érjenek el.

Emberi sorsok – Zsebi, aki a Szamos partjára született

„Egy embernek nem aszerint van értéke, hogy milyen okos, milyen egészséges, milyen munkabírású, vagy milyen területeken tud alkotni valamit. Az ember a létében ajándék.” (Kozma Imre Atya)

A 38 éves Sára Hunyad megyében született, 15-en voltak testvérek. Édesanyja szódás és háztartásbeli, édesapja muzsikus volt, s leginkább kisebb-nagyobb rendezvényeken, lakodalmakban zenélt. A család egy picike szoba-konyhás házikóban élt, amihez némi földterület is tartozott, melyen gazdálkodtak, növényeket termesztettek, állatokat tartottak, így próbálva kiegészíteni kevéske bevételüket. Mégis sokszor előfordult, hogy nem jutott elég étel az asztalra, vagy hogy telente tűzifa hiányában takarók és különböző rongyok garmada alá bújva próbálták melegen tartani egymást a testvérek. Sára analfabéta, sem írni, sem olvasni nem tud. Iskolába nemigen járt, mivel testvérei közül ő volt a legidősebb lány, így neki kellett vigyáznia a kisebbekre, míg a szülők dolgoztak. A fiatal leány iskolapadot csak akkor látott, amikor a testvéreivel együtt időnként bekerültek valamelyik gyerekotthonba, azonban ezek a kitérők nem segítették elő sem a tanulmányai, sem az élete jobbra fordulását. Szülei elvesztése után, immáron felnőtt fejjel, de alapkészségek, tudás és szakma hiányában nehezen boldogult az életben, s ide-oda sodródva nagyrészt alkalmi munkákból tartotta fent magát.

Sára gyermekével és egyik felnőtt testvérével kisebb-nagyobb megszakításokkal három évig élt a Szamos partján egy picike két szobás faházban. A szobák kicsik és szerény berendezésűek voltak, csupán egy fotelágy és egy kályha fért el bennük, télvíz idején ezzel próbáltak meleget csiholni a papírvékony és lyukas falak között. Gyermekeivel többször kerültek ideiglenesen anyaoththonba, első alkalommal egy hideg februári napon jöttek értük, ekkor Zsebi még csak három hetes volt. Az anyaoththonban legalább meleg volt, s minden szükséges dolgot megkaptak, azonban nem maradhattak vég nélkül. A második 6 hónap letelte után Sárát és Zsebit 600 lej támogatással engedték szabadon az otthonból. Ezt az összeget lakbértámogatásra szánták, de az anya úgy döntött, inkább visszamegy a Szamos partjára, mivel ebből a pénzből nem sokáig húzták volna albérletben. Végül parkoló építés miatt kellett otthagyniuk a Szamos menti kis házat, ekkor az önkormányzat emberei átköltöztették őket a városban hírhedt nyomortelepnek számító, szociális bérlakásokból álló tömbházba. A tömbben lakó népesebb és erősebb roma családok között az egyedülálló anya és gyermeke mozdíthatatlanul a hierarchia alján áll. Sára úgy érzi, ő és Zsebi állandó fenyegetettségben élnek, s ha tehetné, inkább visszamenne a folyópartra, ott legalább béke és nyugalom volt, de tudja, akkor feltehetőleg végleg elveszítené gyermekét.



Kisfiú Bihardiószezen

A csillogó szemű 7 éves Zsebi ragaszkodó, értelmes gyermek, bár időnként nehezen kezelhető, s a figyelme is gyorsan elkalandozik. Az iskola nehezen indult neki, kezdetben sok segítséget igényelt a tanulásban, így a délutánokat rendszeresen nálunk töltötte a Jelenlét Ponton zajló fejlesztő foglalkozásokon. A telepen lakó korabeli gyerekekkel nem nagyon barátkozik, mivel jó párszor volt rossz élménye velük kapcsolatban, inkább egy maga alkotta fantáziavilágba menekül, a stabilitást és biztonságot nélkülöző valóságból. A nagyrészt segélyekből és gyerekpénzből élő kis család számára fontos támaszt nyújt a jelenlétünk, szolgáltatásainkat mind az anya, mind gyermeke igénybe veszi. Gondjukra, bajukra sokszor együtt keressük a választ, s tudjuk, nem kevesebb, mint Zsebi jövője a tét.

Utószó – Ahol a lélek kisimul

Reméljük, hogy a tanulmányban megosztott szemelvények és történetek által sikerült kicsit közelebb hoznunk a szegregátumok világát, emellett bemutatnunk a Jelenlét típusú telepi szociális munka alapvetéseit és módszereit. A szegregátumokban végzett aktív családgondozás és leginkább az egyéni esetkezelések ugyanakkor nem sztenderdizálhatók, nincsenek egységes utak vagy kizárólagos, minden esetben működő, bevált megoldások, csupán iránymutatások.⁴⁸ Ez a fajta segítő-támogató komplex munka sokkal inkább hasonlít egy kanyarokkal teli, kreatív újragondolásokkal, visszalépésekkel tarkított, összetett és embert próbáló folyamathoz. Rugalmasság, kitartás és alázat, mind olyan értékek és tulajdonságok, amelyek segíthetnek abban, hogy hosszú távon szívvel-lélekkel tudjuk végezni a mélyszegénységben élő emberekkel és családokkal folytatott munkát, s hogy jól kezeljük az elkerülhetetlen kudarcokat és visszaeséseket. Emellett fontos, hogy tisztában legyünk a határainkkal, van, ami a segítő feladata, és van, ami a pártfogoltjaink felelőssége, egyéni döntése. Hiszen mindnyájunk legvégső emberi joga a szabad akarat és a döntés szabadsága, ebben csúcspontja ki ember mivoltunk.

Mindemellett a telepeken végzett munka gyorsan megérinti az ember lelkét, ha nem vigyáz, s különösen, ha az érzékenyebb fajtához tartozik. Van, akiről könnyen lepereg a nyomor, s a vele járó kifordult világ, rendszerint ők vannak kevesebben. Sokan mondják, s talán még tanítják is, hogy egy jó szociális munkás nem vonódik be, munkaidő végeztével szépen leteszi a lantot, s éli a hétköznapi emberek boldog életét. Ám ez lehetetlen, a Jelenlét éppen hogy nem erről szól, bevonódás nélkül nem megvalósítható, s mégis túl kell valahogy élni. Hogyan lehet hát a telepi munka során látott mérhetetlen nyomort, kilátástalanságot és emberi szenvedést ép elmével és szívvel elhordozni? A sokszor lassúnak tűnő előrehaladást, a kikerülhetetlen csalódásokat, az elvesztett csatákat feldolgozni? Mindenkinek más és más nyújt megnyugvást, feltöltődést. Hit, család, barátok, természetjárás, humor, zenélés vagy az alkotás öröme, s még hosszan folytathatnánk a sort. Legyen szó bármilyen legális feszültségoldó és feltöltődést szolgáló technikáról, fontos, hogy rendszeresen időt szakítsunk rá. Saját lelki erőnk megőrzése kulcsfontosságú, hiszen enélkül hogyan tudnánk másoknak segítő kezet nyújtani? Hogyan adhatnánk oda, ami nekünk sincs?

„»A hit védelme és a szegények szolgálata« – e közel 1000 éves Máltai jelmondat szerint munkálkodva felelősségünk és kötelességünk a legelesettebb, legrászorultabb embertársaink segítése, támogatása és szolgálata. Azt gondolom, hogy szerencsések vagyunk, mert a szegregátumokban dolgozva nap mint nap lehetőségünk van gyakorolni a személyes hitből és a Máltai hitvallásból fakadó küldetést, s miközben a tőlünk telhető legjobbat nyújtva segítjük a ránk bízottakat, folyamatosan tanulva és formálódva egyaránt megélhetjük a hit szépségeit és mélységeit.

S ha néha-néha kifogyna a láng vagy lankadna az erő, akkor is ott vagyunk és leszünk egymásnak, és egy láthatatlan, de annál erősebb szállal összekapcsolódva közösen újra erőt meríthetünk utunk folytatásához. S mindemellett végül, de nem utolsósorban a pártfogoltjaink szemébe nézve megláthatjuk Krisztus arcát, mely minden kérdésre válasz lehet.”

Lőrincz Norbert – MMSZ, szakmai vezető

48–Példatárak, esettanulmányok és esetleírások rendelkezésünkre állnak a szociális munka egyéni esetkezelési gyakorlatához, ugyanakkor ezek többsége nem telepi környezetben végzett szociális munkára vonatkozik.



MAGYAR MÁLTAI SZERETETSZOLGÁLAT